

CULTURA

Fundația Culturală Augustin Buzura

www.revistacultura.ro • anul XIV • nr. 5 (601) • mai 2019 •

cultura română
în epoca
marilor migrații

profesie: politician
între **util** și **realizabil**

phonbies sau
luddites?
noua relație cu tehnologia

CULTURA

Fundația Culturală Augustin Buzura

Publicație editată de

Fundația Culturală
Augustin Buzura

Președinte:
ANAMARIA MAIOR-BUZURA

Redacția

Coordonator editorial:
NICU ILIE

Editori:
DANA BUZURA-GAGNIUC
CARMEN CORBU
AURELIAN GIUGĂL
CRISTINA RUSIECKI
CLAUDIU SFIRSCHI-LĂUDAT
ANA-MARIA VULPESCU

Machetare:
VIZUAL GRAFICANTE PUNCT RO

Adresa:
STRADA ION CREANGĂ, NR. 15-17,
SECTOR 5, BUCUREȘTI
E-mail:
cultura@augustinbuzura.org

ISSN 2285 – 5629
ISSN-L 1584 – 2894

Revista CULTURA promovează, în spiritul dialogului cultural, diversitatea de opinii. Responsabilitatea afirmațiilor făcute în cuprinsul articolelor aparține fiecărui autor, iar punctele de vedere exprimate nu reprezintă în mod necesar viziunea redacției.

sumar

analize și evaluări

Cultura română în epoca marilor migrații

/ PP. 5-27 /

material realizat de Aurelian Giugăl și Nicu Ilie

Dinamica demografică postbelică și implicațiile ei politico-economice / pag. 7 /

Emigranți și imigranți / pag. 9 /

O problemă economică sau una culturală? / pag. 12 /

Noile Românii din jurul României / pag. 14 /

Instituții pentru românii din diaspora / pag. 16 /

Roxana Bratu / A doua generație a diasporei românești / pag. 17 /

MM. Migrația medicală, un fenomen care are deja propria siglă / pag. 20 /

Elegie rurală: satul românesc moare / pag. 22 /

A doua provocare: imigrația / pag. 24 /

Cercetări privind migrația. Scurtă bibliografie / pag. 26 /

teme în dezbatere

Profesie: politician. Între util și realizabil

/ PP. 28-39 /

material realizat de Dana Buzura-Gagniuc

Vladimir Pasti / „Putem cocheta cu nostalgia profesionalizării” / pag. 30 /

Interviu cu Iulian Stănescu / „Un politician de profesie într-o țară dominată de politica de tip clientelar va fi un exponent al aceluia tip de politică” / pag. 33 /

Sergiu Țără / „Există autoritatea dată de neobișnuitul har al unei persoane” / pag. 38 /

sinteze și reflecții

Phonbies sau luddites? Noua relație cu tehnologia / PP. 40-53 / material realizat de Iuliana Alexa

Interviu cu Dragoș Cîrneci / „O dependență puternică de tehnologie împiedică dezvoltarea abilităților sociale” / pag. 41 /
Andra Popescu / Exces digital și adicții / pag. 45 /
Dan Andreievici / Tehnologia și puterea politică / pag. 47 /
Andrei Dinulescu / Tehnologia și viitorul. Câteva predicții / pag. 49 /
Iuliana Alexa / De la „scriptura continua” la „vooks” / pag. 51 /
Horia Ghibuțiu / Annabel Lee rămâne Annabel Lee / pag. 53 /

review

Aurelian Giugăl / **Despre instituționalism și decalajele dintre națiuni** / pag. 55 /
Iuliana Alexa / **Cei Patru Călăreți ai Apocalipsei Tehnologice** / pag. 58 /
Gina Șerbănescu / **Efectul de oglindă** / pag. 60 /
Claudiu Sfirschi-Lăudat / **Fenomenul „Game of Thrones” Noi și dragonii interiorizați** / pag. 64 /
Cristina Rusiecki / **Derapaje politice și societăți viciate** / pag. 66 /

studii și cercetări

Sonia Ștefana Corbu / **„Comunicarea on-line ca parte a relației cu publicul. Studiu de caz pentru muzee din România** / pag. 70 /

români în lume

interviu cu Radu-Anton Maier / **„Am muncit pentru integrare și, deopotrivă, pentru existență”** / pag. 80 /

Margaret Parsons / **Noul val al filmului românesc. Reflecții personale** / pag. 85 /

puncte de vedere

Monica Săvulescu Voudouri / **Bolnavi de bogăție?** / pag. 92 /

contribuții

Dan Shafran / **Aventura Dada continuă** / pag. 95 /
Jean Askenasy / **Știința în pericol de a-și pierde omenia** / pag. 97 /
Iovan Drehe / **O istorisire cu prieteni risipitori și risipiți** / pag. 99 /

fcab

Generația Z
Interviu cu Diana Doroftei. **„Am un avantaj în a-mi păstra identitatea de româncă”** / pag. 102 /
Programul „Literatură și Transmedia” **Dacă poți să vezi mai mult** / pag. 108 /
Documentele Augustin Buzura **Bloc notes. Pseudojurnal IV** / Text apărut în „Tribuna”, 1984 / pag. 110 /
Concursurile
Fundăției Culturale Augustin Buzura / pag. 112 /

Coperta și ilustrația de număr:
lucrări ale artistului Radu-Anton Maier

20
DE ANI

**PROMOVĂM
SPIRITUL ROMÂNESC
PESTE HOTARE
DIN 1999**

Prima multinațională cu capital românesc.

Profesionalismul și perseverența noastră din ultimii 20 de ani au pus România pe harta feroviară globală și la conjuncția strategică a industriilor europene și internaționale. Suntem un pilon de dezvoltare a României și ne propunem să continuăm în aceeași direcție.

România

Austria

Serbia

Germania

Ungaria

Grecia

Bulgaria

Croația

analize și evaluări

Cultura română în epoca marilor migrații

UN DOSAR REALIZAT DE
AURELIAN GIUGĂL ȘI NICU ILIE

Din cinci români unul locuiește în afara granițelor. Exodul din ultimul deceniu, unul fără precedent, are amploarea unui fenomen istoric. Efectele sunt la scara întregii societăți: asupra economiei, instituțiilor sociale, asupra politicii și culturii. Emigrația românilor afectează nu doar România, ci și principalele țări europene, care reprezintă destinația diasporei românești. Șocul asupra societății interne și asupra statului român a fost cu atât mai mare cu cât fenomenele migraționiste au fost blocate și combătute în jumătatea de secol precedentă, iar România fusese un stat cu granițe ermetice. În plus, după emigrație, vin valurile imigrației.

O realitate care deja devine sensibilă și care va căpăta proporții ample în perioada următoare este cea de a doua deblocare a granițelor: acceptarea unei imigrații economice provenite din țări asiatice sau africane.

Mica diasporă a deceniilor precedente fusese constituită în principal din emigrația politică, iar statul român manifesta o ostilitate fățișă față de aceasta. La acest capitol, lucrurile sunt pe un trend de schimbare, dar multe reflexe încă se mențin, iar un parteneriat cu românii de peste granițe, păstrarea lor în cadrul culturii române, este foarte departe de a deveni efectiv.

În schimb, dezvoltarea economică și culturală de după integrarea în UE a dus la inversarea cursului și, după decenii de recesiune, economia a intrat pe un trend pozitiv.

Însă, oricât de mari, ritmurile de creștere nu pot stopa declinul demografic. Economia migrației de mobilitate prezintă încă dezechilibre majore între Estul și Vestul continentului, nivelul de salarizare fiind doar unul dintre indicatorii relevanți. Astfel, colapsul sau proasta funcționare a unor mari sisteme sociale (educația, sănătatea, infrastructura, capitalul, securitatea socială) păstrează încă foarte ridicat apetitul migraționist. Pe de altă parte, se constată că, în acest moment, România a ajuns la epuizarea surplusului demografic pe care nu îl putuse utiliza în activități economice, iar industria și serviciile, în sectoare tot mai mari, resimt (după un deceniu de migrație intensă) lipsa forței de muncă. O realitate care deja devine sensibilă și care va căpăta proporții ample în perioada următoare este cea de a doua deblocare a granițelor: acceptarea unei imigrații economice provenite din țări asiatice sau africane.

Fundamentate în economie, fluxurile demografice fără precedent, mai ales la scara unui stat tradițional izolaționist, expun societatea și cultura română la adevărate șocuri. Conservatorismul care le caracterizase (și care le oferise capacitatea de reziliență în dictaturile politice ale secolului 20) a devenit profund incompatibil cu mobilitatea extremă a societății. Cultura organizațională a fost prima expusă: sedimentată timp de secole, păstrând chiar și reflexe fanariote, concepută pentru structuri masive, rigide și puternic ierarhizate, ea a fost și este o piedică pentru flexibilizarea socială, pentru modernizarea politico-economică. Reformele, mimetice, slab adaptate și lipsite de resurse, au avut eficiența scăzută. La antipod, cultura materială a fost un declanșator al schimbării și un motor al mobilității demografice. Adoptarea noilor tehnologii, a noilor device-uri și facilități oferite de acestea, dar și a modelelor de consum, a fost masivă și a constituit principalul factor de transformare socială. În ceea ce privește cultura propriu-zisă, spirituală, artistică și științifică, consumul intern a scăzut la cele mai mici cote din Europa, importul de produse culturale a devenit masiv, iar activitățile culturale au regresat către niveluri de artizanat sau hobby (în ideea că, în multe discipline artistice, artistul profesionist este extrem de rar, iar creatorii, chiar și dintre cei cu notorietate, activează, de fapt, în alte profesii – didactice, din PR și comunicare, publicitate sau chiar administrație publică). Confirmările axiologice, când au venit, au venit în cazul artiștilor care au reușit să intre pe piețe din străinătate: în pictură și cinematografie mai degrabă decât în literatură sau filosofie.

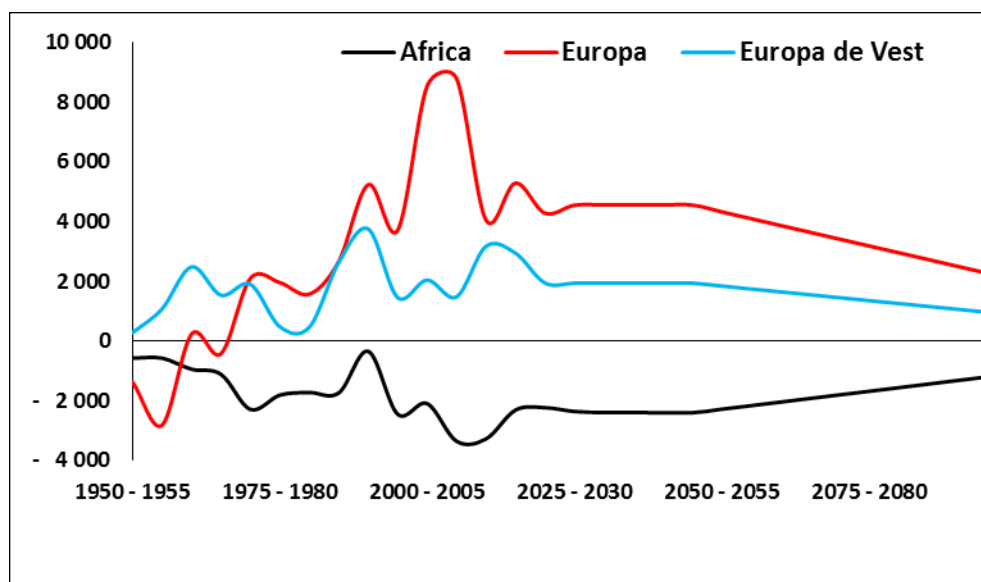
Fără a-și fi rezolvat criza de creștere, marcată de internaționalizarea propriei populații, România va trebui să facă față și celei de a doua provocări: de a oferi un mediu multicultural în care să se integreze populațiile care vor veni să suplinească deficitul demografic creat. **(Nicu Ilie)**

Dinamica demografică postbelică și implicațiile ei politico-economice

analize și evaluări

Evoluția demografică din lumea contemporană este una suficient de discordantă. Pe de o parte, există fenomenul exploziei demografice. (În 1950, pe Terra trăiau 2,5 miliarde de oameni, s-a ajuns la 6,1 în 2000 și 7,4 în 2015, estimându-se o valoare de aproape 10 miliarde de locuitori în 2050¹. Prin urmare, o creștere de patru ori a populației globului.) Pe de altă parte, această creștere este una extrem de inegală. Spre exemplu, Africa avea în 1950 aproximativ 230 milioane de locuitori, iar în prezent are peste 1,3 miliarde de locuitori – o creștere de peste 5,5 ori. În același interval de timp, Europa a crescut de la 550 de milioane de locuitori la 740 de milioane – nici măcar o dublare a numărului de locuitori. Evident, aceste evoluții demografice sunt influențate de bilanțul natural al populației și de bilanțul migratoriu.

În Europa, bilanțul natural, definit ca fiind diferența dintre natalitate și mortalitate, a avut, după cum bine se știe, o evoluție descendentă: 10,3‰ în 1950, bilanț negativ (-1,3‰) în 2000, negativ și în intervalul 2015-2020, cu o valoare preconizată negativ-mare în 2050 (-3,2‰). În același interval de timp, în Africa bilanțul natural a avut următoarea evoluție: 21,5‰ în 1950, 25,2‰ în 2000 și 18,1‰ în 2050. Un bilanț continuu pozitiv, bine ilustrat în creșterea populației continentului. Drept consecință, fluxurile migratorii, mai ales către Europa și zonele mai prospere economic, s-au amplificat în ultimele decenii. Graficul de mai jos este sugestiv. În anii '50 ai secolului trecut Europa a avut o scurtă perioadă negativă (din Europa post-1945 s-a plecat masiv). Ulterior, tendința de scădere s-a menținut, dar cu ritmuri mult mai scăzute, iar deficitul natural de pe Bătrânul Continent a fost parțial compensat de migrațiile din Africa și Asia.

Numărul migranților (mii)
în intervalul 1950-2100

Sursa: United Nations,
Department of Economic
and Social Affairs,
Population Division
(2017). World Population
Prospects: The 2017
Revision, custom data
acquired via website.

În ultimele decenii revine în forță conceptul de demografie politică, care descrie mărirea și distribuția populației și relația acestora cu politica. O analiză recentă subsumează toate aceste teme demografico-politice: Gladstone et al. (2011), „Political Demography. How Population Changes Are Reshaping International Security and National Politics”, Paradigm Publisher, Boulder (Colorado). Pentru lumea occidentală, demografia postbelică, cu numărul de migranți ce vin în aceste spații geografice, a adus cu ea tot atâtea schimbări politice și sociale (listăm mai jos o parte din acestea).

Compoziția multietnică și multirasială din statele dezvoltate, consecință a emigrației/imigrației, are influență asupra comportamentului electoral. În Statele Unite ale Americii, Barack Obama a putut fi ales președinte datorită schimbărilor demografice. În ultimele decenii a crescut proporția populației de culoare și a celei hispanice. Rezultatele obținute de Obama la alegerile prezidențiale din 2012 au fost unele foarte bune în rândurile acestor populații: 93% din voturile afro-americanilor, 71% din cele ale hispanicilor și 73% din cele ale asiaticilor prezenți la votⁱ. Teama de străini a alimentat votul naționalist. Un exemplu vine din Marea Britanie. Cu 4.376.635 de voturi (26,6% din total) și 24 de euro-locuri, UK Independence Party (UKIP) s-a clasat pe primul loc la alegerile europarlamentare din 2014, devansând Partidul Laburist și Partidul Conservator. A fost o premieră în istoria electorală britanică. Un partid relativ nou a reușit să-i învingă pe mereu primii laburiști și conservatori. Cu o retorică accentuat xenofobă, anti-UE, Nigel Farage a câștigat aderenți în rândurile celor care se tem de emigranți. Fără deschiderea frontierelor și accesul străinilor pe piața muncii din Regatul Unit, Farage nu ar fi însemnat mai nimic. Istoria electorală trecută este elocventă.

Votul pentru partide naționaliste nu reprezintă o particularitate britanică. Același trend se înregistrează

și în alte state europene afectate de fenomenul imigraționist. Franța cu Frontul Național (Marine Le Pen), Partidul Libertății din Austria sau Liga Nord din Italia marchează revirimentul partidelor naționalist-populiste din Europa, mai ales în perioada ultimilor decenii.

O altă consecință a factorilor demografici (imigrație) o constituie schimbarea paradigmei de securitate din orașele occidentale. Dacă „invazia emigranților este la fel de periculoasă ca invazia unei armate”ⁱⁱⁱ, atunci politicile de securitate din orașele emisfere nordice dezvoltate trebuie adaptate noilor condiții contemporane. Iată cum în ultima vreme suntem martorii militarizării vieții urbane din orașele lumii occidentale^v. În acest mod, societățile moderne se transformă treptat în societăți supuse controlului^v. Prezența soldaților înarmați pe străzile Parisului, Berlinului, Bruxelles-ului a devenit o realitate cotidiană. S-a investit mult și se va investi și mai mult în tehnologia supravegherii populației. Tehnologiile moderne disponibile acum, precum internetul, canalele TV cu circuit închis, comunicarea wireless, supravegherea prin satelit, radarul, toate vor fi parte integrantă a sistemelor de control militar. Ca într-un orwellian Big Brother Scenario, noua cultură digitală a supravegherii îi răpește cetățeanului libertatea de care se bucura în trecut. Este și aceasta una dintre consecințele transformărilor demografice din lumea postbelică. Adăugăm și diminuarea procentelor populației și ale produsului intern brut pe cap de locuitor, calculate din totalul mondial, pentru națiunile dezvoltate, fapt care a condus și conduce la scăderea influenței globale pentru lumea occidentală, ceea ce implică o amplificare a unor tensiuni deja existente.

Sunt câteva consecințe ale unui fenomen demografic aflat în plină desfășurare, suficiente pentru a putea spune că dinamica populației contează, are influență asupra proceselor economice și politice. Cu adevărat, demography matters! **(Aurelian Giugăl)**

ⁱ Toate datele demografice folosite aici provin de pe *World Population Prospects - Population Division - United Nations*, date disponibile la: <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>.

ⁱⁱ R. Teixeira, J. Halpin (2012), „The Obama Coalition in the 2012 Election and Beyond”, *Center for American Progress*, December 4. Disponibil la: <https://www.americanprogress.org/issues/progressive-movement/report/2012/12/04/46664/the-obama-coalition-in-the-2012-election-and-beyond/>.

ⁱⁱⁱ W. Lind (2004), „Understanding Fourth Generation War”, *Military Review*, 16. Disponibil la: www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/lind.pdf.

^{iv} S. Graham (2011), *Cities Under Siege: The New Military Urbanism*, Verso, London & New York, p. 60.

^v G. Deleuze (1992), „Postscript on the Societies of Control”, *October*, Vol. 59, pp. 3-7.

analize și evaluări

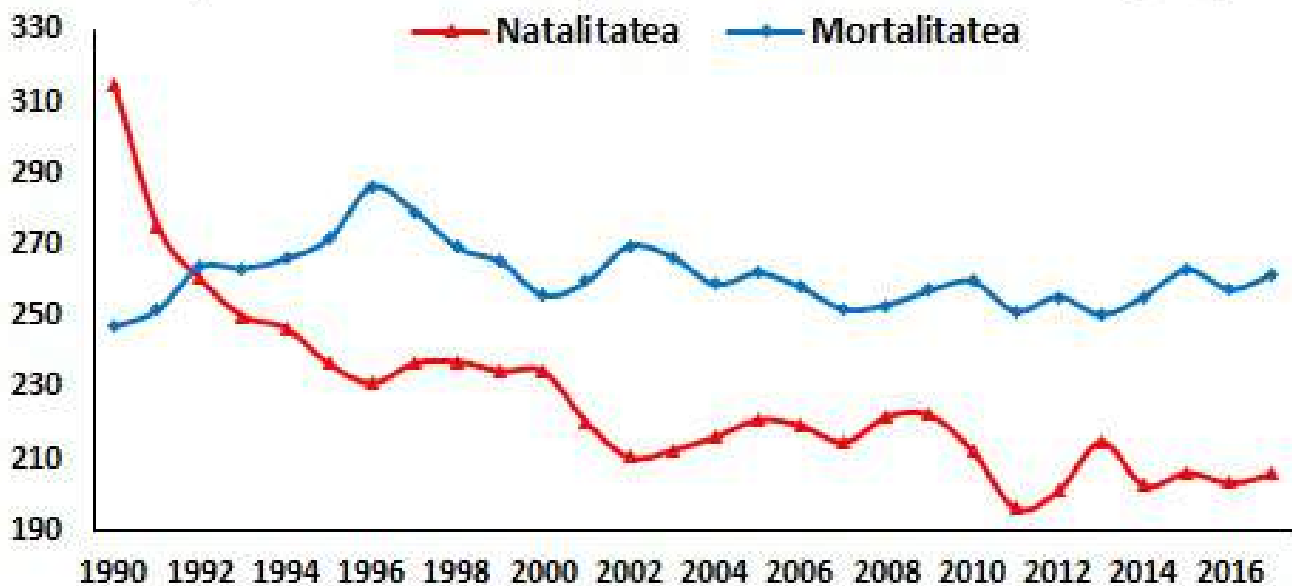
Emigranți și imigranți

Instalatorul pakistanez va ajunge și în țara noastră

Din punct de vedere demografic, România post-1945 a cunoscut două perioade distincte: o perioadă comunistă, cu o natalitate susținută și o populație în continuă creștere: 18.403.414 locuitori în 1960, 23.151.564 în 1989¹ și o perioadă post-1989, marcată

de o descreștere a populației, efect al natalității tot mai reduse – Figura 1 (1992 a fost primul an în care mortalitatea a fost mai mare decât natalitatea, tendință păstrată pe întreg intervalul de după 1992).

Figura 1. Natalitatea și mortalitatea: 1990-2017 (mii)

Rata fertilității a scăzut constant, de la 2,87 copii/femeie în 1970, la un minim de 1,34 în 2000. În schimb, speranța de viață la naștere a crescut, de la 67 de ani în 1970, la 74 de ani în 2015. În consecință, media de vârstă a populației a crescut la 42 de ani (2015), urmând să ajungă la 48 de ani în 2050 (Tabelul 1). Iată de ce, rata

de dependență a persoanelor vârstnice, definită ca fiind raportul dintre vârstnici și persoanele cu vârste între 15-59 ani la începutul anului de referință, a ajuns la 28% în 2015, dublându-se în 2050 (56%), desigur, în condițiile în care se vor păstra evoluțiile demografice din prezent.

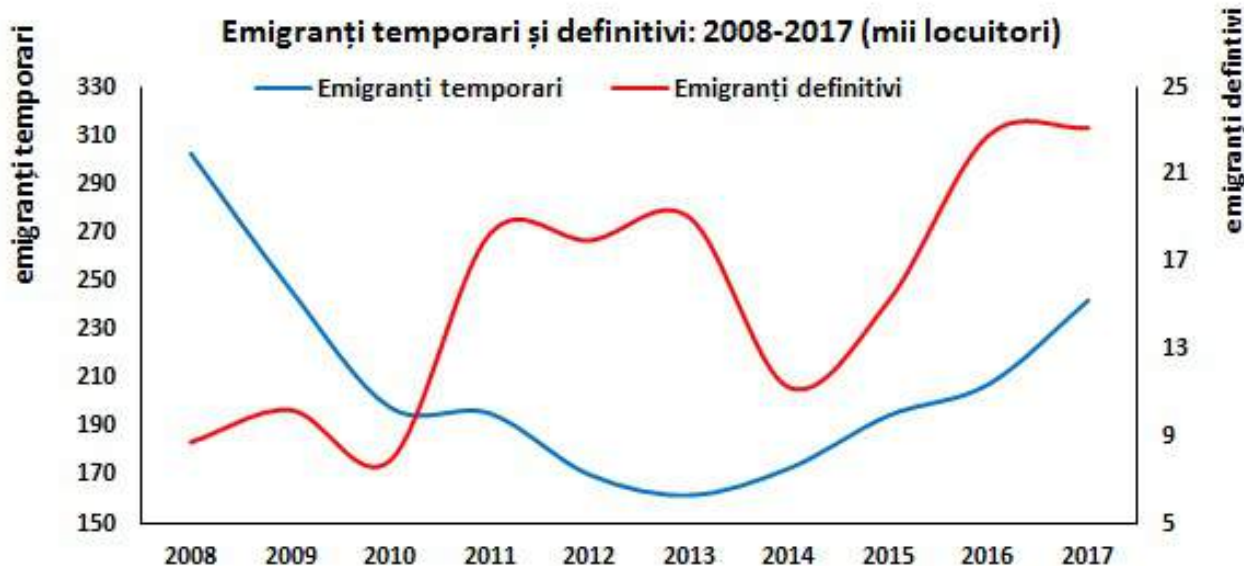
Tabelul 1. Variabile demografice

România	1970	1990	2000	2015	2050
Rata fertilității	2,87	2,22	1,34	1,48	1,72
Speranța de viață	67,3	69,5	69,7	74,5	79,3
Populația (mii locuitori)	20.549	23.489	22.128	19.511	15.207
Media de vârstă	30,6	32,6	34,89	42,1	48,1
Rata de dependență a persoanelor vârstnice	15	18,1	22,7	28	56,7

Sursa datelor: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017).
World Population Prospects: The 2017 Revision, custom data acquired via website.

Ceea ce amplifică criza demografică pe care o traversează România este (și) bilanțul migratoriu, adică diferența dintre numărul persoanelor care pleacă din țara noastră și numărul persoanelor care vin în România. Evident, date fiind inegalitățile economice din țară, plus criza industrială post-1989, numărul celor care au emigrat a fost totdeauna mai mare decât al celor care au venit pentru a munci în România. Datele statistice care prezintă dimensiunea celor care emigrează sunt variate: sunt

surse care indică cinci milioane de emigranțiⁱⁱ, altele vorbesc de 3,5 milioane de româniⁱⁱⁱ etc. Cert este că milioane de români trăiesc și muncesc în țări ale Uniunii Europene (UE), cei mai mulți fiind emigranți temporari^{iv}. Pentru perioada de după aderarea României la UE, datele Institutului Național de Statistică (INS) sunt cât se poate de clare: sute de mii de români părăsesc temporar țara, o parte dintre aceștia plecând definitiv.

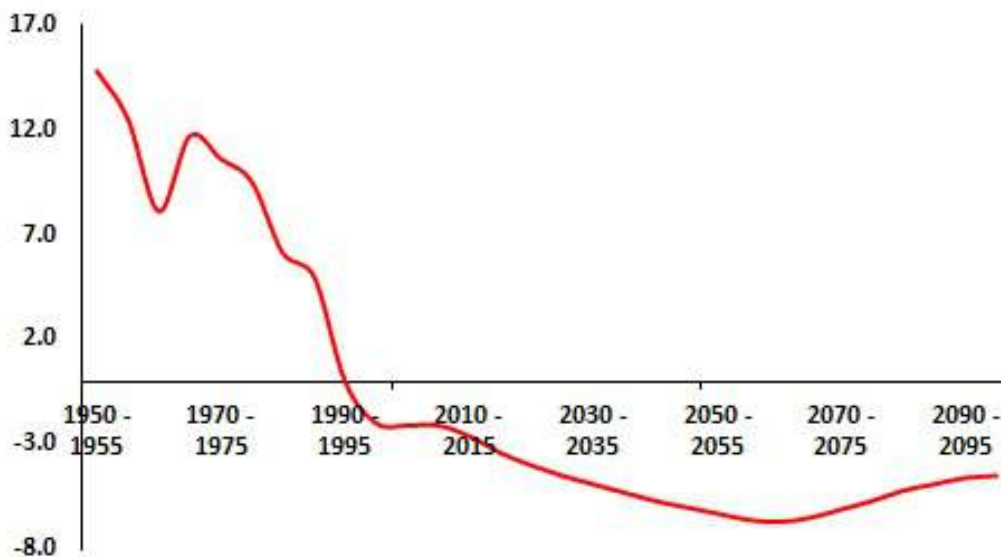
Sursa datelor: Tempo online - <http://statistici.inse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/inse-table>

analize și evaluări

Cum este și normal, inegalitățile de dezvoltare^v structurează și numărul de emigranți. În 2017, din cei aproape 250 de mii de emigranți temporari, cei mai mulți au fost din Regiunea Nord-Est (județele Bacău, Botoșani, Galați, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui și Vrancea), aproape 40.000 de persoane; mai mulți cei din rural, peste 22.000 de persoane, mai puțini din urban, puțin peste 16.000^{vi}. În ceea ce privește emigranții, INS oferă date doar pentru cei plecați definitiv din țară. Astfel, în 2017, din cei 23.166 de români stabiliți definitiv în alte țări, cei mai mulți sunt în Spania – 5.547 persoane, în Germania – 4.088 și în Italia – 3.449.

Cum în țara noastră numărul imigranților a fost și este mic^{vii}, iar prognozele indică faptul că bilanțul natural al populației va fi negativ pe toată durata acestui secol (Figura 3), rezultă că România va trebui să-și asume și să se pregătească pentru sosirea în țară a unui număr tot mai mare de imigranți. Proportia persoanelor vârstnice din totalul populației va pune o presiune uriașă pe fondul de pensii (vezi Tabelul 1). Dar este România pregătită pentru a primi sute de mii de străini, de asiatici, de pakistanezi whatsoever^{viii}? Întrebarea nu privește doar statul, ci și comunitățile în care urmează să se integreze acești imigranți. **(A.G.)**

Rata bilanțului natural: 1950-2100 (per 1.000 locuitori)

Sursa datelor: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). World Population Prospects: The 2017 Revision, custom data acquired via website. Disponibil online la: <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>.

ⁱ Conform Anuarului Statistic din 2014, p. 50. Disponibil online la: <http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20arhive/serii%20de%20date/2014/Anuar%20statistic%20al%20Romaniei%202014.pdf>.

ⁱⁱ <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/social/exodul-romanilor-cati-traiesc-in-afara-granitelor-si-ce-sume-trimit-in-tara-977994>.

ⁱⁱⁱ https://www.realitatea.net/dezastru-pe-piata-muncii-3-4-milioane-de-romani-lucreaza-afara-iar-5-milioane-sunt-pensionari_2161177.html.

^{iv} Conform INS, „emigranții temporari sunt persoanele care emigrează în străinătate pentru o perioadă de cel puțin 12 luni. Emigrație înseamnă acțiunea prin care o persoană care a avut anterior reședința obișnuită pe teritoriul României încetează să mai aibă reședința obișnuită pe teritoriul acesteia pentru o perioadă care este sau se așteaptă să fie de cel puțin 12 luni.”: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>.

^v Capitalismul se dezvoltă inegal, ca un joc de sumă 0, dezvoltarea de la un pol aducând regresul la un alt pol. Ca o țară semiperiferică a lumii vest occidentale, țara noastră nu iese din această schemă. Vezi și Neil Smith (2008), *Uneven Development. Nature, Capital and the Production of Space*, Athens and London, The University of Georgia Press.

^{vi} <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>.

^{vii} Pentru anul 2017, datele INS indică un număr de 50.199 de imigranți definitiv. Cei mai mulți dintre aceștia sunt din Republica Moldova, 30.543 de persoane, restul provenind din țări europene. Totuși, 25% din acești imigranți provin din alte țări (extraeuropene), ceea ce indică o creștere a fluxului migratoriu dinspre Asia. Vezi și articolele recente despre muncitorii asiatici din România: <https://www.digi24.ro/stiri/economie/companii/video-conditii-inumane-pentru-muncitorii-vietnamezi-din-romania-1101543>.

^{viii} <https://www.businessmagazin.ro/actualitate/vin-pakistanezii-romania-s-a-inteles-cu-pakistanul-sa-primim-500-000-de-oameni-in-it-medicina-constructii-si-inginerie-18089798>.

O problemă economică sau una culturală?

La un prim nivel de înțelegere, problema migrației ar putea fi văzută ca una a numerelor mari și a clasamentelor internaționale: în Europa, Rusia e pe primul loc, cu 146 de milioane de locuitori, Germania pe doi, Turcia pe trei; România e pe locul 10, chiar și după scăderile demografice recente. În Uniunea Europeană e pe locul 7, între Polonia și Olanda. În lume, e pe locul 59, între Sri Lanka și Burkina Fasso. Sunt simple clasamente, bune cel mult să stabilească numărul de europarlamentari pe care România îi trimite la Bruxelles.

Dar, oricât ar părea de solide, numerele reflectă realitatea doar într-o oarecare măsură. Migrația internațională e un fenomen complex, nu întotdeauna licit, iar cifrele se bazează pe estimări și pe rapoarte (cu miză politică) ale unor organisme statale și internaționale.

Dubla scară a statisticii

În întregul complex al migrației internaționale, țările din Europa de Est reprezintă realmente un caz special. Migrația intracomunitară nemaifiind reglementată, iar Uniunea Europeană fiind lipsită de o minimă centralizare, dinamica fenomenului este destul de puțin transparentă. Astfel, în România cifrele oficiale care descriu fenomenul s-au blocat la câteva sute de mii. Este vorba despre o interpretare hiperconservatoare, care ia în seamă doar populația care a procesat întregul proces administrativ de schimbare a rezidenței și a notificat despre asta autoritățile române. Sursele care iau în calcul migrația efectivă, dincolo de oficializarea raporturilor cu administrația, împing cifra la câteva milioane. Tradițional, pe baza remitențelor (bani trimiși în țară de către emigranți), totalul estimat de Banca Mondială și de Banca Națională a României este de 3,5 milioane de români stabiliți (semi)permanent în străinătate. De notat că sunt monitorizate exclusiv

Există localități și comune în România efectiv abandonate.

remitențele efectuate prin intermediul organismelor financiare, nu și cele directe sau prin intermedierea unor mecanisme nebancale. Estimările făcute de OECD, Națiunile Unite, Eurostat sau bazele de date dedicate migrației și demografiei oferă cifre destul de diferite între ele, conturând ideea unei transparențe limitate. Într-adevăr, există localități și comune în România efectiv abandonate, iar efectul unei transparentizări efective ar fi desființarea unui mare număr de UAT-uri (unități administrative teritoriale) care au devenit nesustenabile sau complet depopulate. De asemenea, dacă s-ar opera cu cifrele reale de locuire, impactul s-ar resimți și la nivelurile administrative superioare, schimbând vectorii politicilor publice (atât cât sunt ele implementate) sau echilibrele politice din administrația locală; pe de altă

analize și evaluări

parte, impunând ca necesară recalibrarea atenției și a interesului acordat cetățenilor români din străinătate – de la dreptul de vot (calibrat în prezent pentru câteva sute de mii de persoane, nu pentru câteva milioane, cât reprezintă migrația reală) la asistența consulară, susținerea organizațiilor și asociativității diasporei, susținerea la niveluri acceptabile a acțiunilor economice și culturale transnaționale. Asta cu atât mai mult cu cât, pe lângă remitențe (în valoare de câteva milioane de dolari pe an, cu un vârf de aproape 10 milioane în 2008), mulți dintre cei plecați plătesc unele categorii de taxe în România, au proprietăți sau susțin financiar persoane rezidente.

Operarea cu date statistice nereale, colectate rigid și în contratimp cu dinamica fenomenelor sociale, este caracteristică nu doar pentru migrația internațională, ci și pentru migrația internă. Astfel, multe orașe mici și UAT-uri din mediul rural au o populație scriptic mai mare decât cea reală, în timp ce mari orașe precum București, Cluj-Napoca, Iași ș.a. au o populație efectivă mai mare decât cea nominală. Recent, primarul Bucureștiului, Gabriela Firea, a estimat populația reală a orașului ca fiind de minim 4 milioane, dublu față de cifrele oficiale.

Impactul economic, substratul social

Luând ca bază datele oferite de Eurostat, cu 3,6 milioane de români rezidenți în alte state ale Uniunii Europene, România se află pe primul loc în UE, urmată de Polonia, cu 1,5 milioane de emigranți, Italia, cu 1,3 milioane, și Portugalia, cu 0,9 milioane. Nu doar țările cu economiile cele mai puțin performante sunt surse ale acestei mobilități intracomunitare, ci și Marea Britanie, Germania, Franța sau Spania, care ocupă locurile următoare în clasamentul mobilității, fiecare cu peste o jumătate de milion de emigranți. Astfel, după pattern-urile inițiale, în care migrația a însemnat trecerea de la zone de joasă productivitate economică la zone de înaltă productivitate, se face o trecere graduală la diversificarea pattern-urilor, la urmărirea unor oportunități specifice fiecărei zone, tinzând spre echilibrarea dezvoltării și omogenitatea economică la nivelul Zonei Euro. În ce privește România, amânarea repetată a calendarului de convergență și de adoptare a monedei europene va întârzia omogenizarea economică și diversificarea fluxurilor demografice.

Chiar și în condițiile în care România nu este membru Schengen și nu a adoptat moneda Euro, caracteristicile migrației s-au schimbat semnificativ în ultimii 20 de ani. Anterior integrării în Uniunea Europeană, migrația a avut un foarte mare grad de vulnerabilitate: cazurile de trafic de persoane, exploatare a femeilor, exploatare a adulților sau muncă forțată erau foarte numeroase, plasând

Cu 3,6 milioane de români rezidenți în alte state ale Uniunii Europene, România se află pe primul loc în UE, urmată de Polonia, cu 1,5 milioane de emigranți, Italia, cu 1,3 milioane și Portugalia cu 0,9 milioane.

România printre țările cu cel mai mare risc, alături de fosta Iugoslavie, Uruguay, Tanzania și Georgia. Accesul liber pe piața muncii din unele țări europene, după 2007, a diminuat vulnerabilitatea migranților și criminalitatea transfrontalieră legată de aceștia. Totuși, fenomenele nu au dispărut cu totul. Conform CDTC, care monitorizează traficul global cu ființe umane, România se menține parte a unor fluxuri de criminalitate transfrontalieră prin care persoane din Republica Moldova (95% femei) și din alte țări ex-sovietice sunt exploatate sexual în România (89%) sau pentru muncă forțată (10%), iar persoane din România, predominant femei, sunt victime ale exploatării în foste republici iugoslave (FYROM și Bosnia).

În general, datele privind migrația internațională și studiile bazate pe acestea sunt motivate de necesități economice și umanitare. Acționând în direcții uneori divergente, acești vectori de monitorizare eclipsează, de regulă, celelalte perspective asupra acestei problematici – pe cele socioculturale în primul rând, respectiv pe cele care țin de identitate și pe cele care țin de multiculturalism. (N.I.)

Noile Români din jurul României

1.190.000 de cetățeni români trăiesc oficial în Italia. Sunt 73 de state membre ONU care au o populație sub această cifră. Numărul crește de la an la an cu minim 100.000 (circa 50 de state ONU au populații sub această cotă).

Românii sunt cea mai importantă comunitate străină din Italia, reprezentând un sfert din totalul migrației din Peninsulă. Sunt urmași de albanezi, marocani, chinezi și ucraineni. La scara Italiei, românii reprezintă sub 2% din populație, dar sunt principala minoritate etnică. Există 180 de școli cu predare în limba română și 160.000 de copii români la grădinițe sau în școli primare. Există 250 de biserici ortodoxe românești și alte aproape 200 de alte confesiuni (romano-catolice, greco-catolice, adventiste, baptiste, pentecostale). Există aproape 1.000 de restaurante, magazine alimentare cu specific românesc, carmangerii, brutării, patiserii și cofetării. Există circa 100 de asociații culturale și umanitare românești (potrivit Ambasadei României la Roma). Cei mai mulți români trăiesc în Lazio, Lombardia, Piemont și Veneto, iar densitatea e mai mare în regiunile nordice, dar comunități românești importante pot fi găsite pe tot teritoriul Italiei (cea mai mică este în Sardinia, sub 15.000 de persoane).

Italia a cunoscut ea însăși un fenomen similar migrației românilor, în urmă cu 100 de ani, când Peninsula era părăsită anual de 750.000 de italieni. Astăzi, cele mai importante comunități cu ascendență italiană se află în Brazilia (25 de milioane), Argentina (20 de milioane), SUA (18 milioane), Franța (5 milioane) ș.a., constituind o populație care o depășește pe cea actuală a Italiei.

Spania este cea de a doua destinație pentru români, cu cca

600.000 de persoane stabilite oficial. Românii și marocanii sunt principalele minorități etnice din peninsula spaniolă, unde minoritățile nu depășesc cu puțin ponderea de 10% din populație. În 2010 populația românească era și mai numeroasă, cca 900.000 de persoane, dar, în plină criză economică, guvernul spaniol a luat mai multe măsuri pentru a descuraja migrația din România și a provoca descreșterea șomajului. Există 375 de școli cu grupe în limba română (cele mai numeroase în zona madrilenă, cele mai puține în Baleare), 115 asociații românești și câteva sute de biserici ortodoxe, greco-catolice, catolice, adventiste. Numărul magazinelor și restaurantelor românești este de câteva sute, cu o mare densitate în zona Madrid-Getafe și pe Costa Blanca. Alte comunități importante în Spania sunt cea ecuadoriană și cea britanică.

În Germania, cu o prezență de circa 600.000, românii sunt a opta minoritate etnică (a patra dacă excludem minoritățile istorice)¹. Față de alte țări vest-europene, Germania are o pondere mai mare a diversității etnice, doar 80% fiind germani (față de 90% în Italia și Spania – ponderea populației majoritare). Principala minoritate este cea turcă, constituită în anii 1960-70, când Germania Federală a trecut printr-o criză a forței de muncă. Astăzi turcii reprezintă 3,7% din populație și au avut influențe importante asupra vieții sociale din Germania, în special prin bucătăria levantină și, mai nou, prin generații de artiști cu succese remarcabile în muzică și cinematografie. Dintre minoritățile istorice se remarcă cea poloneză și cea rusă, iar dintre grupurile etnice recent stabilite, cele mai importante sunt cel sirian, cel românesc și cel italian.

Românii au devenit al patrulea grup etnic și în Irlanda, unde 95% din populație este reprezentată de „irlandezi albi”, iar imigrația istorică este reprezentată de britanici. În 2018 al doilea grup etnic din Irlanda era reprezentat de polonezi, britanicii ocupau poziția a doua, lituanienii, românii și letonii completau clasamentul. De notat

că Irlanda are o populație totală de 4,7 milioane de locuitori și una dintre cele mai mari rate ale fertilității din Uniunea Europeană, dar susține, totuși, o rată a migrației net pozitive de aproape 1 la mia de locuitori anual.

În Ungaria, românii reprezintă al cincilea grup etnic (dacă luăm în calcul grupurile istorice) și primul grup etnic (dacă luăm în calcul migrația recentă). Astfel, conform Eurostat, dintre rezidenții în Ungaria, 207.000 de persoane sunt născute în România, reprezentând aproape 40% din imigrația recentă. Un număr mare dintre aceștia este reprezentat de etnici maghiari din România, dar, chiar excluzându-i pe aceștia, românii rămân cel mai important grup etnic. Ungurii reprezintă 84% din populația țării, iar principalele minorități istorice sunt cea romă și cea germană. De asemenea, existau comunități istorice românești și slovace în Ungaria, la granița cu cele două țări vecine, iar numărul acestora a crescut după integrarea în UE a tuturor țărilor din zonă.

În Austria sunt 113.000 de rezidenți născuți în România, constituind al patrulea grup etnic raportat la migrația recentă. Conform Index Mundi, 91% din populație este reprezentată de austrieci, iar principalele minorități istorice sunt cele provenite din fosta Iugoslavie (4%). Migrația recentă este constituită din cetățeni germani, sârbi, turci, români și bosniaci.

Oarecum surprinzător, românii au o pondere semnificativă și în Slovacia, unde sunt al treilea grup etnic recent constituit, după cehi și maghiari, dar mai numeroși decât polonezii și germanii. Slovacia este, ca și România, una dintre țările cu cele mai mici rate ale imigrației, iar românii din Slovacia nu depășesc 10.000. În ceea ce privește minoritățile istorice, slovacii reprezintă doar 80% din populație, iar celelalte etnii sunt maghiară, romă și ucraineană.

O altă prezență surprinzătoare în clasamentele Eurostat este cea a românilor în Danemarca. În migrația recentă, populația originară din România ocupă locul 4, după polonezi, sirieni și turci, dar în fața etnicilor germani. Danezii reprezintă 86% din populația țării, iar cele mai importante minorități în secolul 20 au fost albanezii și arabii (Liban, Irak, Iordania), acceptați în cadrul unor proceduri de recrutare de forță de muncă, dar și în urma unor acțiuni umanitare. De asemenea, românii reprezintă o pondere importantă în procentele care descriu migrația în Islanda. Insula are grupuri etnice istorice provenite din Danemarca, Suedia și alte țări din nordul Europei, iar recent polonezii constituiau grupul etnic cel mai dinamic. Românii stabiliți în Islanda depășesc cu puțin o mie de persoane, dar au o pondere de luat în seamă în cazul statului cu doar 338.000 de locuitori. Islanda și-a dublat populația în ultimii 50 de ani, o sursă importantă fiind imigrația.

analize și evaluări

Oarecum surprinzător, românii au o pondere semnificativă și în Slovacia, unde sunt al treilea grup etnic recent constituit.

În Portugalia, grupul etnic majoritar reprezenta până recent o pondere de 95% din populație. Restul, o mare parte, era constituit din persoane originare în vechi colonii portugheze, predominant Capul Verde (pe coasta Africii) și Brazilia. După integrarea în Uniunea Europeană, Portugalia a lansat un program de diversificare etnică ai cărui principali beneficiari sunt ucrainenii și românii. Depășind cu puțin numărul de 30.000, românii beneficiază în Portugalia de programe de educație în limba română mai bine dezvoltate decât în alte țări unde au o prezență mult mai mare.

În afara Uniunii Europene, dacă Brexitul devine efectiv, cele mai mari comunități românești sunt cele din Marea Britanie. Cu un total de 411.000 de rezidenți români, conform oficiului britanic de statistică, comunitatea românească de peste Mâneacă a devenit relevantă după 2011, când a înregistrat rate anuale de creștere de peste 25%. Nativii britanici au o pondere de 80% din totalul populației, iar peisajul etnic din Regatul Unit este unul caracterizat de o mare diversitate: 7,5% dintre locuitori au origini asiatice, iar 3,3% au origini africane. **(N.I.)**

ⁱ 673.000, cf. Eurostat 2018. O altă sursă, Observatorul Permanent al Imigrației, citat de g4media, dă pentru 2018 numărul de 1.030.054 de cetățeni români cu rezidența înregistrată în Spania.

ⁱⁱ <https://www.worldatlas.com/articles/largest-ethnic-groups-in-germany.html>

Instituții pentru românii din diaspora

Câteva instituții românești privesc către românii din străinătate sau, pur și simplu, au ca misiune promovarea limbii, culturii și civilizației noastre în străinătate. Este vorba de Institutul Limbii Române (ILR), Institutul Cultural Român (ICR) și Ministerul pentru Românii de Pretutindeni (MRP).

Ministerul pentru Românii de Pretutindeni se adresează celor peste 10 milioane de români ce trăiesc în afara granițelor, fiind incluși aici și acei români ce trăiesc în comunitățile istorice/tradiționale din țările aflate în vecinătatea României. Între proiectele derulate de MRP se numără: „100 de eseuri pentru 100 de ani”, „Gala 100 pentru Centenar”, „1 Decembrie în școlile românești din afara granițelor țării” sau „la românească – Zestrea de acasă”. Un ușor iz de naționalism vetust. Parte dintre resursele web puse la dispoziția publicului pe site-ul instituției, inclusiv broșura „100 de eseuri pentru 100 de ani”, nu pot fi accesate din cauza unor linkuri rupte și inaccesibile. Se poate, în schimb, accesa materialul video lansat în cinstea „Zilei Limbii Române”. În această înregistrare, copiii români din diferite colțuri ale lumii recită poezia „Limba românească” de Gheorghe Sion. Clipul este ridicol de scurt, are doar 48 de secunde, debutând pe fondul sonor al unei melodii populare ale cărei versuri vorbesc de spiritul pacifist al românilor (... stăpâni pe-a noastră țară, noi n-am călcat hotare...). De la secunda 34 până la final, adică timp de 14 secunde, câțiva copii recită fragmente din poezia amintită.

Campania națională „Informare acasă! Siguranță în lume!” are scopul de a-i face pe românii care pleacă în străinătate să conștientizeze pericolele cu care se pot confrunta peste hotare. „Este cert faptul că nu îi putem împiedica pe cei care decid să plece din țară, dar aceștia trebuie să cunoască care sunt riscurile și cum pot evita să devină victime ale

slaviei moderne”, a spus un secretar de stat în cadrul unei vizite în țară. Sunt câteva informații de utilitate pe site-ul MRP, acesta fiind relativ adus la zi, dar per ansamblu, aerul unui naționalism prăfuit transpiră din ordinea importanței lucrurilor imaginate de funcționarii acestui minister.

Institutul Limbii Române își propune să „păstreze, dezvolte și afirme identitatea lingvistică și culturală, prin promovarea limbii române în medii academice și școlare din întreaga lume”. În acest scop, institutul organizează: i) cursuri de limbă, cultură și civilizație română în diverse universități din state membre ale UE, ii) lectorate de limbă română, iii) atestă cunoștințele de limba română ca limbă străină. Ultimul raport de activitate de pe site-ul instituției este din anul 2015. În programul de lectorate pe care îl susține ILR se află 47 de universități, majoritatea europene, dar și din Statele Unite, Israel, China și Kazahstan. De asemenea în cadrul Cursului de limbă, cultură și civilizație românească (LCCR), instituția susține învățământul preuniversitar în limba română într-un mare număr de școli din Italia și Spania, la care se adaugă un număr mai redus de școli din Portugalia, Irlanda, Marea Britanie și Belgia.

Cel cu up-to-date-ul la zi este Institutul Cultural Român. Parte a rețelei europene a institutelor culturale europene EUNIC, ICR se implică în evenimente din zona artelor vizuale, muzicii, filmului sau literaturii. Instituția are 19 reprezentanțe, majoritatea în țări europene, dar și la New York, Beijing și Tel Aviv. Princiialele activități sunt în domeniul diplomației culturale și al schimburilor culturale internaționale, dar un pilon al activității ICR este legătura cu vechile comunități românești din țările vecine României. Imigrația recentă – care a avut ca destinație țări sud și vest-europene –, fără a fi un target pentru ICR, beneficiază de proiectele culturale susținute de instituție în cadrul programelor EUNIC, de la festivaluri de film și expoziții de plastică la târguri de carte, spectacole și concerte. **(A.G.)**

Studiu de caz

A doua generație a diasporei românești

ROXANA BRATU

În ultimii ani, pe măsura regularizării statului și a obținerii unei stabilități economice la destinație, tot mai mulți migranți români au ales să-și reunească familia la destinație și să-și planifice o ședere pe termen lung în țara gazdă. Această reconfigurare a proiectelor de migrație a condus la apariția unei categorii specifice, care reunește deopotrivă cea de a doua generație (copii născuți și crescuți în țara gazdă) și așa-zisa Generație 1.5 (Rumbaut, 2002; 2004) – copii care s-au alăturat părinților la destinație în perioada copilăriei sau adolescenței. Articolul de față urmărește să ofere o imagine de ansamblu asupra evoluției numărului copiilor migranților români din Italia - ilustrativă pentru emergența așa-zisei diaspore „de a doua generație” și, totodată, să analizeze programele publice special dedicate acestei categorii.

Migrația românilor spre Italia și reunificarea familială la destinație

Românii din Italia constituie cea mai mare comunitate românească din afara granițelor și, totodată, cel mai mare grup de migranți din Peninsula. Numărul migranților români în Italia a crescut într-un mod accelerat după 2002, eliminarea vizelor pentru spațiul Schengen, respectiv 2007, aderarea României la Uniunea Europeană. Astfel, dacă în 2002 numărul cetățenilor români cu rezidență legală în Italia era sub 100.000, numărul acestora a crescut la 1 milion în 2013, respectiv la aproape 1,2 milioane în 2018 (conform ISTAT, institutul de statistică italian).

Schimbările politice de pe plan internațional nu numai că au redus riscurile și costurile mobilității între cele două țări, ci au condus și la reconfigurarea proiectelor de migrație. În acest sens, datele statistice indică o diversificare a proiectelor de migrație în ultimii ani, dincolo de modelul migrației temporare, orientate spre susținerea financiară a familiei de la origine. Pe măsura regularizării statutului și obținerii unei stabilități economice la destinație, tot mai mulți migranți români au ales să-și reunească familia la destinație și să-și planifice o ședere pe termen lung în țara gazdă.

Prezența la destinație a unor familii românești (care au în îngrijire minori) este reliefată de datele privind numărul elevilor cu cetățenie română încadrați în sistemul educațional italian, precum și de numărul de nașteri în rândul femeilor cu cetățenie română înregistrate în Peninsula. Astfel, potrivit Ministerului Educației din Italia, numărul elevilor cu cetățenie română a crescut continuu de la 15.509 în anul școlar 2002/2003, la 92.734 în 2007/2008, ajungând până la aproape 160.000 în 2016/2017 (sursa: MIUR). De asemenea, datele ISTAT indică o creștere a celei de a doua generații de migranți români în Italia. Astfel, între 2000 și 2014 s-au înregistrat aproximativ 150.000 de nașteri în rândul femeilor cu cetățenie română, din care peste jumătate în ultimii patru ani ai perioadei de referință (2010 – 2014).

Aceste cifre pun în lumină emergența unei categorii specifice care reunește deopotrivă cea de a doua generație (copii născuți și crescuți în țara gazdă) și așa-zisa Generație 1.5 (Rumbaut, 2002) – copii ai migranților care s-au alăturat părinților la destinație în perioada copilăriei sau adolescenței.

O ipoteză larg vehiculată în literatura sociologică susține că descendenții migraților tind să aibă o disponibilitate mai redusă de a menține legături puternice cu patria, pe fondul unei cunoașteri mai slabe a culturii țării de origine și a unor contacte sporite cu societatea gazdă.

Menținerea legăturilor cu țara de origine

Experiența de adaptare la destinație a copiilor migraților este diferită de cea a părinților lor și de ceea ce se înțelege prin experiența tipică de migrație pentru muncă. Spre deosebire de părinții lor, ale căror contacte cu societatea gazdă pot fi limitate (prin interacțiuni reduse cu nativii sau prin angajarea în sectoare economice ocupate preponderent de imigranți), copiii migraților beneficiază, ca urmare a încadrării în sistemul educațional al noii țări,

de un proces de socializare în interiorul societății gazdă mult mai intens. Diferențele care decurg din experiențele de încorporare în societatea de destinație au implicații asupra legăturilor cu țara de origine, respectiv asupra atașamentului față de patrie. O ipoteză larg vehiculată în literatura sociologică susține că descendenții migraților tind să aibă o disponibilitate mai redusă de a menține legături puternice cu patria, pe fondul unei cunoașteri mai slabe a culturii țării de origine și a unor contacte sporite cu societatea gazdă (Alejandro Portes et al., 2009; Alejandro Portes & Rumbaut, 2005). Pe de altă parte, alți cercetători susțin că expunerea la cultura țării de origine la nivel familial sau la nivelul comunității contribuie la cristalizarea sentimentului de apartenență la statul-patrie (Fouron & Glick-Schiller, 2002; Levitt & Waters, 2001).

Pe lângă o serie de factori cu rol esențial în păstrarea identității naționale precum familia sau comunitatea etnică, și statul de origine poate, prin politicile sale, stimula dezvoltarea unei conștiințe diasporice în rândul celei de a doua generații. În acest sens este nevoie însă de elaborarea unor programe special dedicate descendenților migraților, care să țină cont de particularitățile acestei categorii.

Programele adresate așa-zisei diaspore „de a doua generație”, dezvoltate de statul român

Programele special adresate așa-zisei diaspore „de a doua generație”, dezvoltate de statul român, sunt destul de puține. Cel mai notabil proiect dedicat copiilor migraților aflați la destinație este „Cursul de limbă, cultură și civilizație românească” (LCCR). Programul, demarat în 2007 în cadrul unui parteneriat între Ministerul Educației din România și alte state membre UE, se adresează elevilor din țările în care există comunități românești numeroase. Obiectivele LCCR vizează atât conservarea limbii și culturii românești, cât și facilitarea unei eventuale reinsertii a elevilor în școlile românești. Programa cursului presupune 2 ore pe săptămână, iar lecțiile sunt predate de profesori români. Cât privește implementarea proiectului în Italia, în anul școlar 2016-2017 au beneficiat de acest program 4.507 elevi înscriși (din care 3.818 elevi de naționalitate română) din 176 de școli. Deși numărul elevilor înscriși la curs a crescut treptat de-a lungul timpului, remarcăm că ponderea beneficiarilor, raportată la totalul elevilor români înmatriculați în școlile italiene, rămâne redusă (sub 3%).

Un alt proiect care se adresează, chiar dacă nu exclusiv, tinerilor români din diasporă este Programul „ARC”. Demarat în 2008, programul „ARC” constă în organizarea de tabere pentru etnicii români din afara granițelor, atât din țările aflate în jurul granițelor și Balcani, cât

și din diaspora. Obiectivele programului, dezvoltat de Ministerul pentru Românii de Pretutindeni în parteneriat cu ministrul Tineretului și Sportului, vizează crearea unor legături între participanții din diferite țări, precum și promovarea culturii românești. Distribuția locurilor alocate pentru cele două categorii de beneficiari, etnicii români din comunitățile istorice și cei din noua diasporă, arată o subreprezentare a celei din urmă. În 2018, pentru participanții din diaspora au fost alocate doar 285 de locuri dintr-un total de 2.700. Mai mult, se remarcă a reducere semnificativă a numărului de locuri alocate diasporei, în ciuda amplitudinii comunităților românești rezultate din emigrația spre statele vestice. Spre comparație, în 2017 pentru diaspora au fost alocate 480 de locuri (din care 60 de locuri repartizate pentru românii din Italia) dintr-un total de 2.000. De altfel, criteriile în funcție de care este stabilit numărul de locuri alocate pentru comunitățile istorice și diaspora provenită din emigrație nu sunt foarte clare.

Concluzii

Deși despre a doua generație a noii diaspore românești se discută destul de puțin în spațiul public, creșterea numărului acestei categorii în principalele țări de emigrație, precum Italia, nu poate fi ignorată. Proiectarea unei strategii de menținere a loialității etnicilor din afara granițelor pe termen lung impune o atenție sporită acordată copiilor migranților români crescuți la destinație. În acest sens, este necesară extinderea proiectelor existente (nu fără o analiză de impact) și dezvoltarea de noi programe special dedicate acestei categorii. De asemenea, ar putea fi oportună stimularea unei implicări sporite a mediului asociativ și a mass-mediei în limba maternă, prin finanțarea proiectelor care urmăresc promovarea culturii române în rândul descendenților migranților.

Bibliografie

Fouron, G., & Glick-Schiller, N. (2002). The Generation of Identity: Redefining the Second Generation within a Transnational Social Field. In L. Peggy & M. C. Waters (Eds.), „The Changing Face of Home: The Transnational Lives of the Second Generation” (pp. 168–208). New York: Russell Sage Foundation.

Levitt, P., & Waters, M. (2001). Introduction. In P. Levitt & M. Waters (Eds.), „The Changing Face of Home: The Transnational Lives of the Second Generation” (pp. 1–30). New York: Russell Sage Foundation.

Portes, A., Fernández-Kelly, P., & Haller, W. (2009). The Adaptation of the Immigrant Second Generation in America: Theoretical Overview and Recent Evidence. „Journal of Ethnic and Migration Studies”, 35(7), 1077–1104.

Portes, A., & Rumbaut, R. (2005). Introduction: The Second Generation and the Children of Immigrants Longitudinal Study. „Ethnic and Racial Studies”, 28(6), 983–999.

Rumbaut, R. (2002). Severed or Sustained Attachments? Language, Identity, and Imagined Communities in the Post-Immigrant Generation. In P. Levitt & M. Waters (Eds.), „The Changing Face of Home: The Transnational Lives of the Second Generation” (pp. 43–95). New York: Russell Sage Foundation.

Rumbaut, R. (2004). Ages, Life Stages and Generational Cohorts: Decomposing the Immigrant First and Second Generations in the United States. „International Migration Review”, 38(3), 1160–1205.

analize și evaluări

Deși despre a doua generație a noii diaspore românești se discută destul de puțin în spațiul public, creșterea numărului acestei categorii în principalele țări de emigrație, precum Italia, nu poate fi ignorată.

Studiu de caz

MM. Migrația medicală, un fenomen care are deja propria siglă

Medicii români care lucrează în Franța, Anglia sau Germania, îndeosebi cei care au lucrat în sistemul public din România, au resimțit șocul trecerii de la un model în care ei controlau întregul proces medical, luau decizii de unii singuri, fără a fi nevoiți să le argumenteze, și comunicau pacientului un minimum de informații, strict necesare pentru itinerariul său prin structurile medicale, la un model în care pacientul are comenzi și solicitări, cere imperativ informații despre starea sa și despre procedurile posibile, ia decizii și, în genere, este cel care conduce procesul medical. Standardizarea procedurilor, foarte strictă în marile clinici, și multiplele niveluri de control anti-malpraxis au complicat și ele lucrurile pentru medicii care aveau o largă experiență în sistemul de sănătate românesc. O doză de xenofobie, existentă încă în toate societățile, a făcut, și ea, ca adaptarea să fie, adesea, dificilă și doar pachetele salariale și calitatea vieții, dincolo de aspectele profesionale, să fie stimulente ale integrării. Cu tot șocul cultural și noile exigențe profesionale, foarte puțini dintre medicii nu s-au putut adapta, iar, de regulă, cei puțini care s-au întors în România au făcut-o (după stadii îndelungate în sistemele medicale din străinătate) motivați de oportunități în carieră date de specializarea lor sau de capacitatea administrativă formată prin experiența în asemenea sisteme și structuri medicale. Din totalul de 50.000 de medicii existenți în România în 2010, în anii

următori au plecat din țară între 1.500 și 3.000 de medici anual, lăsând sistemul public fără cadrele medicale necesare și agravând o situație oricum foarte dificilă rezultată din slaba finanțare, lipsa unor echipamente medicale esențiale sau necesare, proasta întreținere a capacităților spitalicești, nivelul extrem de redus al profilaxiei, lipsa de transparență a procedurilor medicale și a costurilor acestora. Pe scurt, o cultură profesională slab articulată, conservatoare și redusă funcțional.

Medicii reprezintă categoria profesională care a emigrat la o scară uriașă (20.000 de medici în perioada 2002-2011, conform Colegiului Medicilor; 30% din totalul cadrelor medicale între 2011 și 2013, potrivit „The Economist”, iar emigrația profesională s-a menținut la cote înalte până în prezent). Ca în multe alte cazuri, cifrele variază semnificativ în funcție de perspectiva asupra fenomenului și de selecțiile primare efectuate; unele seturi de cifre iau în calcul medicii stomatologi, altele nu; de asemenea, unele cifre au în vedere eliberarea documentelor de liberă practică în străinătate, care nu întotdeauna sunt folosite, altele au în vedere datele privind ocuparea efectivă. Astfel, în funcție de fenomenul pe care vor să îl descrie, cifrele privind migrația acestei profesii (inclusiv medicii stomatologi) urcă până la 43.000 de medici (40% din total). Numărul plecărilor a scăzut recent de la 7,6 medici pe zi la 6 medici pe zi în 2018, după creșterile salariale de anul trecut (potrivit Ministerului Sănătății, citat de

Hotnews). Studiul „Migrația medicilor români: dimensiuni sociodemografice și economice”, publicat de Valeriu Dornescu și Teodora Manea în „Revista de economie socială” notează că factorii „push”, care au forțat exodul, au fost nivelul de remunerare, gradul redus de satisfacție profesională, condițiile de desfășurare a muncii, condițiile de stres și suprasolicitare, lipsa de recunoaștere și de respect pentru munca pe care o efectuează, corupția din sistem. „Marketizarea îngrijirilor de sănătate la nivelul UE va determina medicii români să tranzacționeze capitalul cultural – studiile medicale, competențele dobândite – pentru un capital economic (retribuții salariale) și un capital social (statut social mai bun)”, concluzionează autorii, citând din V. Held și P. Bourdieu. Autorii estimează la 20.000 de euro costul total al pregătirii unui medic în România (inclusiv rezidențiatul) și calculează ca pierdere directă suma de 400 de milioane de euro.

Costurile financiare par mari doar în ansamblul construcției bugetare din România, nu și la nivelul Uniunii Europene. Însă acestea sunt dublate de disfuncții profesionale și sociale decurse din același fenomen: dispariția medicilor de la sate și lipsa asistenței medicale pentru persoanele din mediul rural; apariția unor mari decalaje regionale; dispariția din multe spitale a unor specializări medicale; îmbătrânirea personalului medical; volumul extrem de mare de muncă al cadrelor medicale rămase în România, care suplinesc deficitul de personal, asigură gărzile și aceleași persoane, în multe cazuri, asigură resursa umană atât pentru sistemul de stat, cât și pentru clinicile particulare sau rețelele private de sănătate.

Impactul fenomenului trece și dincolo de aspectele profesionale sau socio-profesionale și devine relevant în chiar corpusul social. Cum remarcă Dornescu și Manea, „migrația medicală duce și la eroziunea clasei de mijloc, care este considerată piatra de temelie a oricărei societăți moderne”. Într-adevăr, în istoria modernă a României, în perioada antebelică și în cea interbelică, medicii au fost, alături de avocați, nu doar principala componentă a profesiilor liberale sau a clasei medii, ci și principalul public consumator de cultură. Nume importante din această profesie s-au numărat printre marii colecționari de artă, printre organizatorii de spectacole, susținătorii societăților artistice sau cumpărătorii de literatură. În fiecare disciplină artistică, apariția, evoluția și dezvoltarea „școlilor românești”, inclusiv cea de arhitectură, este legată de consumul cultural al acestei categorii socio-profesionale, care a susținut atât curentele tradiționaliste (sămănătorismul), cât și avangarda. Chiar dacă perioada postbelică a fost caracterizată de o scădere a calității educației umaniste, care a afectat și această categorie profesională, medicii au rămas una dintre cele mai importante categorii de public pentru arta, cultura și

analize și evaluări

**... o cultură
profesională
slab articulată,
conservatoare și
redusă funcțional.**

cinematografia românească. Astfel, deși cele 20-40.000 de medici care au plecat din țară în ultimele decenii nu reprezintă o pondere semnificativă din totalul de câteva milioane, impactul social este mult mai mare, nu doar la nivel profesional și socio-economic, ci și în structura noului middle class românesc și în structura publicului consumator de artă românească.

De remarcat că toate soluțiile vizate de specialiștii români pentru diminuarea fenomenului „migrației creierelor”, inclusiv în fenomenul MM, prevăd crearea de bariere administrative, profesionale, deontologice sau financiare și lasă în plan secund reorganizarea sistemelor medicale și sociale interne, reconstrucția culturii profesionale și a modelelor de organizare a actului medical sau oferta de stimulente fiscale, financiare și sociale. Poate că, dimpotrivă, în ansamblul dinamicii economice și ideatice oferite de integrarea comunitară, răspunsul corect în raport cu regulile economiei de piață este creșterea radicală a cifrelor de școlarizare. Iar costurile școlarizării, mai mici în România decât în alte țări ale Uniunii Economice, pot constitui un avantaj competitiv important. Un astfel de răspuns, spre deosebire de cel care vizează impunerea de bariere, presupune ieșirea din conservatorism, stimularea calității învățământului superior, dar și a celui preuniversitar, plasarea ofertei educaționale din România pe un loc în creștere în clasamentul european, în condițiile în care astăzi ea este destul de puțin atractivă în ciuda costurilor foarte mici. **(N.I.)**

Studiu de caz

Elegie rurală: satul românesc moare

Capitalismul postcomunist reconstruiește centrele orașelor mari, dar lovește zonele rurale

Suntem în mijlocul unui proces istoric: cândva intens mitizat, satul românesc se stinge cu fiecare zi. Trei procese contribuie la această evoluție socială aflată acum la apogeu: capitalismul românesc postcomunist; deschiderea granițelor în perioada post-2007; declinul familiei (bilanțul demografic negativ) în postmodernitatea vremurilor noastre.

Capitalismul românesc postcomunist i-a ruinat pe micii proprietari agricoli. Împroprietărirea post-1989 nu a creat acea categorie distinctă, fermierii, în stare să trăiască din munca micilor lor exploatații. Nici nu ar fi avut cum. În anii 1990, orașele mari ale României erau deschise, iar țărani îi vindeau produsele nu doar în piață, ci și direct pe caldarâm, în preajma piețelor. Administratorii orașelor permiteau ca recoltele să fie vândute oriunde, iar cultivatorii să fie relativ mulțumiți. Cu trecerea anilor, condițiile au devenit tot mai restrictive. Marile fluxuri de distribuție nu doreau o concurență din partea micilor țărani care încă își cultivau terenurile cu încăpățănare. Crearea „tomatei de supermarket” de către G. C. (Jack) Hanna la Davis, între anii 1940 și 1950, i-a afectat, normal, și pe ruralii români. Cu ivirea supermarketurilor, totul a devenit caduc pentru omul de la țară. A te deplasa cu o marfă perisabilă la oraș devenea tot mai riscant și mai ineficient. Acum, cei care încă mai cultivă se împart în două

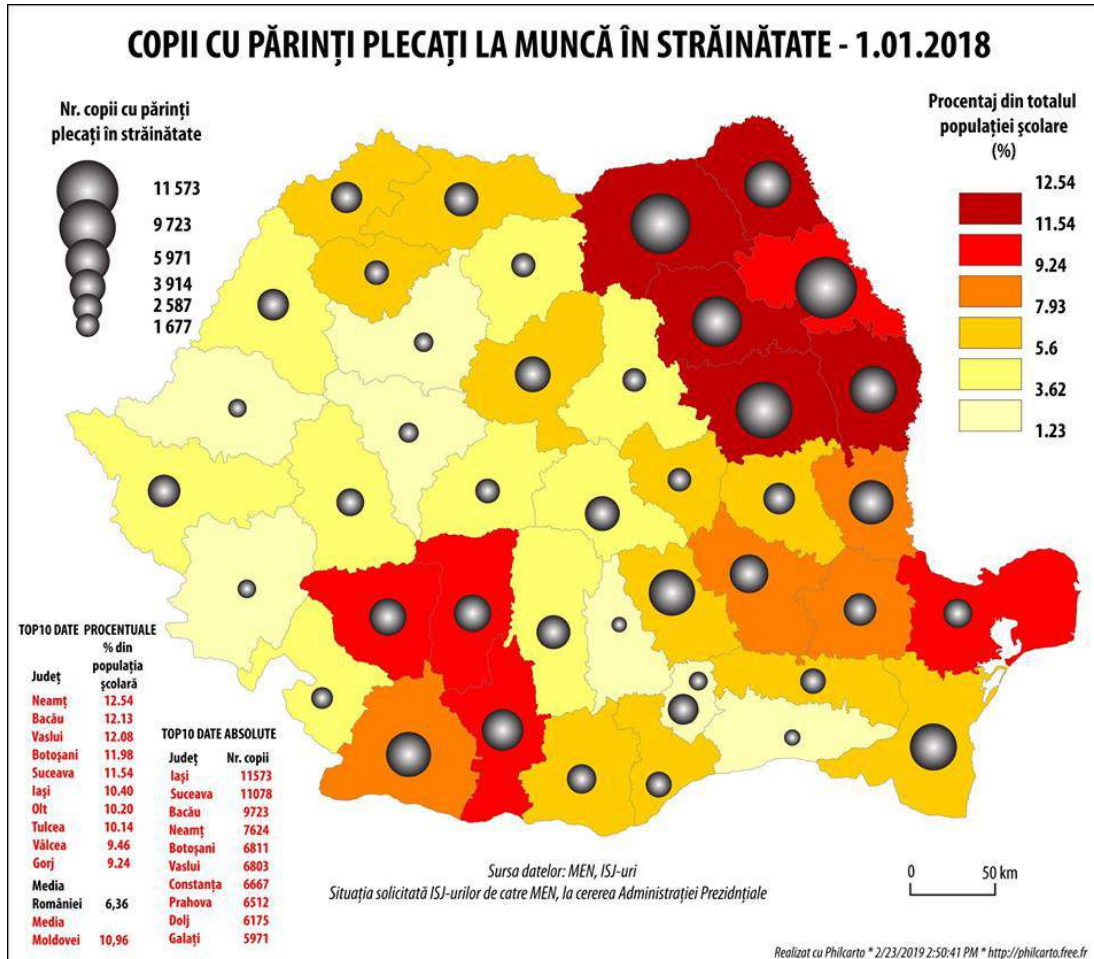
categorii: i) cei care dețin un anumit capital economic și își permit încă să penetreze piețele urbane și ii) cei care-și vând marfa direct de pe câmp (aceștia sunt majoritatea), iar intermediarii o re-vând apoi în orașe (cu supraprețul aferent). Ambele categorii sunt tot mai reduse numeric. Munca în agricultură este istovitoare, imprezicibilă economic, depinzând de foarte multe variabile. În plus, agricultura științifică și modernă nu se împiedică prea mult de micii fermieri individuali. Iată de ce tinerii de acum nu mai sunt dispuși să depună munca uriașă pe care o făceau părinții și bunicii lor, iar asta în timp ce nivelul veniturilor scade constant. Iată câteva motive solide pentru ca aceștia să caute alternative. Cea mai facilă a venit imediat după 1989: on the road, din periferie către Europa centrului.

Pe câmpiile Spaniei, Italiei și Franței, în orașele Europei de Vest robotesc foarte mulți români, cei mai mulți dintre ei provenind din mediul rural, din ariile economic înapoiate, din Moldova, Oltenia și Muntenia etc. România este țara cu cei mai mulți emigranți din Europa, minim 3-3,5 milioane de concetățeni fiind plecați din țară. Dinamica economiilor contemporane este cea care structurează aceste fluxuri de migrație¹. În sate rămân bătrânii ce-și cresc nepoții. După cum subliniază George Țurcănașu, „numărul și repartiția copiilor ai căror părinți se află la muncă în străinătate e o reflexie a ignoranței autorităților centrale vis-à-vis de problemele cu care se confruntă teritoriile marginale”. Astfel, Moldova, o regiune sistematic ignorată de autorități, dă grosul numărului de copii cu părinți plecați la muncă în străinătate. Deși doar 20,7% din

analize și evaluări

populația României trăiește în cele 8 județe din Moldova (cu 22,7% din populația din învățământul preuniversitar), în

Moldova locuiesc aproape 40% dintre copiii ai căror părinți se află la muncă în străinătate – vezi figura de mai jos.

Sursa: George Țurcănașu. Copii cu părinți plecați la muncă în străinătate. Disponibil la:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2291427444209884&set=pcb.2291431127542849&type=3&theater>

Dar, chiar și situația aceasta, a copiilor rămași în țară, crescuți pe mahalale rurale de bunici, devine una tot mai rară. Natalitatea tot mai scăzută a devenit o constantă și în lumea satului. Ca o notă personală: am fost în Oltenia pentru două zile. În sudul Doljului, la Dăbuleni, spre exemplu, strada pe care am copilărit este aproape pustie. În vremea copilăriei mele, ziua pe stradă întâlneai două categorii de oameni, bătrânii (ieșiți să sporovăiască) și copiii. Ceilalți, adulții, erau la muncă. Acum au rămas bătrânii, dar din peisaj lipsesc copiii. Eram peste patruzeci de copii (relativ clasele V-VIII, gimnaziu), abia dacă mai sunt vreo patru acum – pe aceeași stradă, în același mediu rural. În Dăbuleni existau patru școli generale, fiecare cu două clase pentru fiecare an. Între timp una s-a desființat, Școala generală nr. 4, iar la celelalte mai există doar o clasă pe serie. Lipsa copiilor a făcut ca la ciclul I-IV să nu se poată constitui anumite clase primare. Se restrâng catedre, se fac punctaje pentru clasificare

profesorilor ce vor pleca și a celor care vor rămâne etc. Când cei care azi au peste 50-55 de ani nu vor mai fi, va fi o abundență de case goale și, cel mai probabil, abandonate. În acest cadru general, orice investiție edilitară, apă, canalizare, străzi asfaltate, este/va fi de o inutilitate perfectă: vor fi drumuri care tot vor duce către nicăieri, șerpuiind printre străzi ce vor fi pustii. O mare parte din lumea satului românesc, intens cântată și promovată în trecut, își trăiește în acești ani, în aceste decenii, ultimele momente. Sfârșitul va veni inevitabil, fără milă și fără durere. **(A.G.)**

¹ „...migrants constitute a mobile army of international labour that originates in the displacement generated by capitalism's unevenness, and whose peripatetic wanderings feed capitalist accumulation across the world”. Vezi Adam Hanieh (2019), „The contradictions of global migration”, Socialist Register, Vol 55: <https://socialistregister.com/index.php/srv/article/view/30927>

A doua provocare: imigrația

În 1994, România raporta, la nivelul întregii țări, 874 de imigranți. Numărul a cunoscut variații în anii care au urmat, dar până în 2006 n-a trecut de 7.500. În 2008, România a urcat brusc la 140.000. Cei mai mulți dintre imigranți sunt din Republica Moldova și au dorit dreptul de rezidență sau cetățenia română după integrarea României în Uniunea Europeană. Însă, o mare parte dintre cei care au obținut cetățenia nu s-au stabilit aici, ci au plecat în alte țări europene, beneficiind de statutul de cetățeni comunitari.

Conform Eurostat, în ianuarie 2018, România raporta 508.000 de persoane născute în străinătate (2,6% din populație), dintre care 210.000 proveneau din țări ale UE, iar 298.000 din țări ne-membre. Chiar și în aceste condiții, România avea cea mai mică pondere de rezidenți din străinătate raportați la mia de locuitori, mult sub Cipru, Austria și Estonia, unde ponderea acestora depășește 15%. Media UE este în jurul a 5%, dar asta în condițiile în care Polonia, Ungaria, Croația, Bulgaria și alte țări estice au cote apropiate de România. În schimb, Germania, UK, Irlanda, Belgia, Spania, Franța, Suedia, Italia au medii în jurul a 10%.

Autoritatea responsabilă în România este Inspectoratul General pentru Imigrări. Cele mai recente analize statistice pe care instituția le-a publicat privesc anii 2011-2012. La acea vreme, 1 din 4 rezidenți străini era din Republica

Moldova, urmați de cei din Turcia, China, Siria, SUA, Serbia, Israel, Tunisia, Liban. Ei locuiau în București (1 din 3), Ilfov, Iași, Constanța, Timiș, Cluj, Galați, Prahova și Suceava. Permisele de muncă eliberate erau pentru cetățeni din China, Turcia, Filipine, Moldova, Sri Lanka, Serbia, Coreea de Sud și Nepal. Meseriile pentru care au fost eliberate aceste permise de muncă erau: guvernantă, zidar pietrar, dulgher, fotbalist profesionist, administrator de societate comercială, bucătar, betonist și șofer.

Necesitatea relaxării pieței muncii și posibilitatea angajării de personal din străinătate nu a fost o prioritate până anul trecut, când un mare număr de firme, din multe domenii de activitate, au reclamat lipsa de personal și imposibilitatea de a-l găsi în oferta internă. Până în prezent, România a avut un uriaș șomaj cronic, mascat sub formula fermelor de subzistență și a persoanelor aflate în întreținerea familiilor (femei, tineri). Din acest șomaj cronic a fost alimentată migrația din ultimul deceniu, dar și surplusul de forță de muncă necesar compensării fluxurilor economiei interne (în condițiile în care forța de muncă a scăzut în perioada 2007-2017 de la 9 milioane la 8,7 milioane¹, dar numărul de angajați s-a menținut în jurul a 4,7 milioane). Totuși, conform studiilor efectuate în 2018, capacitatea de activare economică a acestor categorii pare epuizată. Coaliția pentru Dezvoltarea României (CDR) a publicat în octombrie 2018 un barometru realizat de PwC din care rezultă un deficit de

1,1 milioane de persoane pe termen scurt. Dintre soluțiile vizate, acoperirea cu imigranți a deficitului este o soluție pe termen scurt pentru a împiedica blocarea unor sectoare economice precum construcțiile, turismul și agricultura. Pe o listă extinsă, alte domenii economice care pot beneficia de forță de muncă din străinătate sunt IT, producție, comerț cu amănuntul, logistică (livrări la domiciliu).

Atragerea de forță de muncă din străinătate este o soluție plauzibilă și pe termen lung. După 2030 România se va confrunta cu o îmbătrânire masivă a populației, atunci când cele mai mari generații („decreștii”) vor atinge vârste de pensionare. Natalitatea extrem de redusă din deceniile următoare, dar și emigrația recentă vor face ca, pe actualul trend, numărul salariaților și al pensionarilor să fie aproape egale (în 2050). Chiar și la rata de dependență actuală (0,6 pensionari la fiecare angajat), sistemul de pensii este unul greu sustenabil. Pentru ca el să fie menținut minim la actualele cote, ar fi necesară suplimentarea forței de muncă prin atragerea a 2 milioane de muncitori străini în 2030 și a 4 milioane de muncitori străini în 2050. (Potențial, o parte din deficit va fi compensată prin robotizare și creșterea randamentului economic, dar deficitul va fi unul extrem de mare pe toate scenariile pe care le avem la dispoziție.)

Site-ul MigrationDataPortalⁱⁱ, care oferă hărți comparative extrase din cercetări calitative privind migrația, oferă, între altele, o hartă a acceptării imigranților în opinia publică. Bazându-se pe o cercetare Gallup din 2015, România este, alături de celelalte state fost-comuniste, printre țările cel mai puțin permissive la aflusul de migranți: 47% din populație este de acord, față de procente de peste 70% în toate țările vestice.

În prezent, conform Eurostat, în România se află 161.000 de cetățeni moldoveni, 56.000 de italieni și 48.000 de spanioli. Ucrainenii, britanicii, francezii, germanii și bulgarii reprezintă grupuri de peste 10.000 de persoane. Cifrele sunt valabile pentru 2017. Din țările non-UE, conform Raportului 2018 al Inspectoratului General pentru Imigrări, 120.000 de străini au dreptul de ședere legală în România, aceștia fiind membri de familie ai unui cetățean român (37%), la studii (23%) și cei care beneficiază de drept permanent de ședere (17%). Se adaugă 2.317 cereri de azil din partea unor persoane din Irak, Siria și Iran. **(N.I.)**

analize și evaluări

***Necesitatea relaxării
pieței muncii și
posibilitatea angajării
de personal din
străinătate nu a fost
o prioritate până anul
trecut, când un mare
număr de firme, din
multe domenii de
activitate, au reclamat
lipsa de personal și
imposibilitatea de a-l
găsi în oferta internă.***

ⁱ cf. Ciprian Iftimoaei, Ionuț Cristian Baciu, „Analiza statistică a migrației externe după aderarea României la Uniunea Europeană”, în „Revista Română de Statistică. Supliment”, 12, 2018.

ⁱⁱ https://migrationdataportal.org/data?cm49=642&focus=profile+&i=stock_abs_&t=2017

Cercetări privind migrația. Scurtă bibliografie

Una din primele analize din perioada post-aderare a fost realizată sub umbrela administrației prezidențiale, „Comisia Prezidențială pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice”. A rezultat un volum, „Riscuri și inechități sociale în România” (editor Marian Preda, Polirom, 2009). În acest volum, un capitol, la care au contribuit, printre alții, Vasile Ghețău, Dumitru Sandu și Traian Rotariu, se referă la „Dezechilibre și procese demografice teritoriale”. În articolul „Migrația și consecințele sale” (Dumitru Sandu și Monica Alexandru – autori) se subliniază că „multe dintre problemele nerezolvate de tranziția spre economie de piață și spre un stat al bunăstării au fost abordate de către o bună parte dintre români «pe cont propriu», prin emigrarea temporară în străinătate” (p. 288). Sunt listate aici anumite consecințe ce derivă din acest fenomen al plecărilor din țară. Printre acestea, reducerea natalității, creșterea divorțialității, îmbătrânirea demografică. Într-o altă analiză, „Impactul emigrației părinților asupra copiilor rămași acasă” (cercetare făcută sub tutela „Salvații copii”, autori Miriam Munteanu și Elena Tudor), se subliniază foarte clar că abandonul școlar (tendință întâlnită mai ales în rândul băieților) și participare școlară scăzută (p. 17) au drept cauze inclusiv emigrația. Cu toate acestea, în pofida faptului că s-a scris suficient inclusiv despre probleme pe care le dezvoltă copiii lăsați să crească în țară fără mamă, tată sau chiar fără ambii părinți, în România au existat și cercetări (Mihai et al., „Efectele migrației: copiii rămași acasă”, 2008) care au concluzionat că sunt slabe efecte negative ale absenței părinților asupra performanțelor școlare ale copiilor rămași acasă.

Între soluțiile propuse în volumul scris sub patronajul președinției României se disting următoarele: i) o politică de migrație la nivel național care să aibă ca obiectiv major nu reducerea plecărilor, ci optimizarea circulației migratorii, ii) optimizarea circulației pentru munca în străinătate, cu favorizarea proceselor de revenire în țară a imigranților români, iii) satele sărace, după ce sunt identificate și cartate, să fie ținta proiectelor de dezvoltare locală (pp. 300-305). De altfel, la noi în țară, Dumitru Sandu este performerul

cercetărilor din zona migrației. Pe profilul researchgate.net al acestuiaⁱⁱ, capitolul „proiecte” are o componentă demografică substanțială: i) „Migration experience and modernity at local level in Romania”, ii) „Spheres of Life in Youth Migration Processes: a Multicountry and Multilevel Approach 1”, iii) „The migration process by patterns, motivations and determinants in nine European countries”.

Sub egida Institutului Național de Cercetări Economice. Centrul de Cercetări Demografice „Vladimir Trebici”, a apărut volumul lui Vasile Ghețău, „Declinul demografic și viitorul populației României. O perspectivă din anul 2007 asupra populației României în secolul 21” (Alpha MDN, 2007). Una dintre soluții, redresarea natalității, este văzută de autor ca singura cale de evitare a iminentului derapaj demografic. Concluzia este că este strict necesară o strategie națională în domeniul populației. Trebuie doar să precizăm că, și azi, în România natalitatea este mai mică decât mortalitatea.

Un alt volum centrat pe această tematică, „Migrație și dezvoltare. Aspecte socioeconomice și tendințe” (autor Petronela Daniela Feraru), a apărut la Iași, la editura Lumen, în 2011. Cercetarea este generoasă la capitolul date statistice de tot soiul, concluziile și recomandările centrându-se pe remitențele emigranților și impactul acestora asupra creșterii economice. (Remitențele sunt termenul generic pentru sumele de bani și valori transmise de migranți familiilor și prietenilor din țara de origine – n.ed.)

O cercetătoare respectabilă, Silvia Marcu, de la Center for Human and Social Sciences (CCHS) of the Spanish Council for Scientific Research, Madrid, și-a adus o contribuție majoră privind înțelegerea fenomenelor din sfera emigrației, inclusiv a celei românești. Articolele acesteia au apărut în unele dintre cele mai bune reviste academice, precum „Geoforum sau Population Space and Place”, iar temele care gravitează în jurul problemei emigranților români sunt numeroaseⁱⁱⁱ: geografia apartenenței, marginalitate, reconstrucție identitară. Cele mai multe articole sunt disponibile online, pe profilul academic al Silviei Marcu^{iv}, dar, oricât de bine

documentate, nu am remarcat ca ele să aibă vreo influență asupra dezbaterilor sau politicilor publice. Tot în acest context poate fi apreciată și analiza „European mobility and the question of new minorities: The case of Romanians in Spain”^{vi} (autor Chris Moreh), o analiză focalizată pe experiența migranților români în Spania.

În martie 2017, „The Guardian” publica un articol^{vii} – „Raped, beaten, exploited: the 21st-century slavery propping up Sicilian farming” – despre femeile române exploatate, inclusiv sexual, în sudul Italiei (la Ragusa, dar și în alte localități din Mezzogiorno). În țară, scandalul nu a produs impresie – îmi amintesc că presa, prinsă în vârtejul unor cancanuri cotidiene, nu s-a oboșit foarte mult în a prezenta tabloul general. (Ne) fac alții, însă, treaba, inclusiv două cercetătoare de la Universitatea din Palermo, Letizia Palumbo și Alessandra Sciarba. Acestea au publicat mai multe studii și cercetări despre situația femeilor române din Italia. Unul dintre acestea, „Vulnerability to Forced Labour and Trafficking: The case of Romanian women in the agricultural sector in Sicily”^{viii}, este focalizat chiar pe situația particulară a femeilor din țara noastră, cu adevărat exploatate la locul de muncă și abuzate sexual. Printre altele, autoarele propun anumite acțiuni concrete care să conducă la o bună monitorizare a modului în care se respectă legea muncii în aceste puncte sensibile ale Europei.

Dincolo de rezultatele și recomandările acestor studii și cercetări (o parte listate aici), ceea ce ar fi interesant de aflat, chiar analizat în detaliu, ar fi nu cât de juste și pedante analitic au fost/sunt toate aceste „papers”, ci câte politici publice implementate la noi în țară au pornit de la aceste rezultate empirice. În acest fel am avea măsura în care cunoașterea și cercetarea sunt parte integrantă a procesului de elaborare a politicilor economice, sociale sau educaționale la nivel național, regional sau local sau, dimpotrivă, am afla că acestea rămân simple publicații de sertar, bune doar de a da seama despre natura și dinamica fenomenelor demografice din lumea contemporană. Până atunci, poate că ar fi

analize și evaluări

Dincolo de rezultatele și recomandările acestor studii și cercetări, ceea ce ar fi interesant de aflat, chiar analizat în detaliu, ar fi nu cât de juste și pedante analitic au fost/sunt toate aceste „papers”, ci câte politici publice implementate la noi în țară au pornit de la aceste rezultate empirice.

cazul ca cei care utilizează terminologia tranzitologiei^{viii}, paradigma care a dominat literatura științifică în anii '90 ai secolului trecut, să se trezească la realitate. **(A.G.)**

ⁱ Disponibil online la: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604966/IPOL_STU\(2018\)604966_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604966/IPOL_STU(2018)604966_EN.pdf).

ⁱⁱ https://www.researchgate.net/profile/Dumitru_Sandu.

ⁱⁱⁱ Enumerăm: i) „Mobility as a support strategy: Linked lives through the life course among Eastern Europeans in Spain”, ii) „From the Marginal Immigrant to the Mobile Citizen: Reconstruction of Identity of Romanian Migrants in Spain”, iii) „Geography of belonging: nostalgic attachment, transnational home and global mobility among Romanian immigrants in Spain”.

^{iv} https://www.researchgate.net/profile/Silvia_Marcu/publications.

^v Disponibil online la: https://www.researchgate.net/publication/265903112_European_mobility_and_the_question_of_new_minorities_The_case_of_Romanians_in_Spain.

^{vi} <https://www.theguardian.com/global-development/2017/mar/12/slavery-sicily-farming-raped-beaten-exploited-romanian-women>.

^{vii} Disponibil online la: <http://www.antitraffickingreview.org/index.php/atjournal/article/view/136>. A se vedea și „The vulnerability to exploitation of women migrant workers in agriculture in the EU: the need for a Human Rights and Gender based approach”. Disponibil online la: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604966/IPOL_STU\(2018\)604966_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604966/IPOL_STU(2018)604966_EN.pdf).

^{viii} Conform acesteia, nivelul consumului și prosperitatea materială a estului european vor fi palpabile odată ce vor fi implementate instituțiile politice și va fi introdus capitalismul în regiune.

teme în dezbatere

Profesie: politician Între util și realizabil

UN DOSAR REALIZAT DE
DANA BUZURA-GAGNIUC

Dacă-ar fi să generalizăm, cu toții suntem politicieni de ocazie, grație exprimării opiniilor și opțiunilor noastre politice în contexte dintre cele mai diverse. Însă, pentru majoritatea oamenilor, legătura cu viața politică se oprește la aceste acțiuni. Dar, pentru cei implicați direct în decizia politică, abordarea devine diferită, cel puțin din perspectiva competenței, a ceea ce Max Weber numește „profesionalizarea politicii”. Teritoriul pe care se desfășoară dezbaterile privind nevoia profesionalizării politicii rămâne unul deschis marilor întrebări: În ce măsură este posibilă? Este utilă? Este realizabilă?

„Putem cocheta cu nostalgia profesionalizării”

VLADIMIR PASTI

Redacția revistei „Cultura” a aruncat în arenă o mănășă foarte grea – cea a profesionalizării politicii. Este ea necesară? Este ea dezirabilă? Este ea funcțională? Pentru cei mai mulți oameni, din orice spațiu, timp și cultură asemenea întrebări au răspunsuri favorabile atât de evidente încât nici măcar nu are rost să mai fie formulate. Cu toții știm, indiferent de cultura din care facem parte, de timpul istoric și de spațiul geografic în care trăim, două lucruri pe care le considerăm în unanimitate a fi adevăruri fundamentale în care credem fără șovăire. În primul rând, am experimentat cu toții în existența cotidiană și chiar pe pielea noastră că, în orice situație în care se ivește o problemă, cel mai bun mod de a o rezolva este de a apela la un „profesionist”; adică la cel care știe de ce există problema și cum poate fi ea rezolvată, pe de o parte, și are abilitatea de a aplica soluția în realitate, pe de altă parte.

În al doilea rând, toți oamenii din toate societățile știu foarte bine că politica este instanța socială care ia deciziile supreme – aici cu sensul celor mai importante și cu cel mai larg spațiu de consecințe ce afectează întreaga societate în bine sau în rău – pentru că politicienii sunt cei care fac alegerile sociale fundamentale cu privire la societate. Și e bine să știe ce fac și cu ce efecte. Căci în cimitirul istoriei lista societăților și populațiilor dispărute este incomparabil mai lungă decât lista societăților care au supraviețuit

Bunul-simț, gândirea rațională și experiența cotidiană ne îndeamnă la convingerea fermă că acei oameni care ne conduc și de alegerile și deciziile căror depinde viața noastră a tuturor – politicienii – trebuie să fie competenți. În orice limbă din lume acest atribut caracterizează profesionistul dintr-un domeniu. Și mai mult decât la oricine credem că această competență trebuie să fie o caracteristică a politicianului.

Așa cum era de așteptat, o convingere atât de universală, de fermă și de durabilă a fost până la urmă teoretizată și consacrată astfel nu doar ca gândire cotidiană și populară, ci și ca paradigmă a gândirii despre societate. În cultura nord-atlantică – cultura dominantă în actualul sistem de organizare globală a societăților umane –, în ciuda unor rezistențe regionale din Asia și Orientul Apropiat, primul important teoretician și legitimator al paradigmei competenței a fost fără îndoială Platon, prin celebrul său dialog numit „Republica”. În acest dialog Platon afirmă și argumentează exact principiile acestei paradigme: (1) Doar o minoritate, o elită cu calități – native și dobândite – speciale poate ajunge la cunoașterea „adevărului” despre realitățile unei societăți și a lumii din jurul ei; (2) Prezentul și viitorul acestei societăți depinde de alegeri făcute pe baza acestei cunoașteri și nu a gândirii comune a membrilor de rând ai societății sau a oricăror alte elite ale acesteia; (3) În consecință, conducerea societății (adică alegerile esențiale pe care trebuie să le facă societatea și de care depinde propria ei existență)

teme în dezbateri

trebuie preluată de „cunoscătorii” din acea societate, singurii în măsură să le facă în cunoștință de cauză.

Această teoretizare a plăcut foarte mult exact elitei de cunoaștere pe care Platon o propunea drept conducătoare legitimă a politicii în cetățile grecești. Deloc întâmplător această elită avea în același timp și monopolul scrierilor din societate. O are și acum. Încă și mai mult a avut și are monopolul scrierilor referitoare la cunoaștere, ideologie, legitimare și propagandă. Era și este singura care dispune de suficiente rețele de socializare/comunicare care să facă măcar principiile cunoscute mării mase de membri ai societății și să întărească convingerea cotidiană a acestora conform căreia elitele conducătoare ale societății trebuie să fie profesionalizate, adică competente. Conținutul competenței diferă de la o societate la alta și de la un timp istoric la altul, dar rămâne competență. Iar de nivelul lor de competență pare a fi depins succesul acelei societăți. Cel puțin asta au crezut și cred populațiile, profesioniștii și o bună parte a istoricilor din toată lumea.

Ar fi necesară o întreagă carte pentru a urmări evoluția istorică a acestei paradigme/ideologii chiar și numai în Europa, în civilizațiile care se reclamă din cea greco-romană sau din cea elenistică. Acum și aici nu este nici momentul și nici locul. Menționez doar că paradigma elitei politice ca elită a cunoașterii, sau ca o prelungire a acesteia în domeniul conducerii societăților, a alimentat toate utopiile istorice pe care le cunoaștem, fie ele realități istorice, fie doar proiecte utopice de genă strict intelectuale și rămase ca atare. Și că ultimul mare proiect de acest tip, testat în practica istorică a fost cel comunist. Eșuat lamentabil în 1989 în Europa și chiar mai devreme în alte zone/regiuni ale lumii în curs de dezvoltare. Căci nicio elită politică nu s-a legitimat mai mult în cunoaștere decât elita politică a societăților cu regim politic comunist.

Marx a teoretizat clasa muncitorilor ca dispunând de o superioritate în cunoașterea realităților sociale ca urmare a însăși situației lor sociale – aceea de a fi lipsiți de orice altă proprietate în afara forței lor de muncă. Ca urmare, a proclamat-o ca fiind rezervorul social natural de lideri politici profesioniști. Muncitorii însă au un deficit serios de educație și abilități de comunicare. Această deficiență este însă compensată de o elită special educată și pregătită politic extrasă din rândurile acestora și organizată în partidul comunist din societatea respectivă. În România, Ceaușescu a dus această teorie mai

***Paradigma elitei
politice ca elită a
cunoașterii, sau
ca o prelungire a
acesteia în domeniul
conducerii societăților,
a alimentat toate
utopiile istorice pe
care le cunoaștem.***

departe inventând activistul comunist ca „revoluționar de profesie”, bănuind a fi un specialist în schimbarea socială, sarcina principală a oricărui politician dintr-o societate în curs de dezvoltare. Comuniștii erau cunoscătorii, iar liderii lor politici își legitimau autoritarismul prin genialitate – forma supremă a cunoașterii care adaugă la profesionalismul politic calități native superioare specifice personalităților pe care le denumim genii.

Ideea nu era cătuși de puțin nouă. Ea bântuie istoria din cea mai veche antichitate și până în zilele noastre. Toate tipurile de regimuri politice din istorie, cu excepția celui democratic, au proclamat ca principală legitimitate a accesului preferențial la puterea politică o combinație de profesionalizare + genialitate ca pe o trăsătură specială de personalitate. Indiferent de sursa și manifestarea ei. Putea fi magia, revelația, o relație specială cu puteri superioare, o intuiție neobișnuită, o putere de muncă și concentrare ieșită din comun, un noroc chior sau chiar

Marele adversar al profesionalizării politicii la nivel istoric a fost fără îndoială capitalul, reprezentat la nivel social de burghezie.

o psihoză. În cele din urmă a devenit o procedură de marketing politic ce funcționează și în zilele noastre. Încumărând toate aceste forme de profesionalizare politică, rezultatul istoric este că istoria omenirii a fost rezultatul acțiunii elitelor politice profesionalizate din diferitele societăți al diferitelor perioade de timp și spații geografice ale lumii. Ale căror vârfuri au fost geniile pe care le consemnează și acum manualele de istorie și pe care a trebuit să le învățăm și noi încă din primii ani de școală.

Marele adversar al profesionalizării politicii la nivel istoric a fost fără îndoială capitalul, reprezentat la nivel social de burghezie. Pentru a prospera, primul lucru de care avea nevoie capitalul era o piață eliberată de orice autoritate superioară, cu oameni liberi și egali între ei care să fie alternativ vânzători și cumpărători eliberați de servituți interpersonale datorate superiorității de orice fel a unora

și inferiorității de orice fel a celorlalți. Așa încât, în loc să continue să proclame inegalitatea socială și politică pe bază de competență de orice fel, burghezia a proclamat egalitatea socială și politică a tuturor oamenilor și supremația mediocrității indivizilor cât se poate de obișnuiți care își văd fiecare de treburile lor și, în loc să urmărească interesele superioare ale societății, statului, neamului lor sau ale omenirii în ansamblu, urmăresc firesc și natural micile lor interese egoiste. Primul mare teoretician al acestei concepții burgheze a fost fără îndoială filosoful și economistul englez Adam Smith, cel care a crezut că a descoperit „mâna invizibilă” a pieței. Un soi de echivalent al unei „legi” sociale asemănătoare cu „legile” naturii și care afirma că interesul general rezultă din simpla interacțiune liberă pe piață a oamenilor obișnuiți. Orice intervenție în acest proces, oricât de competentă, ba chiar genială, ar fi ea nu face decât să altereze rezultatul final.

Această nouă și neașteptată paradigmă și-a păstrat popularitatea – culmea, tocmai în rândul profesioniștilor din cunoaștere, economie și politică care au devenit astfel inconsistente (s-au deprofesionalizat) – până în zilele noastre, în cele mai diferite adaptări pentru științele economice, sociale și politice și a fost inclusă într-o pluralitate de ideologii pasagere sau de lungă durată, inclusiv cea marxistă, dar mai ales cele ale democrației politice, ale incluziunii sociale și ale globalizării contemporane. A rezistat la toate contestările teoretice și la toate adversitățile politice pe care le-a ignorat cu superbie și a construit până la urmă fundamentul valoric și ideologic al societăților capitaliste dezvoltate contemporane și al României postcomuniste.

Putem cocheta cu nostalgia profesionalizării conducerii politice a societății, mai ales noi, membri ai acelor elite care ar beneficia cel mai mult de o revenire la inegalități sociale și politice consacrate social ca fiind benefice intereselor generale ale țării, neamului, societății, dezvoltării etc. Dar în condițiile sociale, economice și politice actuale – și pentru orice viitor previzibil – ar fi nu doar o utopie, ci mai ales o greșală.

Vladimir Pasti este doctor în științe politice și predă la Școala Națională de Științe Politice și Administrative București

teme în dezbateri

„Un politician de profesie într-o țară dominată de politica de tip clientelar va fi un exponent al aceluiași tip de politică”

INTERVIU CU IULIAN STĂNESCU

La începutul secolului trecut, Max Weber spunea că nu este deloc clar cum va arăta în viitor practicarea politicii ca „profesie” și, cu atât mai puțin, ce căi se vor deschide celor dotați pentru politică pentru a primi sarcini pe măsura lor. Credeți că, după 100 de ani, s-a făcut lumină în dilema weberiană?

Distanța în timp de 100 de ani include cel puțin două elemente care oferă răspuns, în opinia mea, la întrebare. Dispunem de 100 de ani de practică politică între noi și

Weber; 100 de ani de prefaceri și schimbări fundamentale, pe care noi, cei obișnuiți cu lumea contemporană, cu greu le putem percepe ca ordin de mărime. Weber s-a născut și a trăit într-o lume a privilegiilor, în care accesul la politică – la vot, la funcții alese sau numite – era sever restricționat în funcție de statut social, de rasă, de sex și de apartenență religioasă. O lume în care votul censitar masculin era încă dominant, în care dreptul de a fi ales revenea aristocraților și burghezilor bogați, în genere bărbați albi de vârstă mijlocie. Practic, oameni care să trăiască doar din politică – al căror venit, chiar și avuție, să provină exclusiv din funcție aleasă sau numită în stat și/ sau în partide sau alte organizații politice – reprezintă o realitate abia a secolului al XX-lea. Parlamentul britanic a

*Un politician
într-un alt sistem,
de pildă cel bazat pe
o selecție riguroasă
și sistematică, pe
rezultate măsurabile,
a cadrelor pentru
promovare, în genul
celei din China,
va avea cu totul
alte repere ale
profesionalizării.*

introdus salarizarea membrilor Camerei Comunelor abia în 1911, cu doar 9 ani înainte de sfârșitul vieții lui Weber. Iar decizia respectivă a avut la bază tocmai realitatea că unii membri ai parlamentului, îndeosebi parlamentarii laburiști, nu ar fi avut altă sursă de venit. Altfel spus, a face politică la un anumit nivel ocupă întregul timp disponibil

și nu mai permite alte activități aducătoare de venit.

Al doilea element sau sursă a răspunsului este că cei 100 de ani înseamnă și o acumulare a cunoașterii științifice – sociologie, politologie, antropologie, psihologie politică – despre ce înseamnă „profesia” sau cariera politică. Ce rămâne mai puțin cunoscut este mecanismul social al recrutării și promovării „a celor dotați pentru politică”, atât în dimensiunea normativă (cum ar trebui să fie, în condiții de rezultat societal optim), cât și ca tipologie descriptivă (cum este în fapt).

Se vorbește de carențele politicului și de lipsa de substanță pe toate palierele acestui domeniu: de la oamenii care populează scena politică până la acțiunea politică și urmările acesteia. Este profesionalizarea politicului un concept rămas oarecum la nivelul teoriei weberiene?

Profesionalizarea politicii nu este un concept rămas la nivelul teoriei, ci este o realitate, un fapt social indiscutabil. Problema este că societăți diferite, aflate la niveluri diferite de dezvoltare, cu regimuri politice diferite, au alte mecanisme de recrutare și selecție a persoanelor care ajung să facă politică. Altfel spus, politicienii unei țări nu sunt marțieni, coborâți de pe altă planetă pe acele tărâmurii, ci, sociologic, reprezintă, într-un anumit grad, societatea respectivă. Și ca să facem referire la realitatea românească, nivelul de nemulțumire al populației față de politică și politicieni, sentimentul difuz că politicienii de astăzi sunt sub nivelul celor din trecut trimit la patologiile, disfuncțiile și sincopile în dezvoltare ale societății românești de început de secol al XX-lea. Mai simplu spus, un politician de profesie într-o țară dominată de politica de tip clientelar va fi un exponent al aceluși tip de politică. Nivelul său de profesionalism constă în cât de bine se integrează în sistemul existent. Pe de altă parte, un politician într-un alt sistem, de pildă cel bazat pe o selecție riguroasă și sistematică, pe rezultate măsurabile, a cadrelor pentru promovare, în genul celei din China, va avea cu totul alte repere ale profesionalizării.

Cât de utopică este ideea legiferării profesiei de „politician”?

Profesiile se legiferează mai puțin decât ocupațiile. La urma urmei, există ca lege Clasificarea Ocupațiilor din România. Doar anumite profesii liberale, cum este

teme în dezbatere

cea de avocat, sunt reglementate prin lege. Categoria ocupațională în care regăsim cel mai bine profesia de politician în România este „membrii ai corpului legislativ, ai executivului, înalți conducători ai administrației publice, conducători și funcționari superiori”.

Există reglementări legislative care s-ar impune, la nivelul societății românești, pentru a face un pas spre ceea ce se cheamă „profesionalizarea politicii”?

Soluțiile reale nu pot fi în genul „politicienii să facă mai întâi facultatea de științe politice sau facultatea de drept”. Mai de substanță ar fi ca dreptul universal de a fi ales din Constituție să devină realitate. În România, acest drept se lovește de realitatea cenzitară, mai ales în ce privește elitele politice – parlamentari, membrii ai guvernului, președinți de consilii județene etc. Este o realitate a ultimilor 30 de ani că în țara noastră există o tendință de restrângere a dreptului de fi ales. De aici și senzația, corectă, de degradare a nivelului clasei politice. O îngustare a ariei sociale de recrutare aproape exclusiv la categoria îmbogățiților („nouveau riche”) ai tranziției și capitalismului rezultat din aceasta nu poate conduce decât la un asemenea rezultat. Mecanismul social este universal și relativ simplu de explicat. Partidele și campaniile necesită organizare. La rândul ei, organizarea presupune bani, și nu puțini. Cine nu are averea necesară pentru a intra în atenția mecanismului de selecție al partidelor, indiferent de ideologia acestora, rămâne pe din afară.

Soluțiile posibile sunt cele de ordin structural și țin de schimbarea legilor privind finanțarea partidelor politice și campaniilor electorale, organizarea și funcționarea partidelor politice, a sistemului electoral. Toate aceste legi guvernează, în bună măsură, mecanismul din interiorul partidelor de selectare a candidaților pentru alegeri locale, generale și prezidențiale. Nu în ultimul rând, abilitățile, competențele și cunoștințele celor care fac politică ar putea fi îmbunătățite sensibil prin întărirea rolului școlilor interne și fundațiilor politice ale partidelor politice.

În plus față de cele mai sus menționate ar fi și întărirea aparatului de lucru din jurul decidenților, fie ei din executiv sau legislativ. Un exemplu concret: la numirea lui Emil Boc în funcția de premier de către președintele Băsescu în anul 2008, una dintre primele decizii a fost

***Soluțiile posibile
sunt cele de ordin
structural și țin de
schimbarea legilor
privind finanțarea
partidelor politice
și campaniilor
electorale...***

desființarea Cancelariei prim-ministrului și restrângerea numărului de consilieri personali ai prim-ministrului. Întrebare retorică: o asemenea decizie este sau nu este în măsură să profesionalizeze actul politic? Un alt exemplu concret: Parlamentul britanic și Congresul SUA au angajați sute, chiar mii de experți și funcționari

Câtă vreme salariile acestora rămân joase, persoane competente, care pot câștiga mai bine în profesia lor, fără presiunile și consumul psihic asociat vieții publice, vor rămâne departe de cariera politică.

parlamentari, care oferă suport tehnic profesionist aleșilor, astfel încât corpul legislativ să nu funcționeze ca o anexă a executivului. La noi, asemenea structuri sunt sever subdimensionate și dominate de angajări clientelare.

În fine, un alt obstacol în calea profesionalizării politicii este chestiunea spinoasă, ușor de speculat de către demagogi, a remunerării demnitarilor. Câtă vreme salariile acestora rămân joase, persoane competente, care pot câștiga mai bine în profesia lor, fără presiunile și consumul psihic asociat vieții publice, vor rămâne departe de cariera politică. În același timp, va fi relativ ușor pentru grupuri de interese să cumpere influență ori pentru grupurile infracționale organizate să penetreze și controleze partidele politice. Atunci când pretindem salarii mici celor care ne conduc, după modelul „sărac și cinstit”, ajungem să ne furăm singuri căciula.

În ce condiții am mai putea vorbi de politicianul de vocație? Oare cum ar fi privit azi de colegi un politician care face politică din convingere, din pasiune? Ce șanse mai are vocația în bătălia cu conjunctura, interesul, oportunismul etc. pe acest teritoriu?

Vocația de politician provine din convingere și pasiune, dar nu atât din idei sau valori în slujba cărora persoana respectivă își închină, chipurile, cariera, ci din convingerea și pasiunea pentru putere. În unele cazuri, aceasta este în tandem cu nevoia de a fi iubit, adulat de către cei din jur și, mai ales, de către „popor”, de mase. Cartea lui Harold Lasswell „Putere și personalitate” a atins într-o asemenea măsură punctele critice ale subiectului, încât își păstrează și astăzi pe deplin valabilitatea.

După Lasswell, există un profil distinct, aparte, de personalitate, un tip anume de natură umană prin conduită și caracter – „homo politicus” sau „personalitate politică”. Motivația acestui tip de personalitate umană constă în prezumția că puterea va înlătura estimările depreciative asupra sinelui. Cum gândește personalitatea politică putem să intuim din cuvintele președintelui american Lyndon Johnson: „I do understand power, whatever else may be said about me. I know where to look for it, and how to use it” traduse prin „Indiferent de orice altceva se poate spune despre mine, eu înțeleg puterea. Eu știu unde să o caut și cum să o folosesc”. Personalitatea politică include o varietate de tipuri de carieră, de baze pe care aceasta este construită, cum ar fi averea, cunoașterea, priceperea, reputația, poziția socială etc. Prin urmare, diferă doar maniera în care cei care intră în politică înțeleg să își urmeze țelul – acumularea de putere –, precum și direcția sau scopurile în care folosesc puterea respectivă.

teme în dezbatere

Abordând subiectul profesionalizării politicii, nu se poate face abstracție de etica politică. Cum stau lucrurile de fapt cu adevărata relație dintre etică și politică? Ele nu au nimic de-a face una cu alta, cum s-a spus de atâtea ori? Sau, dimpotrivă, adevărul este că activitatea politică se supune „aceleiași” etici ca oricare altă activitate? Întreb acest lucru tocmai pentru că s-a crezut uneori că acest două afirmații se exclud reciproc: ori una, ori cealaltă este adevărată.

Problema relației dintre etică și politică este, firește, una complicată, tocmai din pricina politicii. Și aceasta deoarece conceptul de bază al politicii este puterea. În acest punct ne întâlnim din nou cu Max Weber. Una dintre contribuțiile teoretice cele mai importante ale sociologului german – în cartea sa „Economie și societate”, nu în eseul „Politica, o vocație și o profesie”, mult mai cunoscută și citită la noi – constă tocmai în definirea și înțelegerea naturii puterii. După Weber, puterea este „probabilitatea ca un actor dintr-o relație socială să fie în poziția de a-și realiza propria voință în pofida rezistenței [altora], indiferent de baza pe care se sprijină această probabilitate”.

Pentru Weber, puterea este legată de dominație, care este chiar un concept mai precis, deoarece se referă chiar la probabilitatea îndeplinirii comenzii date. În termenii cei mai simpli, puterea apare ca o relație socială de dominație. Asemenea relații de dominație influențează viața umană, de la relațiile interpersonale, cum ar fi cele de familie sau de cuplu, la relațiile sociale, cum sunt cele de la locul de muncă ori cele cu distanță maximă între actorii sociali aflați în relație, precum cea dintre conducători și conduși („the rulers and the ruled”, în limba engleză). Or, ce fel de etică poate exista într-o relație de dominație? Cum se împacă, de pildă, imperativul categoric kantian cu relația de dominație?

Așadar, cum se împacă etica și politica? O soluție, controversată, dar celebră, este cea a lui Machiavelli. Secretarul florentin susține judecarea acțiunilor politice după consecințele acestora, nu după moralitatea mijloacelor. Ești scuzat, dacă motivația acțiunii tale a fost binele statului sau al societății. Consecințele asupra eticii sunt profunde și evidente. Spre exemplu, orice fel de acte și fapte, unele reprobabile, pot fi justificate

***Personalitatea
politică include o
varietate de tipuri
de carieră, de baze
pe care aceasta este
construită, cum ar fi
averea, cunoașterea,
priceperea, reputația,
poziția socială etc.***

în scopul unui obiectiv politic societal, cum era cel al unificării Italiei. Cel mai adesea, soluția lui Machiavelli se regăsește nu atât la nivelul cel mai înalt al politicii, anume cel statal, de șef de stat sau de guvern, cât mai ales la cel de jos, chiar vulgar, fapt bine sesizat de Caragiale. La urma urmei, personajele sale sunt tari la „machiaverlicuri”. „Scopul scuză mijloacele”, enunță Cațavencu, maximă atribuită „nemuritorului Gambetta” de către directorul-proprietar al ziarului „Răcnetul Carpaților”.

Julian Stănescu este doctor în sociologie,
cercetător științific la Institutul
pentru Cercetarea Calității Vieții

„Există autoritatea dată de neobișnuitul har al unei persoane”

SERGIU ȚĂRĂ

Contextul apariției lucrării „Politica, o vocație și o profesie” a lui Max Weber este, așa cum susține și autorul, cel al solicitării Uniunii studențești libere din München, pentru susținerea unei prelegeri pe această temă în iarna anului 1919. Lucrarea are, în consecință, forma orală a unei prelegeri, fiind gândită ca un îndrumar adresat tinerilor din diverse domenii bazate pe munca intelectuală, ce erau demobilizați recent în urma războiului și încă marcați de experiența acestuia.

Ce înțelegem noi prin politică? Noțiunea este extrem de largă, înglobează orice fel de activitate de conducere autonomă. Se vorbește de politica bancară a devizelor, de politica unui sindicat în grevă; se poate vorbi de politica școlară a unui oraș sau a unei comune, de politica unei asociații, respectiv a comitetului ei de conducere, ba chiar, până la urmă, de politica unei femei înțelepte care știe să-și conducă bărbatul. Bineînțeles că nu o noțiune atât de vastă va fi obiectul considerațiilor noastre. Vrem să ne referim doar la conducerea sau influențarea conducerii unei uniuni politice, respectiv, în ziua de astăzi, a unui stat.

Dar ce înseamnă o „uniune politică”? Ce este un „stat”? Nici acesta nu poate fi definit, din punct de vedere sociologic, pornind exclusiv de la conținutul activităților sale. Căci nu există aproape niciun fel de atribuție pe care să nu și-o fi arogat vreodată o uniune politică și, pe de altă parte, nu există nici atribuții despre care să putem afirma cu certitudine că ar fi fost întotdeauna, în totalitate și în exclusivitate, prerogative ale acelor uniuni pe care astăzi le numim state sau care au fost cândva precursorii istorici ai statului modern. Până la urmă, statul modern nu poate fi definit sociologic decât printr-un anume instrument ce-i este propriu și care constituie o prerogativă a sa și a tuturor uniunilor politice: constrângerea fizică. Constrângerea nu constituie, desigur, instrumentul normal sau unicul instrument al statului – nici vorbă –, dar constituie instrumentul său specific. Și, îndeosebi în zilele noastre, relația dintre stat și constrângere este deosebit de intimă. În trecut, diferitele uniuni politice – începând cu cele tribale – au cunoscut ca instrument normal constrângere fizică. Astăzi însă, va trebui să spunem că statul este acea asocieră umană care își arogă (cu succes) dreptul de a avea, în granițele unui anumit teritoriu – și acest „teritoriu” face parte din caracteristicile sale –, monopolul asupra constrângerii fizice legitime. Căci, în prezent, specific este faptul că tuturor uniunilor celorlalte, precum și persoanelor individuale, dreptul de a recurge la constrângerea fizică le este acordat numai în măsura în care statul le cedează acest drept, statul constituind unica sursă a „dreptului”

teme în dezbatere

la exercitarea constrângerii. A face politică înseamnă a te strădui să participi la putere sau a te strădui să influențezi împărțirea puterii, fie între state, fie, în cadrul unui stat, între grupările de oameni pe care acesta le înglobează.

Orice mecanism de conducere ce presupune o neîntreruptă administrare trebuie, pe de o parte, să orienteze oamenii spre o atitudine de supunere față de cei ce pretind a fi exponenții legitimi ai puterii și, pe de altă parte, să dispună efectiv, tocmai în virtutea acestei supuneri, de instrumentele necesare constrângerii fizice, respectiv, de personalul administrativ și de mijloacele efective de administrare.

Cine face politică aspiră la putere, fie la putere ca mijloc în slujba altor țeluri (de natură ideală sau egoistă), fie la putere de „dragul puterii”, de dragul plăcerii pe care o dă prestigiul social. Statul constituie, asemeni uniunilor politice care l-au precedat în istorie, un raport de dominare a oamenilor de către oameni, bazat pe instrumentul exercitării legitime (mai bine zis: considerate legitime) a constrângerii. Pentru ca statul să existe, trebuie așadar ca cei dominați să se supună autorității celor care se pretind a fi, la un moment dat, dominatorii. Când și de ce fac oamenii acest lucru? Care sunt justificările interioare și care instrumentele exterioare pe care se bazează această dominație?

Justificările interioare, respectiv: temeiuri ale legitimității unei dominații – ca să începem cu aceasta – există, în principiu, trei. Există, în primul rând, autoritatea eternului „de altădată”, a datinii consfințite ca fiind calea cea mai bună prin însăși imemoriala vechime a practicării sale și prin deprinderea pe care aceasta a creat-o. Este vorba aici de o dominație „tradițională”, așa cum au exercitat-o patriarhii și principii domnitori de viță veche. Există, apoi, autoritatea dată de neobișnuitul har al unei persoane (harisma), adică de înzestrarea sa strict personală și de încrederea celorlalți în calitățile sale, în clarviziunea, eroismul sau talentele sale de conducător. Aceasta este dominația „harismatică”, exercitată de un profet sau – în domeniul politicului – de conducătorul de oști sau domnitorul ales, respectiv, de marele demagog și șef de partid. Și, în fine, există dominația în virtutea „legalității”, în virtutea credinței în valabilitatea unui statut legal și a unei „competențe” efective, întemeiate pe reguli rațional elaborate, așadar o dominație bazată pe o atitudine de

Atitudinea de supunere a oamenilor este determinată de motivații puternice, legate de temeri sau speranțe...

supunere în îndeplinirea îndatoririlor legale. Aceasta este dominația exercitată de „omul de stat” modern și de toți acei exponenți ai puterii ce i se aseamănă. Se înțelege de la sine că, în realitate, atitudinea de supunere a oamenilor este determinată de motivații puternice, legate de temeri sau speranțe – teama de răzbunare a puterilor magice sau a deținătorilor puterii, speranța într-o răsplată pe lumea cealaltă sau pe lumea aceasta –, precum și de interese de tot felul. Dar, dacă îți pui problema temeiurilor „legitimității” acestei obediențe, atunci ajungi negreșit la aceste trei tipuri „pure”. Și aceste tipuri de legitimitate, alături de temeiurile lor interioare, sunt de o importanță capitală pentru structura formei de dominație. Tipurile pure se întâlnesc, desigur, foarte rar în realitate. ... Pe noi ne interesează aici, înainte de toate, cel de-al doilea tip de dominație: dominația în virtutea devotamentului supușilor față de „harisma” strict personală a „conducătorului”. Căci aici își are rădăcinile ideea de vocație politică, în forma sa cea mai pregnantă.

Sergiu Țără este sociolog, lector la Universitatea Politehnică București

RADU-ANTON MAIER
PROFETUL III, 2013

sinteze și reflecții

Phonbies sau luddites?

Noua relație cu tehnologia

UN DOSAR REALIZAT DE
IULIANA ALEXA

Ce schimbări comportamentale a operat accesul la tehnologie? Cum ne transformă internetul mintea și obiceiurile curente? Riscăm ceva dacă îi lăsăm prea mult spațiu în viețile noastre? Riscăm ceva dacă refuzăm să ne lăsăm viața privată și cea socială acaparate de ea? Ne fac softurile viața mai simplă, mai lină și mai comodă? Ne fac ele oare probleme de care nu suntem încă acut conștienți? Este neuroștiința pe cale să descopere felul cum ne putem augmenta corpul și creierul, astfel încât să devenim ființe superioare, mult mai performante, mai rapide? Ce limite pune biologia în calea tehnologiei?

„O dependență puternică de tehnologie împiedică dezvoltarea abilităților sociale”

INTERVIU CU DRAGOȘ CÎRNECI

Ce transformări operează accesul fără precedent la tehnologie asupra creierului copiilor?

Deși timpul petrecut în fața TV reprezintă încă principalul mediu virtual pentru copii, în medie, de peste patru ore pe zi, potrivit unui studiu recent al Academiei Americane de Pediatrie, aproape o treime din acest timp nu este petrecut în fața televizorului, ci pe computer, tabletă sau smartphone. Ceea ce merită de remarcat este faptul că telefonul mobil și tableta nu sunt neapărat împrumutate de la un părinte, având în vedere faptul că proprietatea de telefonie mobilă în rândul copiilor cu vârste între 12 și 17 ani a crescut în ultimul deceniu, urcând la 45% dintre adolescenți cu propriile telefoane mobile în 2004 la o valoare estimată de 75% în 2014. În plus față de vizionarea programelor de televiziune, puberii și adolescenții cel mai adesea folosesc mesajele text și accesul la rețele de socializare și muzică on-line.

Din punctul de vedere al efectelor tehnologiei asupra creierului și funcțiilor sale, preocuparea manifestată cel mai frecvent atunci când este vorba despre copii este impactul acesteia asupra atenției. Cercetările prezentate anul trecut în revista „Psychology Today” arată că o expunere ridicată la tehnologie virtuală ar putea schimba modul în care creierul copiilor este conectat. De ce? Deoarece, spre deosebire de creierul adultului, creierul unui copil este încă în dezvoltare și, ca rezultat, mult mai maleabil. Atunci când copiii sunt expuși la tehnologie precum jocuri

video și internet, creierul lor poate adopta o abordare a gândirii specifică acestor medii, respectiv scanarea rapidă și prelucrarea mai multor surse de informații în mod concomitent. Dezvoltarea creierului este deosebit de vulnerabilă la acest nou tip de mediu de informare și în cazul în care generațiile anterioare au petrecut mult mai mult timp citind, imaginând sau participând la activități care necesită atenție susținută, creierul copiilor expuși unor viteze mari de prezentare a informației se poate adapta la acest mediu, ce necesită un tip specific de stimulare vizuală și fără o nevoie deosebită de imaginație.

Ce avantaje și dezavantaje (generice) există atunci când tehnologia substituie operațiunile făcute de om în procesul muncii? Ce ar trebui să știe părinții despre lumea digitală a copiilor lor și cât anume ar trebui să controleze accesul la tehnologie?

Conform Academiei Americane de Pediatrie, folosirea în exces a dispozitivelor mobile poate afecta negativ capacitatea copiilor de a învăța cum să se calmeze singuri, să își regleze emoțiile, motivația și comportamentul în momentele dificile. Tehnologia obișnuiește creierul să comute constant între mai multe sarcini, iar această comutare frecventă menține o atenție sporită, iar studiile realizate la Centrul pentru Mass-media și Sănătatea Copiilor din Boston indică faptul că creierul copiilor se simte recompensat mereu a sări la următoarea sarcină sau activitate mai degrabă decât la a rămâne constant într-una singură. Având în vedere timpul foarte mare pe care copiii îl petrec acum cu tehnologia virtuală, acest lucru înseamnă, de asemenea, că timpul activ de joc acasă sau afară a fost în mare parte înlocuit cu această activitate sedentară. În cazuri extreme, copiii sau adolescenții pot

chiar să renunțe la alte activități vitale, cum ar fi mâncarea sau somnul, atunci când sunt implicați într-un joc video sau în alte activități virtuale. Observarea este modul principal în care copiii învață, ascultând învățarea limbii, observarea conversațiilor, citirea expresiilor faciale și urmărirea modului în care alții se manifestă în situații emoționale. Citirea limbajului non-verbal și înțelegerea emoțiilor nu se dezvoltă decât prin interacțiune cu persoane reale în viața reală, iar statul în exces la TV s-a contat că întârzie dezvoltarea limbajului. Timpul petrecut pe un dispozitiv mobil poate, de asemenea, reduce interacțiunile interpersonale ale copiilor și acest lucru poate afecta modul în care ei pot rezolva probleme în cadrul unui grup. Pentru copii și adolescenți, o dependență puternică de tehnologie împiedică dezvoltarea abilităților sociale și chiar poate dezvolta un sentiment de detașare față de sentimentele celorlalți. Cercetătorii de la Universitatea din Boston susțin, de asemenea, că utilizarea telefonului mobil poate împiedica copiii să dezvolte empatie. Găsisem în „New York Times” un interviu al unui profesor de limba engleză care declara că elevii lui nu mai au atenția necesară nici pentru a citi sarcinile pe care trebuie să le rezolve, ca urmare a faptului că au la ei telefoane mobile conectate la social media. El spunea că „nu poți deveni un scriitor bun uitându-te la YouTube sau trimițând mesaje text cu o grămadă de abrevieri”. Mulți liceeni, întrebați fiind, recunosc că preferă gratificarea imediată oferită de un filmuleț sau joc video în locul citirii laborioase și îndelungate a unui roman.

În ce privește avantajele tehnologiei asupra educației, trebuie spus din start că, în timp ce numeroase aplicații și emisiuni de televiziune sunt comercializate ca fiind educative pentru copiii mici, studiile au arătat că și cele mai bune dintre ele nu pot concura cu activitățile din viața reală și interacțiunea umană reală. Cercetările au arătat că atunci când copiii urmăresc emisiuni TV care predă abilități matematice împreună cu părinții sau alți adulți, ei rețin semnificativ mai multă informație decât atunci când privesc singuri. Cu cât mai mulți părinți sunt implicați și folosesc strategii de comunicare cu copiii, cu atât aceștia e mai probabil să beneficieze de avantajele mass-media. Este interesant și că privitul cărților pe tabletă la 5 ani facilitează dezvoltarea limbajului și dezvoltă gustul pentru a citi cărți tipărite, odată ce a ajuns copilul în școală. Ce este important de observat este că acest comportament al copilului este încurajat de către părinți prin exemplul său personal – cu cât părintele este văzut de copil că citește mai mult, indiferent dacă o face pe tabletă sau în varianta tipărită, cu atât și copilul prinde gustul mai repede. Apoi, jocurile video de acțiune s-a dovedit că ajută la dezvoltarea abilităților vizuale periferice. În general, abilitățile vizual-motorii (urmărirea obiectelor sau căutarea vizuală a ceva) se pot îmbunătăți prin utilizarea tehnologiei.

O capacitate bine antrenată de multi-tasking, care este obținută ca efect secundar la utilizarea tehnologiei, îi echipează pe copii cu o abilitate necesară în viața modernă a adulților.

În plus, contactul frecvent cu tehnologia poate duce la o coordonare îmbunătățită a relației ochi-mână, la facilitarea multi-tasking-ului și a timpului de reacție. Jocurile video de acțiune dezvoltă percepția, atenția, memoria de lucru, viteza de reacție și luarea deciziilor. Acest efect apare după nouă ore de joc (nu mai mult de o oră pe zi) și se transferă în situațiile de zi cu zi care presupun respectivele abilități mentale. Iar atunci când este aplicată în mod corespunzător (spre deosebire de a șofa și a trimite sms-uri în același timp, de exemplu), o capacitate bine antrenată de multi-tasking, care este obținută ca efect secundar la utilizarea tehnologiei, îi echipează pe copii cu o abilitate necesară în viața modernă a adulților.

Tehnologia nu este o problemă atunci când este utilizată cu moderație. Chiar poate avea efecte benefice, așa cum am arătat. Cu toate acestea, studiile sugerează că majoritatea copiilor nu au atins încă un echilibru sănătos în raportul dintre media virtuală și viața reală, deoarece datele raportate sunt cu mult peste ceea ce Academia Americană

O descoperire care a făcut ceva vâlvă este cea privind implicarea unei proteine care este urmașa unui virus antic în procesul de învățare. Practic s-a dovedit că același mecanism prin care virusul HIV infectează celulele este folosit de această proteină, numită Arc, pentru a trimite ARN de la un neuron la altul, iar acest fenomen este parte din ce numim învățare.

de Pediatrie recomandă pentru mass-media electronică. Având în vedere că aceasta recomandă lipsa completă de expunere înainte de vârsta de 2 ani și o durată limitată la două ore pe zi după, este sigur că majoritatea copiilor depășesc limitele recomandate.

Care sunt așteptările legate de dezvoltarea relației dintre creier și tehnologie? Vom avea creiere-cyborg care să funcționeze cu „proteze” tehnice?

Protezarea tehnologică deja există. De la membre paralizate, controlate direct prin semnale electrice captate de pe scalp de senzori și trimise la proteză, la vâz recăpătat prin metode optogenetice (adică pornirea prin lumină a unui grup de neuroni modificați genetic cu gene luate de la alge și încorporate în creier cu ajutorul virușilor) și mai nou stimularea memoriei prin electrozi implantați în zonele implicate în învățare. Părerea oamenilor de știință este că în următorul mileniu specia noastră ori se va optimiza prin tehnologie, ori va fi depășită de aceasta.

Ce descoperiri s-au făcut recent și care te-au entuziasmat?

O descoperire care a făcut ceva vâlvă este cea privind implicarea unei proteine care este urmașa unui virus antic în procesul de învățare. Practic s-a dovedit că același mecanism prin care virusul HIV infectează celulele este folosit de această proteină, numită Arc, pentru a trimite ARN de la un neuron la altul, iar acest fenomen este parte din ce numim învățare. Probabil nu se știe de către mulți că 7% din genele umane sunt gene de viruși endogeni și aproape jumătate din genele noastre sunt rezultatul activității acestor gene virale. Deci în bună măsură suntem produși de către viruși.

Care sunt direcțiile de studiu și cercetare foarte necesare pentru sănătatea creierului și pe care tehnologia le promite? Ce ar fi nevoie să se descopere/invenție urgent, după tine?

De la biomarkeri pentru patologia creierului și până la terapia bolii Alzheimer sunt multe eforturi aflate în derulare. Sunt și rezultate, dar mai e până la o finalizare pentru că aceste patologii au o cauzalitate multiplă, genetică și epigenetică (adică dependentă de mediu și stil de viață). Iar în ce privește genele implicate vorbim despre sute și mii, care reprezintă tot atâtea mecanisme cerebrale afectate. Nu se poate vorbi despre o prioritate, fiecare laborator sau domeniu de studiu au o prioritate proprie și nici nu se poate spune ce este mai important ca mecanism. Orice parte a unei rețele care se strică afectează funcția rețelei respective. ■

Dragoș Cîrneci este doctor în psihologie, specialist în neuroștiințe.

Exces digital și adicții

ANDRA POPESCU

Sunt oameni care nu mai pot trăi fără telefon mobil și sunt cei care fug de efectele adictive ale tehnologiei, cei care realizează că tehnologia dă adicție. Mai există și cititori care preferă cărți de hârtie, pentru senzația aceea de hârtie rugoasă, pentru mirosul hârtiei, pentru plăcerea de a adnota mici idei pe margine, de a face cartea obiectul personal, de a-l lua în posesie.

Larry Rosen, psiholog american, se ocupă cu studiul dependențelor noastre comportamentale. Una dintre ele este tehnologia. Vorbind despre superioritatea noilor medii de livrare a informației către elevii de școală, Rosen spune în cartea „IDisorder” („Understanding Our Obsession with Technology”, Malgrave Macmillan, 2012) că „tehnologia este foarte abilă în a exploata dorința noastră de informație vizuală și auditivă percutantă. (...) Realismul mediului simulat prin intermediul tehnologiei este superior ca eficacitate în a-i face pe elevi atenți. Mai eficace decât un simplu manual arid, mai ales dacă elevii au parte și de un profesor deschis la noi tehnologii”.

Fricile părinților

Iată o idee care vine în întâmpinarea fricii multor părinți că vor avea copii „care nu mai învață nimic din cauză că stau toată ziua la calculator”. Adevărul este, dragi părinți, că vor sta tot mai mult în față calculatorului. Învațământul nu va mai arata „ca pe vremea” tinereților părinților. Este cazul să le intre în obișnuință ideea că elevii și studenții de azi și din viitor nu vor citi „Crimă și pedeapsă”, ci vor afla despre istoria secolului XIX din simulări video tot mai fidele și mai

interesante vizual, eventual, sub formă de joc. Ne place sau nu, acesta este viitorul, și el nu arată chiar rău. E doar diferit de tot ce știam noi, cei mai... vechi.

Schimbări de comportament social

Când te afli în față unui ecran, fie el de laptop, sau de tabletă, sau de smartphone, nu îl poți vedea pe cel cu care vorbești. Te simți chiar anonim sau simți că celălalt îți poate fi bun prieten. Dezinhibiția aceasta socială este un fenomen fără precedent! Pe Facebook poți fi cine vrei, îți poți ameliora imaginea, poți agăța sau te poți certa până obosești. În definitiv, nu îl vezi la față pe cel căruia ai chef să îi arzi o palmă. Agresivitatea evidentă în mediul digital nu ar fi deloc acceptabilă în mediul offline, dar pe rețelele sociale ea este încurajată tacit, știut fiind că emoția intensă a furiei generează content cu potențial de viralizare.

Gesturi extreme generate de consum

În anul 2005, chinezul Qiu Chegwei și-a înjunghiat un amic, mortal, atunci când a aflat că acesta a vândut pe ebay o sabie virtuală care îi aparținea lui. Azi, gamerul își ispășește sentința de închisoare pe viață (inițial trebuia să fie executat). În 2009, un american de 17 ani a fost condamnat la 23 de ani de închisoare pentru uciderea mamei sale. De ce a făcut-o? Pentru că mama îl pedepsise și nu îi mai dădea voie să joace jocul video Halo 3. În 2011, o altă femeie din SUA a jucat World of Warcraft timp de câteva zile, uitând că are o fiică de 3 ani. Copila a murit de foame.

Larry Rosen spune: „Dacă ai deja probleme psihice, tehnologia ți le va adânci. Dar și la indivizii echilibrați tehnologia poate duce la ceva tulburări medii, ca intensitate. Dependența noastră de tehnologie și inabilitatea de a fi departe de ea (fie și timp de câteva

Jocurile video nu prea sunt cunoscute drept droguri. Dar jocurile video asta sunt, doar că sunt de ordin comportamental. Internet Gaming Disorder este deja trecut în DSM, manualul după care psihiatrii diagnostichează problemele psihice.

minute) este un indicator clar că nu funcționăm la cel mai bun nivel. Dacă mintea îți este preocupată mereu de ceea ce ratezi, dacă nu ești pe Facebook... cum să mai fim atenți la lumea de zi cu zi?"

Internet Gaming Disorder

De obicei, oamenii se gândesc la dependența de alcool, de droguri sau de jocuri de noroc. Jocurile video nu prea sunt cunoscute drept droguri. Dar jocurile video asta sunt, doar că sunt de ordin comportamental. Internet Gaming

Disorder este deja trecut în DSM, manualul după care psihiatrii diagnostichează problemele psihice. Au apărut clinici special dedicate adicțiilor la jocuri de noroc în Olanda, China și USA. Dar cine sunt victimele?

Se pare că cei mai afectați de Internet Gaming Disorder (IGD) sunt băieții, adolescenții. Și numărul de adulți care joacă ore în șir este în creștere. Jocul ține loc de mediu relaxant, de uitare temporară de stres și de probleme, de stimulare intelectuală și afectivă, stimulare de care, cel mai adesea, dependenții nu au parte în viața lor reală. Singurătatea și izolarea socială par să fie cel mai clar predictor al posibilei adicții la jocul video.

Tehnologia și sexualitatea

Pornografia și adicția la pornografie au cunoscut o explozie odată cu generalizarea mediului digital. Accesul foarte facil, anonimul, diversitatea scenariilor, noutatea permanentă, toate acestea fac atât de tentant refugiul pe acele site-uri, iar dependența se instalează pe nesimțite. Recursul la site-urile XXX este consecința accesului extrem de facil la informație pe care Internetul îl oferă. Adicția la pornografie este una din cele mai comune adicții legate de sex, mai ales printre cei mai tineri. Iar dependența NU este o experiență plăcută! Mulți dintre cei dependenți spun că resimt rușine intensă și vină pentru că nu se pot abține să recurgă la pornografia on-line.

Efectele consumului excesiv de informație online la copii

Mai ales în cazul copiilor și adolescenților se remarcă sedentarismul, obezitatea, ochii afectați, mușchii și nervii mâinii, disconfortul cervical dat de poziția defectuoasă (statul cu capul în jos, aplecat spre telefon), incapacitatea de a fi atent, impulsivitatea, mai ales la copiii care au crescut cu un telefon sau un calculator mai mereu în mână (pentru că jocurile digitale oferă satisfacție imediată, și ei învață să ceară satisfacție imediată), imposibilitatea de a dezvolta gândire critică, abstractă, prin definiție mai lentă și mai costisitoare cognitiv, comparații sociale nefericite cu alți copii care au mai multe (și de aici frustrarea), lipsa unei dezvoltări emoționale corecte și complete, a abilităților sociale complexe, refugiul în virtual, lipsa de dezvoltare a cortexului prefrontal. ■

Andra Popescu este psiholog cu practică privată.

Tehnologia și puterea politică

DAN ANDREIEVICI

Este foarte clar că tehnologia a influențat major peisajul politic al ultimilor ani. Facebook a influențat major rezultatul alegerilor din Statele Unite și cine mai știe din câte alte țări... Azi, oamenii politici înțeleg că trebuie să fie cel puțin familiarizați cu rețelele sociale și să își propage mesajele mai ales acolo. Media tradițională, presa scrisă, televiziunea sau radioul, sunt rămase mult în urma internetului ca forță de propagare a mesajelor, iar politicienii știu asta. Puterea politică însăși este modificată într-un fel fără precedent de democratizarea mesajelor operată de social media.

În cartea „How Power Works in Our Hyperconnected World And How to Make It Work for You”, autorii Jeremy Heimans și Henry Timms spun că vedem deja o divizare a puterii în două forme distincte: Puterea Veche și Puterea Nouă.

Cea de tip vechi era deținută de un grup restrâns, odată câștigată era păstrată și păzită cu grijă de către cei care se bucurau de ea, cu frica de a nu o pierde, era mai stabilă, de obicei inaccesibilă, închisă, și „leader driven”, adică se concentra în mâna unui lider. În contextul Puterii Vechi erau celebrați cei care demonstrau că sunt competitivi și duri, că au victorii. Vechea Putere era un joc cu sumă zero și lumea în acest context era una de învingători și de Perdanți.

Noua Putere este ca un fel de curent de adâncime. Ea aparține multora, este deschisă, participatorie, colectivă. Intensitatea ei este mai evidentă atunci când masele o exercită, și provocarea nu este să o deții, ci să o canalizezi. Se mișcă pe orizontală, este determinată de egali, nu de cei care domină. Este posibilă grație forței mulțimilor și este ubicuă. Poate să „tacă” și apoi să pară că mulțimile nu se angajează serios în cauza acestei Noi Puteri. Este

un fel diferit de exercitare socială a Puterii. Cele două modele de putere nu sunt mutual exclusive, ele se află pe un spectru al puterii. Ambele sunt utile și coexistă.

Social media este „mașina” care face posibilă exercitarea Noii Puteri colective. Comunitățile digitale care trec în offline sau rămân doar în format digital sunt actanții acestei puteri de tip nou. Exemple de comunități puternice, care au schimbat comportamente (uneori și legi): #metoo ; #blacklivesmatter ; #ISIS (da, da, caz de studiu pentru felul cum au știut să exploateze puterea social media), littlemonster.com (comunitatea artistei Lady Gaga); Airbnb, Uber, donorschoose. Și multe altele, de mai mici sau de mai mari dimensiuni.

Un președinte pe Twitter

Donald Trump a câștigat alegerile din 2016 grație puterii social media. Dar dacă rămânem cu precizarea aici, nu vedem complexitatea acțiunilor din social media care au dus la victoria sa. Trump este notoriu pentru contul său de Twitter, unde postează și în prezent gânduri adesea nefiltrate. Exact asta l-a făcut inedit în ochii alegătorilor săi, lipsa de filtru, senzația că pot dialoga direct cu el, faptul că redistribuia adesea pe contul său postări ale anonimilor, făcându-i celebri în câteva secunde.

Aceasta este puterea social media în politică. Oamenii aceștia, care admirau la el lipsa filtrului, s-au transformat în avocați sui generis ai viitorului președinte, care au dus mai departe mesajele sale și i-au oferit linii noi de atac și noi subiecte de pus pe Twitter. Faptul că el s-a oferit să plătească amenzi pentru cei care încălcau limitele buneii cuviințe sau distribuiau fake news a fost un bonus ce a alimentat și mai și focul electoral. „Trump a știut, mai mult sau mai puțin instinctiv, să canalizeze intensitatea mulțimii care îl adula nu prin a le cere să îl urmărească sau să îl citeze, ci dându-le putere în a acționa în acord cu principiile politicii sale și cu mesajele pe care le distribuia”, spune Jeremy Heimans în cartea citată și

***Social media este
„mașina” care face
posibilă exercitarea
Noii Puteri colective.***

adaugă: „inovația deschisă mulțimilor vine cu niște soluții surprinzătoare. Lasă mulțimea să-ți rezolve problemele. În vechea paradigmă, un grup de experți era desemnat pentru rezolvarea problemelor. În noua paradigmă a puterii, mulțimea este cea care vine cu soluții și cu idei”.

Care e cea mai puternică armă a unui candidat? Banala ... memă. Adică imagini sau scurte propoziții, adesea extrem de primitive și de lipsite de elaborare, care se răspândesc rapid, orizontal, devenind mai bogate și mai expresive cu cât sunt remixate, share-uite, personalizate de comunități, adesea dincolo de controlul celui care a lansat inițial mema respectivă. De pildă, Ice Bucket Challenge a „mers” pentru că a creat un context foarte propice pentru a fi completat și folosit de tot mapamondul. Acest „challenge” a fost declinat de mii de ori și schimbat de oamenii de peste tot în toate felurile, doar hashtag-ul rămânând același.

Cum sunt mesajele cele mai virale

Există deja rețete de viralitate. Se cunosc emoțiile care injectează viralitate în texte și clipuri video. De exemplu, furia este mai virală decât tristețea. Umorele are un mare potențial viral. În același timp, mesajele trebuie să fie simple, neobișnuite, concrete, credibile și emoționale (Simple, Unexpeded, Concrete, Credible, Emotional Stories – SUCCES). Pentru a face comunitatea activă, pentru a o determina să și acționeze în baza mesajelor, se adaugă atributele Activ, Conectat, Extensibil (ACE). Ce înseamnă asta? Pur și simplu, înseamnă că acea idee trebuie să te impulsioneze să faci ceva, nu doar să o citești (Ice Bucket Challenge cerea userilor să... își toarne o găleată cu apă în cap!). Conectat înseamnă că ideea

promovează legăturile dintre useri, stimulează imitația.

Exemple de campanii puternice

Hashtag-ul #givingMonday a dus la #Givingshoesday și #Givingzooday și #Diaparadar (în spaniolă). Un foarte bun exemplu, de manual de comunicare digitală, este, din păcate, gruparea teroristă ISIS. Isis a avut încă de la început o strategie descentralizată de content cu „call to action” (cereau recruților să posteze fotografii cu cei pe care îi uciseseră sub hashtag-ul YODO „You Only Die Once, why not make it martyrdom”). „Extensibil” înseamnă că o idee poate să fie remixată, personalizată, formatată de participanți. Comunitatea este încurajată să o altereze și să o extindă (în India, Ice Bucket Challenge a devenit Rice Bucket Challenge și oamenii își puneau în cap orez, iar actorul Patrick Stewart a transformat-o în ceva mai interesant: paharul de scotch). Așadar, ideile cele mai „extensibile” sunt cele imperfecte, cele prea editate și elaborate nu sunt preluate. Heymans spune: o idee devine o mișcare numai dacă se mișcă fără tine. Viitorul este al celor care știu să își miște ideile mai repede, mai eficient, mai durabil.

Obama și Trump, în campania electorală

MyBarackObama.com (MyBO) a fost platforma construită pentru a strânge bani, pentru a disemina informație și pentru a strânge voluntar în campania lui Barack Obama. Motto-ul acesteia era „Respect. Empower. Include”. Obama a avut o campanie centrată pe participare publică, unde fiecare avea ceva de zis și putea să contribuie. Dacă făcea voluntariat pentru fostul președinte american, aveai spațiu pentru creativitate și răspundere personală (pentru care ți se prezenta un brief cu ce se face și ce nu).

Trump, pe de altă parte, a dat puterea fără rezerve mulțimii. I-a identificat pe cei mai extremi suporterți și i-a încurajat să continue, ba chiar să devină și mai incisivi. Trump nu a avut egal în a câștiga atenția presei și a celor de pe Internet. Mesajele sale se mișcau fără contribuția lui printr-o rețea vastă de oameni care le-au preluat și le-au modificat pentru ei (clasicul ACE), grupuri de extremă dreaptă, anti-control al armelor etc. Pe tot timpul campaniei, Trump a avut un nivel mult mai ridicat de engagement on-line decât Clinton și a devenit din ce în ce mai puternic prin acordarea de libertate celor care îi preluau și modificau mesajele. Iată, așadar, două tipuri diferite de comportament online. ■

Tehnologia și viitorul

Câteva predicții

ANDREI DINULESCU

Este greu să faci predicții, mai ales despre viitor, spunea, cu umor hâtru, antrenorul de baseball Yogi Berra. Istoricii pot enumera mai multe predicții greșite decât adevărate de ceea ce s-a întâmplat realmente. Cu toate acestea, omenirii îi este greu să se abțină de la a încerca să vadă ce va fi.

Unii sunt mai buni la preziceri, mai informați, mai îndrăzneți. Alții, mai rezervați. Alții, agnostici, adepții lui „eu nu știu, nu mă bag”. Dintre cei care se situează în grupul celor informați și mediu optimiști este și Kevin Kelly, redactor-șef onorific al prestigioasei reviste de știință și tehnologie „Wired”, care, în cartea „The Inevitabile: Understanding the 12 technological forces that will shape our future”, trasează câteva tendințe pe care lumea, sub presiunea tehnologiei, le va cunoaște.

El spune că deja vedem aceste tendințe în derulare dar că nu există motive să fim pesimiști. Viitorul este interesant: de la realitatea virtuală care ne va plasa exact în casa visurilor la economia on-demand, bazată pe cantitatea fixă de solicitări, și nu pe un stoc preexistent de produse, și inteligența artificială, care va fi parte integrantă din tot ceea ce facem, acestea sunt tendințe pe termen lung și care se accelerează vizibil.

Aceste tendințe vor revoluționa felul cum cumpărăm, cum învățăm, cum comunicăm. Prin înțelegerea lor ne va fi mai ușor să rămânem la cârma schimbărilor și să ne aranjăm viața de zi cu zi în feluri care ne aduc beneficii. Omenirea s-a temut mereu de revoluțiile tehnologice, apariția tiparului a dat naștere ideii că oamenii vor fi posedăți de Diavol dacă citesc tot ceea ce (la vremea respectivă) era prohibit, apoi, în secolul XVIII, apariția mașinilor a dat naștere ideii că omul trebuie să își apere dreptul de a munci cu brațele (substituite de către mașini) pentru că, astfel, își poate asigura salariul... Acum vedem o nouă mișcare pseudo-luddită care afirmă că softurile și roboții vor înlocui creierele umane. Oare are un temei?!

Câteva predicții pe cale de a se adevăra

„Internetul se va extinde la scara întregii planete”, spune Kevin Kelly. Și la scara multora dintre obiectele pe care le folosim. Un cip foarte ieftin și mic va fi prezent în fiecare dintre obiectele care ne înconjoară și va oferi date rețelei mai mari. Deja putem controla termostatul de acasă prin internet, de exemplu. Această tendință se va generaliza. Va fi... „the internet of things”.

Cognificare

Kelly numește „cognificare” (cognifying) injectarea de informație în orice obiect, cât de mic, care, astfel, devine „inteligent” (dar nu în sensul clasic al termenului, ci, să zicem, cel de „sursă și receptor de informație” conectat la internet). Exemple deja în discuție: componente

medicale cognificate, adică depozitare ale informațiilor despre pacient, clădiri cognificate (care iau în calcul, de exemplu, predicții legate de vreme, de cutremure), jucării cognificate, care interacționează cu copiii și le stimulează inteligența, haine „smart” care comandă mașinii de spălat cum să fie spălate, în acord cu detaliile lor de producție, mașini „smart” (deja există) și câte și mai câte.

Totul devine Flux

O altă tendință pe care Kelly o vede tot mai pregnantă este Fluxul. Atomii devin biți, obiectele devin servicii. Mașinile devin Lyft și Uber, alimentele sunt aduse de linii de aprovizionare aproape lipsite de intervenție umană, telefoanele se up-datează singure la un anumit interval, când cumperi un nou telefon, furnizorul de servicii de comunicare descarcă în noul receptor, totul devine un șir continuu și fluid de ameliorări. Timpul a devenit și el mai fluid. Plătim în timp real, schimbăm mesaje care primesc răspuns instantaneu, pare că, dacă ceva nu are loc ACUM, nu are loc mai deloc. Ritmul activităților umane a devenit tot mai rapid. Oamenii preferă să se uite la un serial ACUM, chiar dacă făcut mai prost, decât să aștepte o producție video de mai bună calitate pe DVD. „Simultaneitatea trece înaintea corectitudinii”, spune Kelly. În trecut, cumpăram o carte și o citeam... la un moment dat. Acum, cartea poate fi disponibilă pe Kindle în câteva secunde. Muzica a fost unul dintre primele produse care au trecut în acest Flux, a devenit lesne de copiat și lesne de modificat. Economic, asta i-a scăzut prețul. „Lucrurile care sunt lesne de copiat devin ieftine sau gratuite. Ceea ce nu poate fi copiat devine rar și capătă valoare.”

În tot acest Flux, a devenit comună intervenția userilor în producția produselor. La fel ca muzica, multe cărți pot fi completate, modificate, adnotate, personalizate, editate... este valabil pentru orice produs media. Toată lumea e azi fotograf (cu telefonul capabil de imagini de excepțională calitate), toată lumea poate face un film și îl poate încărca pe YouTube.

Azi vedem încă fixitatea și fluiditatea drept niște tendințe contrare. Dar fluiditatea va îngloba încetul cu încetul și ceea ce credem că este fix. Vehicule, teren, medicamente, acestea vor deveni, la rândul lor, bunuri supuse acestui Flux, în permanent schimb informațional cu proprietarul sau proprietarii. Pământul va fi îmbibat de senzori care îi atestă fertilitatea în fiecare moment, pastilele vor

îngloba cipuri care filmează în interiorul pacientului...

Vizualul devine dominant

O altă tendință ar fi Vizualitatea totală. Azi, cam cinci miliarde de ecrane (cele mai multe de telefon mobil) ne conectează cu lumea. Obiectele vor deveni la rândul lor ecrane. Vor proiecta imagini (sau vor emite imagini) toate suprafețele în care oamenii integrează un cip. Mobilier, pereți, teren, etc. Omenirea intră, din era Scrisului, în era Vizualului. Nu e mai puțin evident că ecranele noastre ne vor „privi” și ele pe noi. Vor înregistra ce vedem, ce vorbim. Oamenii vor fi tot mai deschiși la a-și expune și descrie vizual experiențele.

Totul este accesibil și nu mai merită să deții ceva

O altă tendință este Accesibilizarea. Tehnologia digitală accelerează dematerializarea. Așa cum merge vorba în Silicon Valley, „software eats everything”. Cu cât injectăm tehnologie în obiectele necesare de zi cu zi, cu atât le vedem ca pe o proprietate socială (mașini în lanț de ride sharing, de exemplu) Produsele încurajează simțul de proprietate („mașina mea”), serviciile îl descurajează, pentru că exclusivitatea, controlul și responsabilitatea care vin la pachet cu privilegiile proprietății lipsesc din servicii. Un abonament este o variantă mai bună și mai puțin împovărătoare, fără costuri de depozitare, de exemplu (să ne gândim la mașini și la aplicațiile care fac posibilă închirierea unei mașini din apropiere). Închirierea e mai comodă decât deținerea. Și cu cât ești abonat mai vechi, cu atât te știe mai bine aplicația și este mai utilă, făcând mai dificilă dezertarea la concurență.

Kelly mai identifică vreo câteva tendințe ce ar putea contura viitorul tehnologic și comportamental al umanității. Sharing, Remixing, Filtering, Interacting, Tracking, Questioning, fiecare dintre ele convingător prezentate în cartea citată mai sus. Dar despre toate acestea, din lipsă de spațiu, vom vorbi în alt număr al revistei. Concluzia? Nu vă speriați de tehnologie, ea vine cu prietenie către voi și vine să vă facă experiențele mai bogate, mai multisenzoriale... ■

Andrei Dinulescu este inginer IT.

De la „scriptura continua” la „vooks”

IULIANA ALEXA

Internetul este, indiscutabil, descoperirea cu cel mai mare impact asupra comportamentului uman din ultimul secol. Ne-a transformat totul: felul cum consumăm informația, felul cum comunicăm cu ceilalți, felul cum ne comportăm unii cu alții, economia, politica. A modificat dinamica întâlnirilor, de la cele amoroase la schimburile din interiorul familiei, a modificat deja relația pe care o avem cu obiectele cotidiene, și va continua să o facă, pentru că „the Internet of things” va deveni o realitate cotidiană...

Cum se schimbă comportamentul de lectură

Bruce Friedman, un blogger citat de Nicholas Carr în cartea „Superficialii”, apărută la editura Publica în 2012, spunea că și-a pierdut aproape în totalitate capacitatea de a citi și absorbi un articol lung de pe web sau tipărit. Friedman este și patolog la Universitatea de Medicină din Michigan și spunea că gândirea sa a căpătat un caracter „staccato”, de scanare a diverselor fragmente de text din surse on-line. El face o afirmație de tipul: Nu mai pot să citesc „Război și pace”, mi-am pierdut capacitatea de o face, chiar și o postare pe blog de peste trei sau patru paragrafe e prea mult de înghițit, o citesc în diagonală. Philip Davis, citat în aceeași carte, doctorand în comunicare la Cornell, își amintește de anii 1990 când îi arăta unei amice cum se folosește un browser web. Spunea că era uimit și enervat atunci când femeia se oprea să citească texte de pe site-urile nimerite la întâmplare. „Nu trebuie să citești pagini de web, dă clic numai pe cuvintele hipertextualizate!”, o certa el. „Acum, scrie el, citesc mult, sau cel puțin așa ar

trebui, dar frunzăresc, derulez, am foarte puțină răbdare cu argumentele lungi, elaborate, nuanțate, chiar dacă îi acuz pe alții că descriu lumea prea simplist.”

„Eu nu citesc cărți, mă duc pe Google și pot să înghit rapid informații relevante”, spunea și Joe O’Shea, fost președinte al studenților de la Universitatea de Stat din Florida. Acest universitar, licențiat în filosofie, nu vedea nicio rațiune în a citi integral capitole întregi când putea să citească fragmentele necesare disertației sale găsindu-le rapid cu Google Book Search. Fragmente, lectură în diagonală, fulgurații, frânturi de informație... Toate acestea atestă că atenția umană este investită cu totul altfel în informația de pe internet. Gândirea tradițională, liniară, concentrată, este înlocuită de un fel nou de a percepe informația. Informații în scurte explozii, uneori simultane, mult mai abundente, iată ce oferă internetul. Dar cum am ajuns noi, oamenii, să citim un text de carte, tradițional, așa cum îl citim? Adică liniar, cursiv și continuu?

Cum citeau anticii

Există o istorie a lecturii care spune că, în Antichitate, lectura era un proces greu și foarte solicitant intelectual, pentru că nu existau spații între cuvintele scrise. În cărțile scrise de scribi, cuvintele se succedau unul după altul fără spații albe. Se numește „scriptura continua”. Lipsa de separare a cuvintelor trimite cu gândul la originea vorbită a limbii scrise. Pur și simplu, scribii scriau ce auzeau. Oamenii, când vorbesc, nu inserează pauze între cuvinte. Scribii nu erau atenți nici la ordinea cuvintelor în frază. În stilul oral, sensul era transmis prin inflexiuni, prin modul de accentuare a silabelor de către cel care vorbea. Acea tradiția orală a continuat să guverneze scrisul mult timp. În aceste condiții, ochii cititorilor erau nevoiți să se miște atent și foarte greoi peste text, oprindu-se frecvent și revenind la începutul unei fraze, încercând să își dea seama unde se termina un cuvânt

***O editură de anvergură
cum e Simon&Schuster
a scos așa numitele
„vooks” (video+book),
experimente
multimedia care
includ video și audio
în cursul narațiunii.***

și unde începea următorul. Lectura era un proces greoi și mulți preferau să li se citească textele de către scribi. Sau era, cel mai adesea, un exercițiu făcut cu voce tare de către cei care se încumetau să citească, pentru a discerne mai bine separația dintre cuvinte. Și așa s-a dezvoltat lectura liniară, repetând, în generații, acest tip de receptare a informației, așa greoi și discursiv, în succesiune clară. Această obișnuință a format, de asemenea, creiere mai atente. Starea naturală a creierului nostru, precum și a multor primat, fiind de atenție fluctuantă. Lectura unui roman ne provoacă să fim atenți la firul narativ, să nu întrerupem, să ne concentrăm... Vă imaginați ce salt enorm presupune noul stil de „recepție” a informației pe care Internetul și cititul pe ecrane ni-l propun, lipsa de concentrare pe care o presupune și ruptura de cursivitatea stilului tradițional...

Tehnologii de perturbare

„Mediul este mesajul”, spunea Marshal McLuhan. De obicei, atunci când mediile de transmitere a informației se substituie, ele modifică radical mediul anterior și comportamentul uman atunci când creierul este expus la informație. S-a întâmplat odată cu apariția tiparului, care a generat text scris la scară largă și, implicit, creiere adaptate la tipul nou de atenție necesară procesării textelor. Un text care este citit pe un ecran de telefon

sau un desktop poate să pară același, însă felul cum ne folosim atenția în procesarea lui este foarte diferit. Lectura clasică implică văzul, simțul tactil, mirosul chiar. Lectura clasică face apel la imaginație și la construcția de scenarii alternative în mod mai accentuat decât cea de pe ecran, care tinde să ofere de-a gata și imagini care însoțesc textul, sunete. Lectura digitală este mai bogată într-un sens, mai multisenzorială. Lectura digitală, plină de link-uri alternative, întrerupe procesul liniar de citire, ne propulsează în alte „pungi” de informație ce ne distrag atenția. Este un ecosistem al tehnologiilor de perturbare, așa cum le numea o scriitoare de SF, Cory Doctorow.

Schimbarea felului în care scriem

Schimbarea mediului de livrare a informației nu avea cum să nu ducă la o schimbare a scriiturii, a felului cum oamenii scriu, de la mesaje la romane lungi. Deja sunt deplânse superficialitatea și lipsa de structură gramaticală a mesajelor pe care tinerii de azi le schimbă între ei. Dar aceasta nu este cea mai evidentă consecință. La fel de spectaculoase sunt produsele literare ce rezultă din generalizarea digitalului. Japonezii consumă o formă de literatură numită „maho no i rando”, un fel de roman-foileton scris pe telefoanele mobile, și în care cititorii deja intervin și le comentează, le schimbă cursul narațiunii etc. Multe dintre aceste „cărți” au avut deja milioane de cititori on-line și au fost editate și pe hârtie, ajungând best sellers. O editură de anvergură cum e Simon&Schuster a scos așa numitele „vooks” (video+book), experimente multimedia care includ video și audio în cursul narațiunii. Se vorbește de încorporarea platformelor de social media în cărțile produse, astfel încât să se poată crea „opere” din viața autorilor lor sau, de ce nu, opere colective. Se va schimba, indiscutabil, și raportul autorilor cu operele lor, pentru că o carte nu mai este un produs finit și imposibil de modificat, așa cum erau cele de hârtie. Deja vedem pe Amazon.com că există ediții digitale „update”, în care autorii inserează informație nouă.

Anatomia modificată a creierului nostru

Michael M. Merzenich este un specialist american în neuroștiințe care stipulează clar: „Folosirea îndelungată a internetului are consecințe neurologice”. Multitudinea de stimuli de pe internet întrerupe gândirea conștientă și procesele inconștiente și împiedică mintea să gândească profund și creativ. Creierul se concentrează pe procesarea semnalelor ce vin haotic. Ceea ce NU facem atunci când

suntem on-line este de asemenea relevant. Neuronii care se „aprind” împreună se conectează împreună în sinapse. Dacă acele gesturi, acte, operațiuni sunt repetate, sinapsele se întăresc, devin mai rapide și mai eficiente. Dacă petrecem prea mult timp pe internet și nu ne mai folosim creierul la citit altceva decât pagini

web, la investit atenția în mod constant și activ, nu se mai formează sinapsele respective, responsabile de atenție și imaginație, de gândire critică. Sinapsele respective vor fi încetul cu încetul eliminate, ele „se sting”. Creierul reciclează acei neuroni către activități mai prezente. Căpătăm alte abilități, dar le pierdem pe cele vechi. ■

Annabel Lee rămâne Annabel Lee

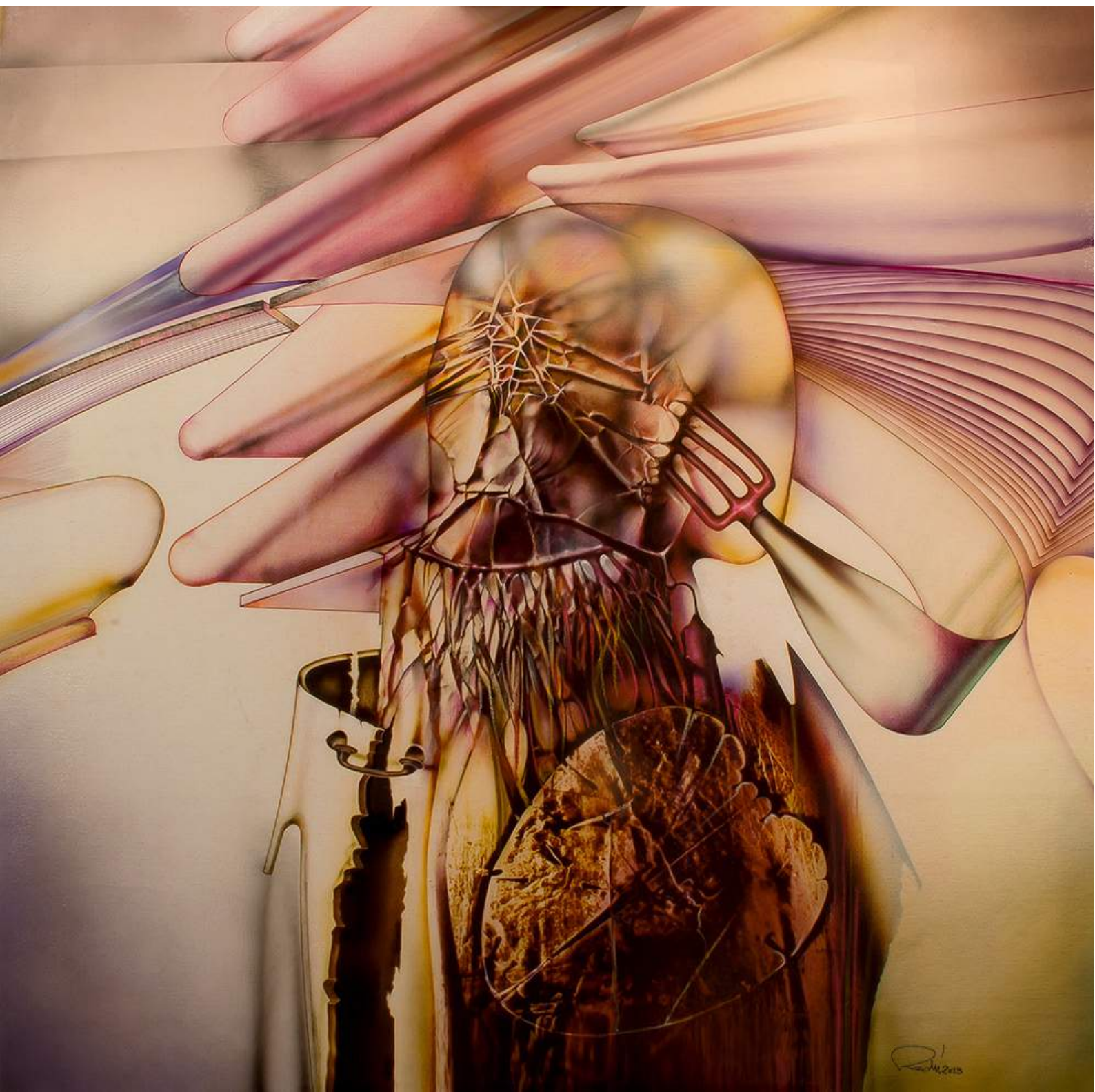
HORIA GHIBUȚIU

Cărțile tipărite sunt și vor rămâne prima, adevărata opțiune, din prea multe motive, care n-au legătură cu faptul că am împlinit 50 de primăveri. Nu citesc pe mobil sau pe desktop decât știri, dar astea nu se pun, de fapt, la citit. În schimb, „traduc” cărțile pe hârtie cu tableta Kindle.

Mi-am pus pe rafturile micii mele biblioteci de pe tabletă cărți clasice pe care n-am apucat să le parcurg și care, după părerea mea și după altele, mai avizate, sunt esențiale. Știți, clasicele sunt acele cărți despre care Mark Twain spunea că oamenii le prețuiesc, dar nu le și citesc. Am făcut-o nu doar din dorința de a umple niște lacune, ci și pentru că, în mintea mea întortocheată, a poseda cărți ale clasicilor literaturii universale în tabletă micșorează, cumva, trădarea față de suportul tradițional – cartea tipărită, palpabilă, răsfoibilă, mirosibilă. Dincolo de incredibila capacitate de stocare a device-ului meu, folosirea sa la citit mai prezintă câteva avantaje. Menționez câteva, cu jumătate de gură, cotropit de jenă pentru greșeala de a considera că a sosit vremea să folosesc o jucărie la citit, când, de fapt, cititul nu ține cont de vremuri, e peren. Pe Kindle, cu un simplu cont pe Amazon, pot să fac rost de cărți, unele gratuite,

care ori încă nu au apărut la noi, ori sunt atât de vechi (iar reeditările sunt țipătoare, ori tălmăcite la normă) încât prefer varianta originală. Una dintre descoperiri, „Beatrice and Virgil” de clasicul contemporan Yann Martel, a fost cartea-revelație a anului 2013 pentru mine. Dar să mă întorc la clasicele din aparatul care mă ajută să schimb fontul și mărimea acestuia dacă am chef, să citesc negru pe alb sau alb pe negru, să-mi pun semne de carte care nu cad din ea, să apăs pe orice cuvânt necunoscut și să primesc instantaneu o multitudine de definiții. Favorita mea e antologia de versuri și nuvele a lui Edgar Allan Poe. Firește, aceasta nu mi-a scăpat în adolescență, când curentul romantic părea că mi se potrivește cu asupra de măsură. Versiunea din Kindle a operei lui Poe are 12.752 de pagini. Glosele însumează 8% din volumul total și ce mi-a plăcut la notele de subsol este că nu au numere, ci litere, începând cu cele din alfabet, apoi luate de la capăt, câte două (ab, ac etc). La sfârșit, pot afla numele compozitorilor pe care i-a inspirat lirismul lui Poe, de la Debussy și Rahmaninov până la Alan Parsons Project (ultimul parcă fusese inginer la sunet la Pink Floyd, dacă aș fi într-o zonă cu acces la Wifi, aș putea și verifica!).

Ceea ce doream să vă asigur însă este că, dincolo de statistici și în ciuda faptului că acum îmi pot purta bibliotecă în buzunar, Annabel Lee rămâne Annabel Lee, iar Corbul rămâne Corb. Plăcerea cititului e aceeași. ■

review

Mecanisme incluzive și extractive

Despre instituționalism și decalajele dintre națiuni

AURELIAN GIUGĂL

Încercând să decripteze mecanismele prin intermediul cărora anumite națiuni devin/ajung/sunt prospere, iar altele își perpetuează sărăcia și mizeria, Acemoglu și Robinson lucrează 15 ani la un volum și se cantonează confortabil în zona instituționalismului.

De ce eșuează națiunile. Originile puterii, ale prosperității și ale sărăciei
Daron Acemoglu, James A. Robinson

Editura Litera, 2018

La granița dintre Mexic și Statele Unite există două orășele gemene: Nogales Arizona și Nogales Sonora, cunoscute ca Ambos Nogales. Orașul mexican este mult mai sărac decât omologul său american.

Cei mai mulți locuitori nu au o diplomă de liceu și mulți copii nu merg la școală, drumurile sunt proaste și nivelul economic este scăzut. Spre deosebire de orașul din Sonora (Mexic), Nogalesul american își trăiește comod prosperitatea capitalistă. Salariile sunt mari, rețeaua de drumuri e corectă și diversificată, populația e sănătoasă, pe scurt, întâlnim aici toate atributele dezvoltării moderne. Care-i logica, ce e diferit în evoluția celor două spații geografice vecine, de există așa diferențieri? Instituțiile diferite, așa ne spun autorii, iar instituțiile își au propria lor istorie. În cazul celor două localități, istoria colonială timpurie este fundamentul peste care s-au așternut aceste decantări istorice, separările instituționale generând efecte cu persistență seculară. Iată de ce autorii fac o pedantă incursiune în istoria celor două Americi în încercarea lor de a decifra forțele care modelează instituțiile politice și economice. După cum autorii mărturisesc, teoria lor se referă deopotrivă atât la economie, dar și la politică. Mai precis, autorii discută in extenso despre „efectele instituțiilor asupra succesului și a eșecului națiunilor – adică economia sărăciei și a prosperității” (p. 65).

În dezvoltarea argumentelor, autorii ne poartă în epoci și spații geografice diferite: de la perioada colonială americană din secolele XIV-XV până la perioada modernă, din Europa și America (de Nord și Sud) până în Asia (se discută – cum altfel? – cazul celor două state coreene, cu diferențele de dezvoltare dintre ele cu tot). Întreg demersul argumentativ gravitează în jurul a ceea ce autorii numesc: i) instituții economice extractive și incluzive plus ii) distrugerea creatoare. Instituțiile economice incluzive sunt acelea „care permit și încurajează participarea mării mase de oameni la activitățile economice”, folosind cât mai bine talentele și competențele indivizilor (p. 107). În contrapartidă, logic, instituțiile extractive au rolul de a extrage bogăția dintr-un subansamblu al societății în beneficiul unei minorități a acelei societăți (p. 110). În acest mod, unele societăți devin abuziv-clientelare (instituția mitei), altele sunt mai democratic-egalitare, instituțiile incluzive pregătind terenul pentru două motoare ale prosperității: educația și tehnologia.

Care-i logica, ce e diferit în evoluția celor două spații geografice vecine de există așa diferențieri? Instituțiile diferite, așa ne spun autorii, iar instituțiile își au propria lor istorie. În cazul celor două localități, istoria colonială timpurie este fundamentul peste care s-au așternut aceste decantări istorice, separările instituționale generând efecte cu persistență seculară.

Distrugerea creatoare (terminologie preluată de la Schumpeter) se referă la modul în care noile tehnologii înlocuiesc vechile mecanisme economice și sociale. Cu toate eforturile ludiților, în Marea Britanie burghezia a câștigat

lupta împotriva aristocrației și a clasei meșteșugarilor, apusul vechiului regim și consecințele luptei pentru supremație generând ceea ce autorii înțeleg prin „distrugere creatoare”. Sunt explicate nu doar mecanisme ale acestor evoluții economico-politico-instituționale, dar și cauzele primare, micro-condițiile locale ce au stat la baza acestor diferențe spațiale: revoluția industrială a apărut în Anglia, și nu în Imperiul Otoman, coloniile din America de Nord interacționau mult mai democratic între ele, comparativ cu cele din America de Sud etc.

Parcurgând volumul celor doi universitari (Acemoglu este profesor de economie la MIT, iar Robinson este profesor la Harvard) și urmărind demonstrația lor, ai impresia clară că totul e chiar așa de simplu. Ajunge să-ți dezvolti niște instituții funcțional-solide și prosperitatea-i gata – via educație și tehnologie. Te și miri cât de îndărătnice sunt anumite națiuni, nevrând sub nici un chip să schimbe direcția către propria lor dezvoltare. Înțelegem că, la start, anumite popoare au beneficiat de unele condiții speciale, condiții locale ce au venit în contra tendințelor claselor dominante, cu modelul lor extractiv-exploatare. Bun, și dacă unele națiuni au „furat” startul, forțate cumva să alerge pe pista instituțiilor incluzive, nu devin ele mai apoi, în virtutea tehnologiilor pe care le-au dezvoltat, imperialist-opresive, participând la întărirea modelului extractiv, acum rulat în jocul dintre națiuni? Nu cumva stabilesc ele regulile meciului economic și celelalte țări doar joacă după cum le cântă orchestra națiunilor puternice, cu instituții incluziv-prospere? Se cunoaște că în istoria modernă sunt puține țări ce se ridică din propria mizerie la rangul de societăți prospere, cazul mult trâmbițat al Coreei de Sud, și acela în regim cadențat-autoritar, iar asta e deja o realitate descurajantă. Dacă-i așa de simplu și dacă la atât de puține variabile trebuie umblat, cum se face că ridicarea economică a națiunilor e așa de sinuoasă, cu multe obstacole? În acest registru, volumul celor doi economiști nu clarifică mai nimic. Privit dinspre stânga, volumul este unul previzibil. El dezvoltă o narațiune care te ajută să înțelegi anumite evoluții politice și economice, dar lasă în beznă alte variabile. Societățile contemporane evoluează în logica globalismului capitalist. Poți avea instituții funcțional-incluzive, dar pentru a ajunge din periferie în centru parcă e nevoie de mult mai mult, nu? Per ansamblu, demersul celor doi autori este minuțios și ultra-detaliat, indispensabil acelor care vor să înțeleagă societatea contemporană. În final, un cuvânt de laudă și pentru traducător, volumul fiind admirabil transpus în română de Anca Simitopol. ■

Sunt explicate nu doar mecanisme ale acestor evoluții economico-politico-instituționale, dar și cauzele primare, micro-condițiile locale...

**The Four. ADN-ul ascuns al
Amazon, Apple, Facebook și Google**
SCOTT GALLOWAY

Editura Publica, 2018

IULIANA ALEXA

Scott Galloway este profesor de marketing la NY Univeristy Stern School of Business, jurnalist și antreprenor cu experiență. Are o firmă de consultanță în marketing cu ramuri pe patru continente, a construit unul din cele mai timpurii site-uri de e-commerce și a investit masiv în companii media. Este menționat printre „Global Leaders of Tomorrow” de către Forumul Economic Mondial, care acordă această distincție unor lideri în idei sub 40 de ani, care au avut un impact în societate. Galloway predă management de brand și marketing digital studenților la MBA și cercetările sale se axează pe dinamica „Celor patru Călăreți ai Apocalipsei”, așa cum numește el companiile Facebook, Amazon, Google și Apple, pe care le analizează din punct de vedere tehnic și economic cu concluzii nu foarte optimiste.

Cartea sa, publicată în 2017 și tradusă la editura Publica în 2018, este aproape o lectură obligatorie, așa spune, pentru cei interesați de viitorul lor și al copiilor lor, un viitor ce stă sub semnul dominației tehnologiei și al transparenței informației. Adică ne privește pe noi toți. Cartea va pune pe gânduri pe toți cei care cumpără de la

Cei Patru Călăreți ai Apocalipsei tehnologice

Amazon, au cont de Facebook, telefon Apple, și despre care Google știe tot. Pentru că aceste patru companii gigant nu sunt doar niște actori economici mai mari decât orice s-a pomenit în istorie, ele sunt entități care ne guvernează viețile în feluri care ne dau confort. Ne ușurează tranzacțiile, ne aduc cunoașterea foarte aproape. Prin toate aceste avantaje, ne fac dependenți de ele și ne controlează pe termen lung. Iar noi le lăsăm și chiar le alimentăm cu informație, permițându-le să ne controleze.

„Știm că aceste companii nu sunt ființe binevoitoare, dar le invităm în viețile noastre”, spune Scott Galloway. „Amazon nu plătește taxe, și văduvește mii de americani de joburi, Google dăruie business-ul aproape tuturor companiilor media, dar se ferește de regulamentele anti-trust prin lobby agresiv, Facebook vinde datele utilizatorilor, fără ca ei să știe, companiilor care le expun reclame, iar Apple nu permite decriptarea unui telefon Apple într-un caz de terorism...”. Fie și numai pentru aceste argumente, companiile acestea își merită numele de Cavaleri ai Apocalipsei.

„Guvernele și companiile mari și mici par neajutorate în a opri avansul Celor patru, în ciuda impactului acestora în afaceri, politică, societate și planetă, în general. Dar există speranța în ură, pentru că cei patru se urăsc între ei. În prezent, ei intră în competiție directă, pentru că rămân fără clienți fideli în fiecare dintre sectoarele lor de activitate.

Google a pus cruce erei brandurilor, pentru că acum consumatorii, înarmați cu un simplu search, nu mai trebuie să se gândească la brand, iar Apple este afectat de acest adevăr. Amazon este cel mai mare client al lui Google dar îl amenință pe acesta în căutări, întrucât 55 % dintre cei care caută un produs, o fac pe Amazon (versus 28% care caută pe Google). Apple și Amazon aleargă rapid unul către celălalt, sub ochii noștri, în telefoanele și televizoarele noastre, pentru că Google se luptă cu Apple ca să devină sistemul de operare care definește instrumentul definitoriu al epocii noastre, telefonul mobil.”

Steve Galloway spune că aceste patru entități vin în întâmpinarea nevoilor umane bazale. Google răspunde nevoii de Dumnezeu Atoateștiutor, se adresează creierului nostru flămând de informație și de răspunsuri. În loc să dialogheze cu un Dumnezeu tăcut, userii primesc răspunsuri imediate care le potolească aprehensiunile. Cum să nu fii tentat să crezi că o asemenea entitate este bună și generoasă? Dar Google ne colectează datele, ne „vinde” advertiser-ilor și, în general, știe totul despre noi, chiar și lucruri pe care nu ar fi bine să le știe cineva, chiar dacă acel cineva e un soft. Facebook răspunde nevoii de iubire și legătură interumană, se adresează inimilor noastre. Ce poate fi rău în a arăta lumii un bebeluș nou născut, pe care mama lui cu cont de Facebook îi adoră din prima clipă? Nimic, în aparență. În esență, foarte multe. Acel copil nu mai are anonimat, lumea află că există, date despre el sunt colectate și existența lui e „vândută” unor advertiser-i, programe de recunoaștere facială intră tacit în joc și, peste ani, vor recunoaște copilul care crește și își schimbă înfățișarea păstrând pe server locurile unde ajunge sau cu cine interacționează. Chiar dacă el sau ea nu au încă un cont de Facebook. Apple oferă sex-appeal, se adresează nevoii noastre de a seduce și de a fi seduși. Iphone și MacBook nu sunt superioare altor telefoane sau calculatoare, dar sunt mai... sexy. Iar Amazon este un templu al consumului și tot ceea ce poți dori, trupește și sufletește, se găsește acolo. Nevoile bazale, acolo, pe Amazon, își găsesc împlinirea.

Acești patru Călăreți ai Apocalipsei, Dumnezeu, Iubirea, Sexualitatea și Consumul nu corespund neapărat unei Apocalipse biblice, dar sigur existența lor a afectat deja iremediabil lumea. Și nu în sensul cel mai bun. Galloway este foarte bine informat în tot ceea ce ține de date și merge direct la esența acestor giganti, cu toate provocările, slăbiciunile și forțele lor specifice. Tonul este agresiv,

Steve Galloway
spune că aceste
patru entități vin
în întâmpinarea
nevoilor umane
bazale.

neiertător și persuasiv. Pare că ceartă clienții, precum și pe guvernele acestei lumi pentru că preferă pasivitatea și miopia în fața avansului agresiv al Celor Patru Călăreți ai Apocalipsei tehnologice. Există o soluție pentru a-i opri? Desigur, reglementări guvernamentale, intervenție statală. Dar statele întârzie să intervină. Și poate fi la un moment dat prea târziu, susține Galloway. ■

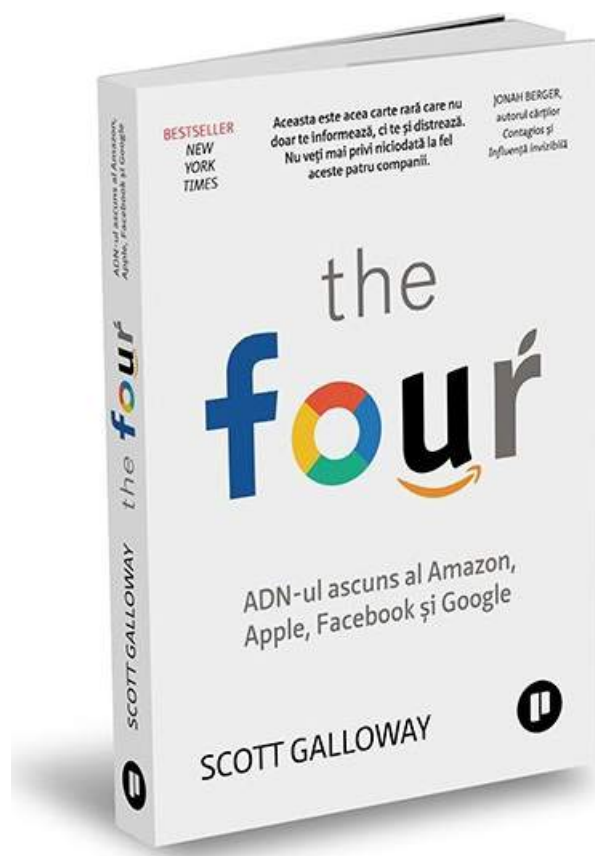

Foto: Anca Coleașă

Efectul de oglindă

GINA ȘERBĂNESCU

Spectacolul ar trebui văzut și revăzut de cât mai mulți profesori, elevi și părinți, pentru că el reprezintă un exercițiu puternic de conștientizare a limitelor de ordin uman care perturbă sau împiedică manifestarea a ceea ce ar trebui să însemne normalitatea sistemului educațional din România.

Limite

Text: Mihaela Michailov, Radu Apostol
Versuri: Bobi Dumitraș (de la Fără Zahăr)
Distribuție: Mihaela Rădescu
Regie: Radu Apostol
Scenografie: Gabi Albu
Costum: Irina Gâdiuță
Muzica și spațiul sonor: Alex Bălă
Video: Elena Găgeanu

Centrul de Teatru Educațional Replika

Textul scris de Mihaela Michailov și Radu Apostol pornește de la un caz real și amprentează această realitate cu un stil care generează în egală măsură emoție și reflecție lucidă. Bazat pe cercetarea contextului care constituie miezul spectacolului, „Limite” este un text emoționant care primește o materializare scenică de calitate la care contribuie viziunea regizorală (concomitent poetică și pragmatică) a lui Radu Apostol, prezența scenică fără fisură a Mihaelei Rădescu, care realizează cu siguranță una dintre cele mai valoroase interpretări din contextul teatral actual, decorul proiectat de Gabi Albu și costumul proiectat de Irina Gâdiuță, creația video a Elenei Găgeanu și, într-o măsură covârșitoare, modul în care Alex Bălă construiește spațiul sonor al spectacolului.

Spectacolul este construit pornind de la un caz real de bullying, reprezentat de abuzarea unei fetițe de către un coleg cu probleme băgate „sub preș” ca urmare a statutului social al agresorului, a avantajelor pe care le are școala de pe urma puterii financiare a părinților acestuia. Un aspect important este acela că fetița este marginalizată, pe de o parte, pentru că supraponderabilitatea ei este ținta ironiilor unor colegi instigați de băiatul agresor, pe de altă parte, pentru că familia ei nu se situează pe o treaptă prea înaltă a ierarhiei sociale. Situația prezentată fiind una extinsă în multe contexte, ea este ușor de recunoscut de public, iar faptul că este prezentă în învățământ reprezintă un caz particular al unei simptomatologii sociale îngrijorător de răspândite care antrenează dileme etice, perturbări grave la nivel social sau abuzuri de diverse forme.

Planul etic este reprezentat în spectacol de poziționarea dirigintei agresorului, care afirmă problema de fond, protejând victima și refuzând să fie mituită, ceea ce declanșează noi forme de abuz emoțional, alimentate de familia băiatului și susținute de profesoara care ocupă funcția de conducere a școlii și care, cândva, i-a fost elevă dirigintei, afirmând acum, într-un mod mai mult sau mai puțin camuflat, o poziție de putere expusă într-o

formă care explică foarte clar raportarea sa la părintele finanțator. Spectacolul evoluează într-o adevărată instalație pedagogică, într-o reprezentare scenică a cancelariei, toate cadrele didactice fiind interpretate de Mihaela Rădescu.

Efectele de voce realizate de Alex Bălă conturează și mai clar personajele cărora Mihaela Rădescu le găsește chei de interpretare distincte. Machiajul și costumul fragil (care este folosit o singură dată în fiecare spectacol) completează acest tablou al condiției pedagogilor din școala actuală, care duc cu ei moșteniri ideologice vechi sau, după caz, se zbat să așeze demersul profesoral pe un drum aflat în acord cu exigențele contemporane.

Groapa de nisip conținută în decor ascunde obiecte de uz școlar care vor trezi amintiri puternice celor care au frecventat școala de dinainte de 1989. Prin dezgroparea acestor obiecte revelează, astfel, bazele pe care încă stau practicile pedagogice din școlile noastre, se realizează o anamneză menită să arate rezistența opusă unor schimbări necesare de către contextul educațional autohton. Funcția decorului face din spectacol un adevărat șantier performativ locuit de instalația umană de mare complexitate reprezentată de identitățile jonglate impecabil de Mihaela Rădescu.

Spectacolele și manifestările culturale prezentate la Replika (fie că au fost producții proprii, fie realizate în parteneriat sau găzduite) sunt cărămizile unei construcții ce adăpostește inițiative care deja schimbă fața adesea maltratată a sferei educaționale autohtone. În condiții precare de finanțare, cu un spațiu pentru care s-au depus eforturi uriașe pentru a fi păstrat funcțional (vă amintiți, desigur, povestea cu acoperișul de la Replika), dar mai ales în condiții de luptă cu prejudecăți legate de funcția educației în societate, acest loc se instituie ca un nucleu din care se propagă schimbări sociale benefice, concrete, la nivel individual și colectiv.

Nu îmi pot reprezenta contextul cultural românesc fără existența Centrului de Teatru Educațional Replika, fără munții pe care echipa sa i-a mutat efectiv din loc în ultimii ani. Pentru că da, în situația în care se află învăță-

mântul românesc, pare un efort de a muta munții din loc, pare o tentativă complet donquijotescă să schimbi mentalități, să crezi artă comunitară de calitate, să dezvolți publicuri care să se implice activ la rândul lor în demersuri cât mai creative, să stabilești vizibil și eficient o relație organică între artă și educație, să animi comunități și instituții educaționale care poartă traumele unui viciu de înțelegere a funcției pedagogiei.

Având în vedere că textul este construit din perspectiva cadrului didactic, că realitatea din școală este filtrată prin prisma pedagogului, relaționarea cu textul s-a produs foarte personal, demersul critic și analitic instalându-se ulterior. Am putut regăsi în acest spectacol ceea ce aș putea numi cu ușurință paradigmele cancelariei, am revizitat tipologii cu care am relaționat, cu care am empatizat sau cu care am avut conflicte deschise. ■

foto: Augustina Iohan și Oana Monica Nae

***Spectacolul
evoluează într-o
adevărată instalație
pedagogică, într-o
reprezentare scenică
a cancelariei.***

Fenomenul „Game of Thrones” Noi și dragonii interiorizați

Game of Thrones
Serial TV (2011–2019)
Creatori: David Benioff, D.B. Weiss

CLAUDIU SFIRSCHI-LĂUDAT

„Game of Thrones” a aprins imaginația multora dintre noi, punându-ne pe jar cu privire la soarta eroilor săi, stârnind aprige discuții și adunând fel de fel de comentarii, ba chiar și petiții. Oare să ne proiectăm într-atât în acele timpuri și spații fantastice?

Deși am fost reticent la început, odată ce am văzut primul episod din „Game of Thrones”, morbul serialului mi s-a insinuat perfid în imaginație și așa am ajuns... până la final, așteptând alături de milioane de fani sau mai puțin fani să văd cum se încheie această spectaculoasă punere în poveste. Căci, înainte de toate, GOT este o poveste și vorbește unui inconștient colectiv și unei imaginații care au produs toate poveștile lumii, ca expresie a culturii și civilizației umane. Așa cum aminteam și în articolul despre ultimul film al lui Terry Gilliam, care îl are în centrul său pe fascinantul personaj Don Quijote, avem nevoie de povestași pentru a ne duce mai departe valorile, visurile și obsesiile. De aici, poate, și atașamentul atâtor oameni față de povestea (poveștile) din acest serial. Ca în orice poveste, ne atașăm de personaje, ne transpunem în

pielea lor, devenim un mediu prin care ele se exprimă – sau poate invers, ele ne locuiesc și trăiesc prin noi? Oricum ar fi, poveștile atrag întotdeauna, mai ales cele care își aleg spații atemporale și timpuri utopice.

Dar GOT este mai mult decât atât. În ciuda plasării sale undeva, cândva – „mai exact”, într-o lume fantastică în care totul e posibil: vrăjitorii, dragoni ce scuipă foc și câte și mai câte –, eroii serialului împart cu noi, cei de aici și de acum, sentimente comune: și ei iubesc, și ei urăsc, și ei sunt conduși de ranchiuni și dorințe, la fel ca și noi. De fapt, ei nu sunt doar ca noi, ci sunt noi înșine aruncați undeva, cândva, într-o poveste care este despre noi. Teme care sunt la ordinea zilei astăzi – naționalisme, diferențe/ divergențe și unificări, despotisme – străbat serialul aluziv, în timp ce personajele parcă ne fac mereu cu ochiul, aducându-ne mai aproape de ele și, totodată, locuindu-ne lumea, rezultatul fiind un univers unitar, în care atât ei, cât și noi comunicăm într-un limbaj comun al eternelor miraje și slăbiciuni umane.

Dincolo de poveste, GOT este un comentariu al realității noastre de fiecare zi, în care dragonii au fost interiorizați, scuipând foc doar prin armele pe care ni le-am construit pentru a face o lume mai bună. Cum arată această lume mai bună și cine are dreptul să o definească astfel, iată o întrebare tocmai bună pentru a încheia un serial ce ne-a bântuit câțiva ani de zile. ■

Derapaje politice, societăți viciate

Mult zgomot pentru nimic

Regia: Radu Nica

Teatrul Tineretului Piatra Neamț

CRISTINA RUSIECKI

Radu Nica păstrează doar esențialul din textul lui Shakespeare, tăind tot ce este de prisos pentru publicul contemporan, mult mai sintetic azi decât în vremea bardului. Reușește o montare unitară, cu concept și structură solide, cu abundență de comic, cu energie și ritm viu, cu personaje bine conturate și tipuri ușor recognoscibile de azi, cu partituri savuroase în care toți actorii strălucesc. Pe scurt, un spectacol pe care ai chef să-l vezi și să-l tot revezi.

Shakespeare, mereu actual când regizorii au ceva de spus. În „Mult zgomot pentru nimic”, de la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, Radu Nica propune un comentariu inteligent asupra puterii politice discreționare din orice epocă. Drept e că ar fi greu să nu recunoști falnicii reprezentanți autohtoni în tușele de mitocănie groasă, prostul gust, iresponsabilitatea față de supuși, ca și în limbajul actualizat. Iar perechea contrastantă a feminității, cu mimoza care își canalizează întreaga activitate mentală pe propriul fizic pentru a deveni păpușica perfectă, ca și poziția masculilor educați și utilizați cu toate clișeele patriarhale lasă loc comentariului de gen. Cu totul în spiritul textului, de altfel, câtă vreme „nothing” din titlul „Much Ado About Nothing” trimitea la al doilea sens al cuvântului, „no thing”, care, în slangul elizabetan, desemna vaginul.

Decorul simplu (scenografia Iulia Gherghescu), în fond, o rampă, ritmează spațiul, impunând interpreților un plus de tensiune în mișcare. Iar costumele întregesc comicul, îngroșând trăsătura principală a personajului, ca, de exemplu, cagula galbenă purtată de feminista Beatrice.

Îmbrăcat în haină albă de blană, cu pantofi roșii și lanț gros la gât, etichetă pe două picioare a prostului-gust, doi bani nu dă conducătorul discreționar pe valorile după care ar trebui să se ghideze capul luminat al Cetății: echilibru, dreptate, imparțialitate, înțelepciune. Dimpotrivă, singura rațiune a existenței acestui lider cu inflexiuni de mitocan în voce rămâne distracția. Cum să bage zâzanie între prieteni și între cei ce-i sunt fideli, spre propriul amuzament, cum să-și urmărească interesele fără miză par să fie singurele principii ale guvernării sale. Din păcate pentru noi, cetățenii „lumii libere” de azi, oricât de savuroasă ar fi interpretarea lui Mircea Postelnicu – și este din belșug –, prin definiție nu se poate ridica la cotele prostului-gust ale clasei noastre politice.

De altfel, nu loialitatea celorlalți îi este pe plac conducătorului, ci supunerea de speță joasă, primitivă, lingușeala în fața stăpânului, repere, din nou, ușor de recunoscut ale profilului nostru de ieri și de azi, ca în cazul lui Lenato (Tudor Tăbăcaru, cu un firesc demn de invidiat), tatăl dispus să-și sacrifice fata acuzată de

infidelitate, fără măcar să o asculte, doar pentru a-i face pe plac stăpânului. Cu burtă atașată și mers comic, cu aerul că joacă relaxat, din poignet, Mircea Postelnicu este de-a dreptul spumos. Detașarea sa jucăușă comentează ironic, în timp real, ticăloșiile personajului. El și cu ceilalți doi prieteni (Andrei Merchea Zapotoțchi, cu bună inteligență scenică, și Valentin Florea, actor care captează prin jocul lejer și statura elegantă) se poartă ca băieții de cartier, pasându-și femeile de la unul la altul (cel puțin, în intenție). Cu un bonus clar pentru prințul care beneficiază de dreptul stăpânului de a deschide serialul

O societate complet viciată pentru care reperele morale nu există, iar singura preocupare este cum să-l lucreze pe la spate pe celălalt, dușman sau prieten, construiește Radu Nica, atent, însă, ca realitățile dure să nu estompeze nici o clipă comicul. O societate în care adevărul nu numai că nu învinge, dar, în epoca fake news, pare că nici măcar nu mai are teren pe care să se nască. Piesă cu piesă, regizorul compune o adevărată galerie a lipsei de scrupule. În pardesiu lung și negru, fratele bastard al prințului, deopotrivă de ticălos, se arată dispus la orice complot împotriva stăpânului și a prietenilor lui. Băiatul, emblemă a vulnerabilității, își va face apariția cu „Sonetul 66” („Mă uit scârbit la tot...”). Doar că dezgustul lui nu vine nici pe departe din rectitudine morală, ci din tristețea de a trebui să se supună fratelui. Pentru că nu are încotro! Cu postura sa reflexivă, încărcată de melancolie, Emanuel Becheru polarizează privirile. Foarte curând, în interpretarea inspirată a actorului, Don John se va dovedi la fel de găunos ca toți ceilalți, bașca prudent, unsuros și demonic. Ce-i drept, îl ajută și servitorul său, cap al răutăților și complotului (Dragoș Ionescu, într-un personaj pe cât de nevolnic, pe atât de simpatic).

Actualizarea lui Radu Nica nu privește numai clasa politică, ci și discuția despre gen în România. Regizorul imaginează o pereche contrastantă a feminității în care fiecare dintre cele două o potențează pe cealaltă. Îmbrăcată în roz pal, în Hero cea feminină și supusă, Cătălina Bălălu construiește deliberat un personaj convențional, cu o atitudine de prostituată perfectă, înțepenită în poză chiar și când se sărută cu iubitul. Nici emoțiile nunții, nici șirurile de flori care coboară inspirat de sus nu o vor face să renunțe la postura de model. La antipodul său, Sabina Brândușe, sprinteră și nărăvașă în Beatrice, aduce în fața publicului o tipă belicoasă, inteligentă, cu personalitate puternică și discurs feminist, care refuză să se mărite.

Iubirea dintre ea și Benedict se va naște din orgoliul fiecăruia de a nu se îndrăgosti și din pariul aferent.

Știți spectacolele acelea în care regizorii vor să-și arate talentul spălând textele de tot comicul și virând spre noir sau spre melancolie sau spre dumnezeu mai știe ce? Iar spectatorul cinstit, care s-a dus și el la o comedie clasică cinstită, iese mai devitalizat decât după opt ore de muncă. Nu e cazul aici. Radu Nica etalează o pleiadă de mijloace comice, de la cele mai simple, ca frățiorul bastard ce se zbate agățat în cui de parpalacul lui lung sau ca dansul popular cu măști și costume, în care o horă este exact ce se potrivește mai bine cu universul shakespearian, la cele subtile, de virtuozitate, ca monologul Cătălinei Bălălaşu spus pe repede înainte. „Mult zgomot pentru nimic” se pliază cu succes pe tradiția comediilor inteligente, cu umor de calitate, din istoria acestui teatru, numărându-se printre cele mai vitale, mai pline de energie și mai antrenante spectacole pe care le-am văzut în ultimul timp. ■

***Piesă cu piesă,
regizorul compune
o adevărată galerie
a lipsei de scrupule.***

studii și cercetări

Comunicarea on-line ca parte a relației cu publicul

Studiu de caz pentru muzee din România

SONIA-ȘTEFANA CORBU

Teoretizările privind relația muzeelor cu publicul relevă faptul că în prezent muzeul devine tot mai mult o zonă de contact și comunicare reciprocă. Actuala perioadă, caracterizată printr-o ofertă de informație și de entertainment foarte bogată, diversă și ușor accesibilă, face ca preocuparea publicului pentru activități culturale de tipul vizitării unor muzee să fie diminuată, dar multe muzee găsesc soluții pentru a se revitaliza prin transformarea în veritabile centre culturale, capabile să susțină comunități culturale și oferte educative complexe.

1. Introducere

1.1 Argument

Lucrarea propune un studiu de caz asupra comunicării on-line ca parte a relației dintre muzee și public. Ipoteza de la care pornesc este că muzeele românești s-au înscris în trendurile europene și mondiale în ceea ce privește strategiile de atragere a publicului. Am încercat, colectând datele disponibile pe site-urile oficiale ale muzeelor, să văd dacă ipoteza de mai sus se verifică. Pentru această analiză am selectat trei muzee din România – Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Național de Artă Contemporană și Muzeul Național Brukenthal – și alte trei muzee din afara țării – British Museum din Londra, The Metropolitan Museum Of Art din New York și Muzeul Luvru din Paris. Selecția celor șase muzee am făcut-o folosind drept criteriu specificul muzeului, astfel încât această selecție să cuprindă atât muzee de artă, cât și muzee cu caracter generalist. Abordarea unei astfel de teme este legată de faptul că se discută foarte mult în România despre interesul scăzut al publicului pentru muzee, dar și despre nevoia de a identifica metode prin care instituția muzeului să dezvolte o mai bună relație cu potențialul său public. Aceste aspecte sunt cuprinse atât în „Barometrul de Consum Cultural”¹ (ca măsurare a gradului actual de interes al publicului), cât și în „Strategia Sectorială în Domeniul Culturii și Patrimoniului Național pentru perioada 2014-2020”² (ca elemente de direcționare a politicilor culturale).

Atât responsabilii culturali, cât și managerii de muzee ca entități economice se află în căutarea unor strategii prin care să atragă publicul și să dezvolte relații de lungă durată cu acesta. Întreaga problematică este relevantă în special în notele de fundamentare care stau la baza documentului „Strategia Sectorială în Domeniul Culturii și Patrimoniului Național pentru perioada 2014-2020”, lucrare concepută pentru a ghida politicile culturale actuale.

1.2. Cadru teoretic

Marketingul muzeal reprezintă în acest moment o preocupare atât pentru specialiștii în muzeologie, cât și pentru specialiștii în sociologie și formatorii culturali. Toate aceste departamente ale societății fac eforturi pentru a identifica cele mai bune strategii de atragere a publicului către consumul cultural în general și, în cazul de față, către obișnuința de a frecventa

muzeele. O nouă interpretare a modelului de muzeu tradițional este în curs de dezvoltare și are scopul de a oferi instituțiilor culturale soluții pentru a se apropia de public într-o manieră mult mai directă și mai strânsă. Se încearcă o schimbare a modelului de muzeu tradițional, o mai bună legătură între departamentele unui muzeu, combinarea marketingului cu activitățile curatoriale și comunicarea publică pentru ca activitatea muzeului să răspundă în cel mai bun mod așteptărilor vizitatorilor, atât ale celor on-line, cât și celor de la fața locului.

Marketingul aplicat în cadrul unui muzeu sau al unei instituții culturale sau marketingul muzeal respectă aceleași principii generale ale domeniului. Ceea ce este diferit este scopul urmărit. Și anume promovarea unor idei culturale, sociale și educative și o bună desfășurare a activității în condiții optime, pe lângă atragerea unui public numeros și variat, o caracteristică definitorie a ideii de marketing. Însă, în unele situații, programele și strategiile de marketing dezvoltate pentru anumite categorii de public pot avea un efect nedorit asupra altei categorii de public, în consecință sunt folosite strategii de marketing personalizate, care să vizeze o categorie anume de vizitatori. De aceea o bună cunoaștere a profilului vizitatorilor este necesară și acest lucru este dovedit de numeroasele studii realizate de muzee din toată lumea asupra publicului. Parte esențială a cercetării de marketing, stabilirea profilului publicului contribuie la o bună desfășurare a activității unui muzeu și combate principală problemă, în special a muzeelor din România, și anume lipsa de corelare între definirea ofertei culturale și interesele/nevoile de consum ale publicului.

2. Metodologie

Pentru studiul de caz am recurs la o metodă de cercetare sociologică, respectiv la analiza documentelor, asimilând termenului „document” articolele și structura site-ului fiecărui muzeu din aria de studiu. Pentru că o cercetare exhaustivă ar fi depășit limitele lucrării, am selectat doar câteva puncte de interes pentru colectarea și analiza datelor, astfel m-am axat pe aspecte ca: oferta programelor educative, gradul de diversitate a categoriilor de public vizate, tematica evenimentelor organizate, gradul de interactivitate propus publicului (și modul de adresare), precum și aspecte legate de elementele de imagine folosite în strategia de atragere a publicului. Astfel, am extras din sfera largă a comunicării de pe site-urile analizate informații referitoare la: 1. „Programe educative

și programe pentru public”, 2. „Evenimente incluzând invitații directe adresate publicului”, 3. „Galerii online și vizite virtuale” și 4. „Identitate vizuală”. Pentru punctele 1 și 3 am analizat activitatea curentă a muzeelor, așa cum este ea anunțată pe site-ul oficial al fiecăruia dintre ele. Pentru punctul 2, care necesita o privire de ansamblu asupra unui interval de timp cât mai bine delimitat, am ales oferta muzeelor pentru anul 2016, așa cum a rămas ea în baza de date a site-ului. Pentru punctul 4 am analizat interfața site-ului, cu elementele ei componente, așa cum se prezenta ea la momentul cercetării. M-am poziționat astfel în postura unui potențial vizitator de muzeu care încearcă să afle ce anume îi oferă un muzeu pentru a se decide să îl viziteze fizic, să participe la evenimentele sau programele organizate de acesta sau să se limiteze la un tur virtual.

Resursele care mi-au stat la îndemână în realizarea acestei cercetări mi-au permis doar o cercetare on-line a strategiilor puse în practică de muzeu. A fost evident încă de la începutul cercetării că vor exista dificultăți în realizarea unor comparații între șase site-uri provenind din trei culturi diferite, realizate în limbi diferite și pentru publicuri diferite. Acest lucru s-a tradus prin tipuri diferite de organizare a informațiilor pe site, dar și prin tipuri diferite de abordare a comunicării cu publicul. În același timp, au fost sesizabile și diferențe semnificative între cantitatea de informații, aspect legat, evident, de diferențele de dimensiune între muzeele românești și muzeele străine, respectiv de amploarea colecțiilor, dar și de dimensiunea audienței în rândul publicului. Am încercat să evit discrepanțele care ar fi putut apărea și să mențin o paritate a informațiilor selectate pentru analiză.

3. Prezentare a muzeelor românești cuprinse în studiul de caz

Muzeul Național de Artă al României

Muzeul Național de Artă al României este un muzeu nișat, care deține colecții de artă românească medievală și modernă, colecții de artă europeană, dar și artă orientală și arte decorative. Muzeul este organizat în două ramuri: Galeria Națională (care cuprinde Galeria de Artă Veche Românească, Galeria de Artă Românească Modernă) și Galeria Europeană. În cadrul Muzeului Național de Artă al României funcționează, de asemenea, Muzeul Theodor Pallady, Muzeul Colecțiilor de Artă și Muzeul K.H. Zambaccian. Clădirea, construită în secolul al XIX-lea,

este cunoscută ca Palatul Regal, iar părți importante din clădire a fost distruse și reconstruite de-a lungul timpului. Astfel, construcția nu a fost planificată pentru a găzdui activități muzeale, ci a servit de-a lungul istoriei ca palat domnesc, palat regal și ulterior muzeu, cunoscând mari modificări structurale și funcționale. În anul 1950 a fost inaugurată prima galerie a muzeului, cea de artă națională, iar ulterior s-au deschis și galeriile de artă universală și cea de artă veche: în anul 2000 s-a inaugurat Galeria de Artă Europeană, în 2001 Galeria de Artă Românească Modernă și în 2002 Galeria de Artă Veche Românească³.

Colecția permanentă. Muzeul Național de Artă al României este organizat în două galerii permanente, Galeria de Artă Europeană și Galeria Națională, împărțită în două ramuri, Galeria de Artă Veche Românească și Galeria de Artă Românească Modernă. Galeria de Artă Veche Românească cuprinde obiecte datate din secolele XIV până la jumătatea secolului XIX. Sunt expuse aproximativ 900 de icoane, broderii, manuscrise, tipărituri, argintărie, sculpturi în lemn și piatră. Piesele din această galerie au diferite proveniențe, fiind aduse din diferite muzee interbelice, precum Al. Saint Georges și Anastase și Elena Simu, dar și din restituirea parțială a Tezaurului României; ulterior s-au adăugat obiecte din descoperiri arheologice importante. Piesele de cult și laice din metale prețioase sunt grupate într-o secțiune numită „Tezaur”, iar o parte din obiectele sculptate în piatră sunt grupate într-o secțiune „Lapidarium”.

Galeria de Artă Românească Modernă cuprinde opere de artă datate începând cu jumătatea secolului XIX până la sfârșitul anilor 1970 și aici sunt expuși cei mai importanți artiști români, Grigorescu, Luchian și Brâncuși, Theodor Aman, Ghorghe Petrașcu, Tonitza și mulți alți artiști ale căror opere sunt organizate în funcție de curentele artistice pe care le reprezintă.

Galeria de Artă Europeană cuprinde o parte importantă de lucrări din fosta Colecție Regală, Colecția regelui Carol I, donată Muzeului Național de Artă al României, dar și lucrări din colecțiile Nicolae și Ioan Kalinderu, Anastase Simu și alții. Galeria de Artă Europeană cuprinde lucrări semnate de artiști străini de renume, precum Rembrandt, El Greco, Rubens, Tintoretto, Monet și alții. Operele sunt expuse cronologic și ilustrează dezvoltarea principalelor școli europene.

Expozițiile temporare din anul 2016. Muzeul Național de Artă al României a organizat în anul 2016 un număr de 10 expoziții temporare, cu durată medie de 30 de zile, dar a găzduit și expoziții de durată mai scurtă – ca „EGAL, Artă și feminism în România modernă”, „Pierre Alchinsky și scriitorii”, „Peisaje franceze în arta românească modernă”, „Anatomia restaurării”.

Muzeul Național de Artă Contemporană

Înființat în 2001 și inaugurat în anul 2004, Muzeul Național de Artă Contemporană este un muzeu cu profil general de artă și își are sediul în cadrul Palatului Parlamentului, în aripa E4.

Colecția permanentă. Artele contemporane prezentate la muzeu sunt pictura, grafica, sculptura, arta digitală, arta video, dans, performance și film experimental. Muzeul Național de Artă Contemporană a anunțat de la început o formulă de expunere novatoare, de „muzeu in progress”, alegând formula concursurilor de proiecte, pe baza cărora se constituie sezoanele expoziționale. De-a lungul timpului, la MNAC au expus artiști precum: Horia Bernea, Geta Brătescu, Ion Bitzan, Marilena Preda-Sânc, Horia Damian, Mircea Cantor, Mircea Suci, Dumitru Gorzo și alții.

MNAC deține totodată și alte sedii cu specific expozițional distinct. MNAC Anexa se dorește a fi un punct de convergență a creativității artistice a celei mai tinere generații. Aici sunt găzduite expoziții sau proiecte artistice cu caracter experimental ale tinerilor studenți și absolvenți sau din domenii artistice de nișă. Și aici expozițiile se realizează pe bază de open call, iar printre artiștii ale căror proiecte au fost găzduite se numără Michele Bressan, Lea Rasovsky, Larisa Sitar. Un alt sediu MNAC, cunoscut ca Sala Dalles, este spațiul cu cea mai mare vizibilitate și a fost folosit de MNAC ca o vitrină a artei și culturii contemporane. În 2012, Sala Dalles a găzduit o expoziție work in progress „România powered by nature”, eveniment dedicat inițiativelor cu impact asupra mediului eco-turismului și economiei bazate pe resurse naturale. Sala Dalles este destinată experimentului interacțiunii și întâlnirilor grupurilor de activism comunitar artistic și social. În 2017 Sala Dalles a fost redeschisă temporar, după o lungă inactivitate, cu o expoziție din cadrul festivalului Untold.

Muzeul Național de Artă Contemporană deține și o arhivă care cuprinde peste trei milioane de fotografii și negative după lucrări executate de artiști, imagini

din expoziții și din ateliere ale acestora, alte imagini cu subiect tematic. Majoritatea imaginilor din fototecă sunt originale și nu există duplicate pentru ele. În anul 2011, MNAC a inițiat proiectul DocuMNAC, care constă într-o arhivă digitală de aproximativ 5.000 de imagini ce poate fi accesată gratuit și urmează a fi extinsă.

Expozițiile temporare din anul 2016. MNAC a desfășurat în anul 2016 un număr de 26 de evenimente și expoziții temporare. Date fiind specificul și organizarea muzeului, expozițiile temporare se aseamănă mult cu evenimentele de tipul atelierelor. Câteva exemple sunt: „Anti-eroism și rezistență”, „Lost and probably never found” – expoziție film și concert, „Forme în timp – viitorul nostalgiei”, „Îmi place, nu-mi place... prin artă”, „Ateliere de Crăciun pentru copii de la MNAC”, eveniment organizat în cadrul expoziției „Efemeristul – O retrospectivă Mihai Olos”. De cele mai multe ori, aceste evenimente includ, alături de expoziția propriu-zisă, alte proiecte conexe de tipul dezbaterilor, workshopurilor și conferințelor. Anterior anului 2016, în activitatea muzeului se regăsește o serie de evenimente dedicate publicului ca proiecte educaționale: „Loc. Traseu. Loc: Traseu în București”, „Workshop de conștientizare și investigare a spațiului public”, „Publică și tu”, un workshop axat pe grafic design și destinat copiilor. Șirul de evenimente educative de mai sus s-a întrerupt în anul 2014.

Muzeul Național de Artă Contemporană are un număr de aproximativ 60.000 de vizitatori pe an conform Mediafax⁴.

Muzeul Brukenthal

Muzeul Național Brukenthal, situat în Sibiu, are la bază colecțiile Baronului Samuel von Brukenthal, colecții care, alături de Palatul Brukenthal, aveau să devină în 1817 primul muzeu din România. Baronul Samuel von Brukenthal era de origine săsească și a îndeplinit funcția de cancelar provincial al Austriei în perioada Împărătesei Maria Theresa. Ca guvernator al Transilvaniei, von Brukenthal a construit la Sibiu un palat în stil baroc, devenit astăzi sediul principal al muzeului. Muzeul actual include Galeria de Artă Europeană, Galeria de Artă Românească, Muzeul de Artă Contemporană, Muzeul de Istorie, Muzeul de Istorie Naturală, Muzeul de Istorie al Farmaciei, Muzeul de Vânătoare, Laboratoarele de Restaurare și Biblioteca Brukenthal. Printre cele mai notorii spații ale muzeului se numără Palatul Brukenthal, Casa Altemberger și Casa Albastră. În total, Muzeul

Național Brukenthal deține aproximativ 1200 de lucrări ale principalelor vechi școli de artă și curente artistice din Europa, acoperind o perioadă care începe în sec al XV-lea și ajunge până în secolul al XVIII-lea. De asemenea, Muzeul Național Brukenthal desfășoară și o activitate de cercetare, restaurare și editare prin Laboratorul de Restaurare și prin publicarea de reviste și cărți științifice⁵.

Expoziția permanentă. Început ca un muzeu de artă, Muzeul Național Brukenthal are în prezent un caracter generalist, cuprinzând trei segmente principale. Galeria de Artă Europeană cuprinde o colecție de pictură flamandă și olandeză care ajunge până la un număr de aproximativ 450 de lucrări. Aceasta reprezintă cea mai importantă colecție a muzeului, cuprinzând capodopere ale artei flamande și olandeze, atribuite lui Jan van Eyck, Peter Breugel cel Tânăr, Peter Breugel cel Bătrân. Lor li se adaugă semnături ca Marinus van Reymerswaele, Hendrik van Balen, Peter Paul Rubens, Anthon van Dyck. Secția destinată picturii italiene cuprinde peste 200 de lucrări acoperind perioada de la Renaștere la manierism, baroc și rococo. Printre capodoperele școlii italiene, muzeul expune lucrări atribuite lui Antonello da Messina, Tizian Vecellio da Cadore, Antonio Francesco Peruzzini. Alte lucrări poartă semnături ca Paolo Veronese, Paris Bordone, Francesco Maffei. Arta românească este și ea bine reprezentată, cu vechi maeștri precum Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Ion Andreescu. Galeria de Artă Românească urmărește evoluția picturii în România pe parcursul secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea și cuprinde nume de referință din pictura românească precum: Theodor Aman, Corneliu Mihăilescu, Theodor Pallady, Gheorghe Petrașcu, Nicolae Tonitza, Corneliu Baba, Alexandru Ciucurencu și Ion Țuculescu. De asemenea, colecția include și lucrări ale pictorilor transilvăneni precum Johann Martin Stock, Mișu Popp, Octavian Smigelschi. Secția destinată artei contemporane are un caracter orientat spre apropierea de public și se concentrează pe promovarea conceptului „depozitului vizitabil”.

Muzeul de Istorie găzduit de Casa Altemberger reprezintă un impresionant ansamblu de arhitectură civilă gotică a cărui construcție a început la sfârșitul secolului al XIII-lea. Muzeul de Istorie Naturală are ca punct de plecare înființarea la Sibiu, în 1849, a Societății Ardelene de Științele Naturii. Muzeul de Istorie a Farmaciei este unul dintre puținele muzee cu acest specific, reprezentând un concept particular puțin exploatat în România și

în spațiul european. Muzeul de Vânătoare cuprinde aproximativ 1600 de exponate și are un spațiu exterior amenajat pentru relaxare și activități de educație.

Expozițiile temporare din anul 2016. Activitatea muzeului se bazează predominant pe expoziția permanentă, iar expozițiile temporare sunt organizate predominant în cadrul Muzeului de Artă Contemporană, dar și la Casa Albastră, sediu dedicat cu precădere evenimentelor multimedia și conferințelor. Muzeul organizează numeroase expoziții în parteneriat cu alte muzee din țară, la sediile acestora. Dintre expozițiile temporare organizate de Muzeul Național Brukenthal se remarcă „Magia Restaurării – 40 de ani de restaurare științifică”, „120 de ani de la inaugurarea Muzeului de Istorie Naturală din Sibiu”, „Aspecte ale civilizației bronzului și fierului în spațiul intracarpatic”, dar și expoziții personale ale unor artiști autohtoni (Mircea Popițiu și Vlad Basarab) sau din străinătate (Fraco Giannelli sau Peter Connerth). Printre atelierile organizate de Muzeul Național Brukenthal se numără „Salonul Școlii de Fotografie”, „Axele Culturale Brukenthal” și altele.

Muzeul are cca 400.000 de vizitatori pe an conform Raportului de activitate publicat pe site-ul muzeului ⁶.

4. Metodele și limitele cercetării

Colectarea datelor. Pentru a obține o comparație între cele șase muzee am efectuat o cercetare calitativă bazată pe analiza și interpretarea documentelor.

Universul cercetării. Am stabilit ca univers de cercetare site-urile oficiale ale muzeelor: Muzeul Național de Artă al României (www.mnar.arts.ro), Muzeul Național de Artă Contemporană (www.mnac.ro), Muzeului Național Brukenthal (www.brukenthalmuseum.ro), British Museum (www.britishmuseum.org), The Metropolitan Museum of Art (www.metmuseum.org), Louvre (www.louvre.fr).

Metoda de investigare. Investigarea comunicării on-line a muzeelor am făcut-o prin tehnica analizei documentelor. În analiza documentelor am inclus toate datele disponibile pe site-urile oficiale ale muzeelor, așa cum s-au regăsit ele, la momentul cercetării, în lunile martie, aprilie, mai 2017. Aceasta metodă oferă o cale directă de a obține informații referitoare la datele de interes pentru această cercetare. Pe de altă parte, am considerat această metodă ca fiind

potrivită întrucât aceasta reprezintă, în același timp, și interfața care asigură de cele mai multe ori legătura dintre muzeu și public. Atunci când publicul vrea să cunoască activitatea unui muzeu sau să își procure informații despre oferta acestuia, site-ul muzeului reprezintă metoda cea mai folosită. Efectuând cercetarea prin intermediul acestei interfețe, m-am poziționat alături de public și am încercat să văd fenomenul din perspectiva acestuia.

Limitele cercetării. Rezultatele pe care le-am obținut în urma cercetării sunt influențate semnificativ de diferențele de organizare dintre site-urile evaluate. Chiar și constatând acest aspect, am continuat cercetarea întrucât am considerat important aspectul menționat mai sus și anume al poziționării în perspectiva publicului.

Metode de lucru. Ca metodologie a analizei am extras din informațiile oferite de muzee prin intermediul site-urilor lor următoarele categorii de date:

1. Programe educative și programe pentru public. Am urmărit ca analiza documentelor să releve oferta programelor educative și gradul de diversitate a categoriilor de public adresate.
2. Evenimente incluzând invitații directe adresate publicului. Am urmărit ca analiza informațiilor să reflecte următoarele trei aspecte: tematica evenimentelor, gradul de interactivitate propus publicului și modul de adresare. În această cercetare am inclus evenimentele organizate de muzee în cursul anului 2016 și anunțate de acestea pe site-urile lor. În cadrul metodologiei de cercetare am decis să introduc o operație de selecție a datelor în cazul muzeelor Louvre, British Museum și The Metropolitan Museum of Art. Această decizie se justifică prin faptul că numărul de evenimente anunțate pe site-urile celor trei muzee străine s-a dovedit a fi dezechilibrat de mare în raport cu muzeele românești. Selecția efectuată nu influențează urmărirea celor trei aspecte enumerate mai sus: tematica evenimentelor, gradul de interacțiune propus publicului și modul de adresare.
3. Galerii online și vizite virtuale. Am urmărit existența unor instrumente de vizualizare on-line a expozițiilor permanente sau temporare ale muzeelor.
4. Identitatea vizuală. Am urmărit aspectele legate de grafica primei pagini a site-ului, dar și elementele

de imagine pe care aceasta le conține, încercând să urmăresc rolul lor în strategia de țintire a publicului.

5.1. Comunicarea on-line la Muzeul Național de Artă al României

1. Programe educative, programe pentru public

Muzeul Național de Artă al României⁷ desfășoară un program numit „Învață”, cu mai multe subcategorii de programe pentru diferite segmente de vârstă.

„Familii”: programul este destinat familiilor cu copii cu vârste cuprinse între 4 și 12 ani și include vizite interactive cu diferite tematici și ateliere de creație, unde atât copii cât și părinții participă activ la programe. Aceste programe pentru familii se desfășoară doar în weekend.

„Școli”: este un program destinat școlilor și grădinițelor care doresc să desfășoare vizite organizate la care participă elevi alături de cadrele didactice. Acestor vizite tematice le sunt adăugate și activități creative pentru familiarizarea elevilor cu operele de artă.

Programul „Pasărea ascunsă în piatră” este un atelier inclus în ambele programe de mai sus și are ca scop familiarizarea copiilor și elevilor cu opera lui Brâncuși. „Atelierul este structurat în 8 secțiuni interactive ce pun în joc tematica și vocabularul plastic al operei lui Constantin Brâncuși: materiale, unelte, forme. Copiii sunt invitați astfel să pătrundă în universul operei brâncușiene prin intermediul jocului, al simțurilor și al experienței directe. Inedit în România, acest spațiu ludic a fost conceput de către specialiștii în educație ai Muzeului Național de Artă Modernă Georges Pompidou din Paris și donat Muzeului Național de Artă al României, după ce a fost itinerat în mai multe țări europene. Atelierul se adresează grupurilor de copii cu vârsta cuprinsă între 4 și 14 ani, însoțiți de adulți sau în grupuri școlare. Aceștia vor fi îndrumați pe parcursul vizitei de unul dintre educatorii muzeului.”⁸

„Adulți” este un program desfășurat de MNAR care include vizite ghidate exclusiv pentru publicul adult. Acest program este conceput pentru cunoscătorii de artă ce doresc să își amplifice cunoștințele, dar și pentru persoanele care nu sunt cunoscători ai colecțiilor din cadrul muzeului. Un proiect din cadrul acestui program este „Opere în prim-plan” curat de istoricul de artă Mălina Coțu. Proiectul presupune introducerea în Colecția de Artă Europeană a unor lucrări mai puțin cunoscute, pe o perioadă de două-trei luni. „Expunerea este însoțită de o prezentare a curatorului proiectului, istoricul de artă și muzeograful Mălina Coțu. Conferințele sale (re)

contextualizează lucrarea, istoricul și semnificațiile sale, propunând lecturi și puncte de vedere inedite. Până în prezent au fost prezentate: Anonim (după Paolo Veronese) – «Judith ținând capul lui Holofern»; Gustav Klimt, «Orfeu și Euridice»; Anonim italian – «Ruine»; Allan Ramsay – «Portretul lui John Grey».⁹

2. Evenimente incluzând invitații directe adresate publicului

În anul 2016, potrivit site-ului oficial al MNAR au avut loc următoarele evenimente pentru și cu implicarea publicului.

– Ianuarie : „Studioul Artele plastice și dansul”. Evenimentul a fost anunțat ca o „întâlnire între artele vizuale, artele performative și istoria culturală a cooperării dintre acestea”. În anunțul evenimentului s-a precizat: „Cercetătorii Corina Cimpoieru și Igor Mocanu vor discuta cu publicul despre câteva dintre coregrafele importante ale istoriei dansului contemporan românesc”¹⁰.

– Februarie: „Spectacolul de teatru documentar la MNAR”. Evenimentul a avut loc în cadrul expoziției „Egal. Artă și feminism în România modernă” și s-a desfășurat în parteneriat cu Compania de Teatru a Femeilor Rome.

– Martie: „Dă-mi o amintire”. Evenimentul s-a constituit într-o invitație adresată publicului pentru a participa la o campanie de arhivare a memoriei colective. Din anunțul evenimentului: „MNAR vă așteaptă să contribuiți cu propriile amintiri (fotografii, scrisori, jurnale, povești ale rudelor sau ale prietenilor de familie care au cunoscut artiste prezente în această expoziție). Dați-ne amintirea dumneavoastră și noi o vom da mai departe istoriei! Numai așa putem să scriem împreună istoria recentă a artei românești!”¹¹.

– Aprilie: „Concert în cadrul expoziției „EGAL. Artă și feminism în România modernă ”. Concertul a fost anunțat astfel: „Recitalul propune un repertoriu ce aduce femeia în prim-plan: piese celebre interpretate de către femei sau în care femeia este figură centrală”¹².

– Mai: „Brainstorming la MNAR”. Evenimentul a urmărit să aducă artiști și antreprenori din sectoarele creative pentru colaborări pe proiecte. Din anunțul evenimentului: „Muzeul Național de Artă al României e în căutare de o nouă viziune. Haideti să vedem ce pot face o colecție muzeală impresionantă și multe minți ingenioase”¹³.

3. Galerii online și vizite virtuale

MNAR afișează în prima pagină secțiunea „Explorează” în interiorul căreia există următoarele instrumente:

– „Tururi virtuale” cu trimitere către Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Colecțiilor de Artă, Muzeul K.H. Zambaccian și Muzeul Theodor Pallady.

– „Aplicații” pentru descărcarea pe telefon și tabletă a unor programe digitale prin care pot fi explorate „mai multe capodopere din colecțiile muzeului”.

– „Turul Capodoperelor”, o aplicație „ARTmobile – un muzeu la îndemână pentru Android”, care asigură accesul la prezentări audio și filme, incluzând 40 de lucrări care acoperă epoci, teme și stiluri diferite.

– „Multimedia”, o galerie video care include secțiunile de Artă Europeană, Artă Veche Românească și Artă Românească Modernă, cât și descrieri audio ale lucrărilor.

– „Video”, o prezentare a Muzeului Național de Artă al României pe „videoguide.ro”¹⁴.

4. Identitatea vizuală

Prima pagină a site-ului are ca element principal imagini cu expozițiile temporare actuale, urmate de elemente de text care direcționează către galerii și instrumentele online.

5.1. Comunicarea on-line la Muzeul Național de Artă Contemporană

1. Programe educative, programe pentru public

Muzeul Național de Artă Contemporană nu face publică prin intermediul site-ului existența unui program organizat pentru copii sau adulți precum programul „Învață” anunțat de MNAR.

Observație: În structura site-ului www.mnac.ro, la secțiunea „Arhivă”, poate fi găsită o subsecțiune intitulată „Educație”. Ultimul eveniment publicat în această secțiune este datat „08.06.2014”¹⁵.

2. Evenimente incluzând invitații directe adresate publicului

– Noiembrie: „This is a Set-Up #3 / Răpirea din Irak”. Evenimentul s-a constituit într-un reenactment al unui eveniment petrecut în 2005, organizat împreună cu trei actori. Din anunțul evenimentului: „este un exercițiu în care, colectiv, inventăm realități paralele, asemenea mass media. Pentru o bună desfășurare a evenimentului, vă recomandăm să vă documentați vizavi de relatări despre episodul răpirii, din cele mai obscure surse cu putință”¹⁶.

– Decembrie: „Ateliere de Crăciun”. Evenimentul a fost destinat copiilor cu vârsta cuprinsă între 5 și 12 ani și a

fost organizat în legătură cu expoziția „Efemeristul – O retrospectivă Mihai Olos”, aflat în desfășurare în cadrul muzeului. Din anunțul evenimentului: „Împreună vom observa modul jucăuș de lucru al artistului, vom discuta despre materialele sale preferate și vom construi la rândul nostru forme inspirate de expoziție, perfect adaptate sărbătorii Crăciunului care se apropie. Aduceți-vă bună dispoziție și curiozitatea despre formele naturale!”¹⁷.

3. Galerii online și vizite virtuale

Muzeul Național de Artă Contemporană nu afișează pe site-ul oficial niciun instrument care să faciliteze vizualizarea online a galeriilor, sau a lucrărilor sau a tururile virtuale¹⁸.

4. Identitatea vizuală

Prima pagină a site-ului conține o imagine panoramică a interiorului muzeului și elemente de text care trimit la informații legate de: istoricul clădirii, evenimentele și colecțiile muzeului și publicații editate de instituție.

5.3. Comunicarea on-line la Muzeul Național Brukenthal

1. Programe educative, programe pentru public

Site-ul oficial al muzeului include o secțiune intitulată „Educație”. Oferta existentă aici se referă la „Ghidul activităților educative”, „Muzeul de Istorie Naturală octombrie 2013–iunie 2014”¹⁹.

2. Evenimente incluzând invitații directe adresate publicului

Pentru anul 2016 Muzeul Național Brukenthal nu afișează pe site nici un eveniment.

Observație : Ultimele două evenimente identificate sunt din anul 2015: „White Palace dark story” (campanie pentru conștientizarea stării de degradare a palatului și a necesității restaurării lui) și „Noaptea Muzeelor 2015” (un grupaj de fotografii și un set de date statistice cu referire la desfășurarea evenimentului).

3. Galerii online și vizite virtuale

Muzeul Național Brukenthal afișează pe site un „Tur Virtual” pentru vizualizarea Palatului Brukenthal, a Casei Albastre, a Secției de Artă Românească și a zonei Baroc a orașului Sibiu.

4. Identitatea vizuală

Site-ul oficial al muzeului are ca principal element grafic o reprezentare a Baronului von

Brukenthal, fondatorul muzeului, și elemente de text care trimit la secțiunile muzeului.

7. Concluzii

Ipoteza de la care am pornit, și anume că muzeele românești s-au înscris în trendurile europene și mondiale în ceea ce privește strategiile de comunicare cu publicul, se verifică. Această concluzie se bazează în principal pe constatarea că toate cele trei site-uri de muzee românești investigate conțin cele patru elemente pentru care s-a făcut comparația.

Cel mai bine a răspuns acestui punctaj site-ul Muzeului Național de Artă al României. La prima componentă, „Programe educative și programe pentru public”, Muzeul Național de Artă al României are înscrise oferte pentru mai multe categorii de vârstă și de pregătire, similar muzeelor străine analizate. De asemenea, acesta desfășoară „evenimente incluzând invitații directe adresate publicului” cu o frecvență relativ ridicată. În comunicarea cu publicul, din anunțul acestor evenimente, muzeul folosește un mod de adresare direct și colocvial. Și componenta „Galerii online și vizite virtuale” este bine reprezentată în cadrul acestui muzeu, acesta utilizând și tehnologii recente care includ aplicațiile pentru tablete și telefoane smart și accesibilitate multimedia prin prezentări video și audio ale lucrărilor. La componenta „Identitate vizuală” dovedește că oferă o interfață agreabilă, atractivă și relativ asemănătoare cu cele ale muzeelor străine.

În ceea ce privește Muzeul Național de Artă Contemporană, acesta punctează și el, în mare, toate elementele de comparație. Folosește, de asemenea, un mod de adresare către public deschis și prietenos. Tipul de organizare a site-ului oficial al muzeului pune oarecare dificultăți publicului mai puțin familiarizat cu muzeul, întrucât, pentru realizarea unei interfețe cât mai stilizate, au fost sacrificate o parte dintre funcțiile și informațiile utile ale unei pagini web.

În cazul Muzeului Național Brukenthal, din punctajul pentru care s-a făcut analiza, componentele „Programe educative și programe pentru public” și „Evenimente incluzând invitații directe adresate publicului” s-au dovedit mai slab acoperite în perioada în care a fost accesat site-ul în vederea acestei cercetări. În schimb, Muzeul Brukenthal punctează semnificativ în cazul componentei „Galerii on-

line și vizite virtuale”, prin facilitarea turului virtual al mai multor sedii ale muzeului cu ajutorul tehnologiei de tip „360 de grade”. De asemenea, similar muzeelor străine, muzeul din Sibiu dezvoltă o strategie de atragere a publicului fidel prin programul „Membership”. Tot la Muzeul Brukenthal, este de reținut faptul ca acesta editează o serie de publicații cu caracter științific. În ceea ce privește tipul de adresare către public, instituția folosește o comunicare mai conservatoare, folosind formulele de politețe consacrate și nerecurgând la adresări familiare sau colocviale.

Coroborând elementele de istorie ale muzeelor românești și caracteristicile publicului lor, se poate afirma că muzeele românești, pentru a se înscrie în trendurile europene și mondiale în ceea ce privește strategiile de atragere a publicului, fac eforturi semnificative. Toate tehnicile de marketing au o istorie recentă în România, ele fiind posibile abia după anul 1990, odată cu deschiderea societății românești către civilizația occidentală, ceea ce înseamnă că timpul pe care l-au avut la dispoziție pentru construirea și aplicarea de strategii a fost relativ scurt.

Note:

1. Barometrul de Consum Cultural 2014. Cultura între global și local, Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, București, 2015.
2. Strategia Sectorială în Domeniul Culturii și Patrimoniului Național pentru perioada 2014-2020, Centrul de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii, București, 2015.
3. www.mnar.arts.ro.
4. <http://www.mediafax.ro/main-story/care-sunt-cele-mai-vizitate-muzee-din-romania-in-2011-foto-9004277>, accesat la 14.03.2017.
5. www.brukenthalmuseum.ro.
6. cf. Raport de activitate 2015, <http://www.brukenthalmuseum.ro/pdf/Raport%202015.pdf>, accesat la 21.03.2017.
7. www.mnar.arts.ro, accesat la 20.04.2017
8. <http://mnar.arts.ro/invata/scoli/93-programe-mnar>, accesat la 20.04.2017.
9. <http://mnar.arts.ro/invata/adulti>, accesat la 23.04.2017.
10. <http://mnar.arts.ro/evenimente-muzeu/eveniment/26-studioul-artele-plastice-%C8%99i-dansul-programul-10>, accesat la 23.04.2007.
11. <http://mnar.arts.ro/evenimente-muzeu/eveniment/11-d%C4%83-mi-o-amintire-campanie-de-arhivare-amemoriei>, accesat la 23.04.2017.
12. <http://mnar.arts.ro/evenimente-muzeu/eveniment/33-concert-%C3%AEn-expozi%C8%9Bia-egal-art%C4%83-%C8%99i-feminism-%C3%AEn-rom%C3%A2nia-modern%C4%83>, accesat la 25.04.2017.
13. <http://mnar.arts.ro/evenimente-muzeu/eveniment/34-brainstorming-la-mnar>, accesat la 26.04.2017.
14. www.mnar.arts.ro/exploreaza, accesat la 29.04.2015.
15. www.mnac.ro/archives/3898, accesat la 03.05.2017.
16. <http://www.mnac.ro/archives/6110>, accesat la 05.05.2017.
17. <http://www.mnac.ro/archives/6117>, accesat la 10.05.2017.
18. <http://www.mnac.ro/>, accesat 10.05.2017.
19. <http://www.brukenthalmuseum.ro/>, accesat la 15.05.2017.

Pe de altă parte, publicul din România nu are caracteristicile unui public fidel muzeelor, în particular, sau produselor și evenimentelor culturale în general. Acest lucru, evident din toate cercetările sociologice efectuate și din toate datele statistice prezentate, ține atât de factori educaționali, cât și de factori economici. Ultimele studii arată că un procent de 55% din populația din România nu merge niciodată pe parcursul unui an într-o vizită la un muzeu. Dar rezultatele aceluiași studii relevă faptul că există factori care pot influența major obișnuințele publicului și îl pot face pe acesta un apropiat al muzeelor. O dovadă în acest sens sunt răspunsurile obținute de Barometrul de Consum Cultural cu ajutorul întrebării „Ce v-ar determina să mergeți mai des la muzeu?”. Iar aceste răspunsuri includ variante ca: „mai mult timp liber”, „oferte de bilete promoționale”, „extinderea programului de vizitare” sau „o mai bună promovare a expozițiilor și evenimentelor”.

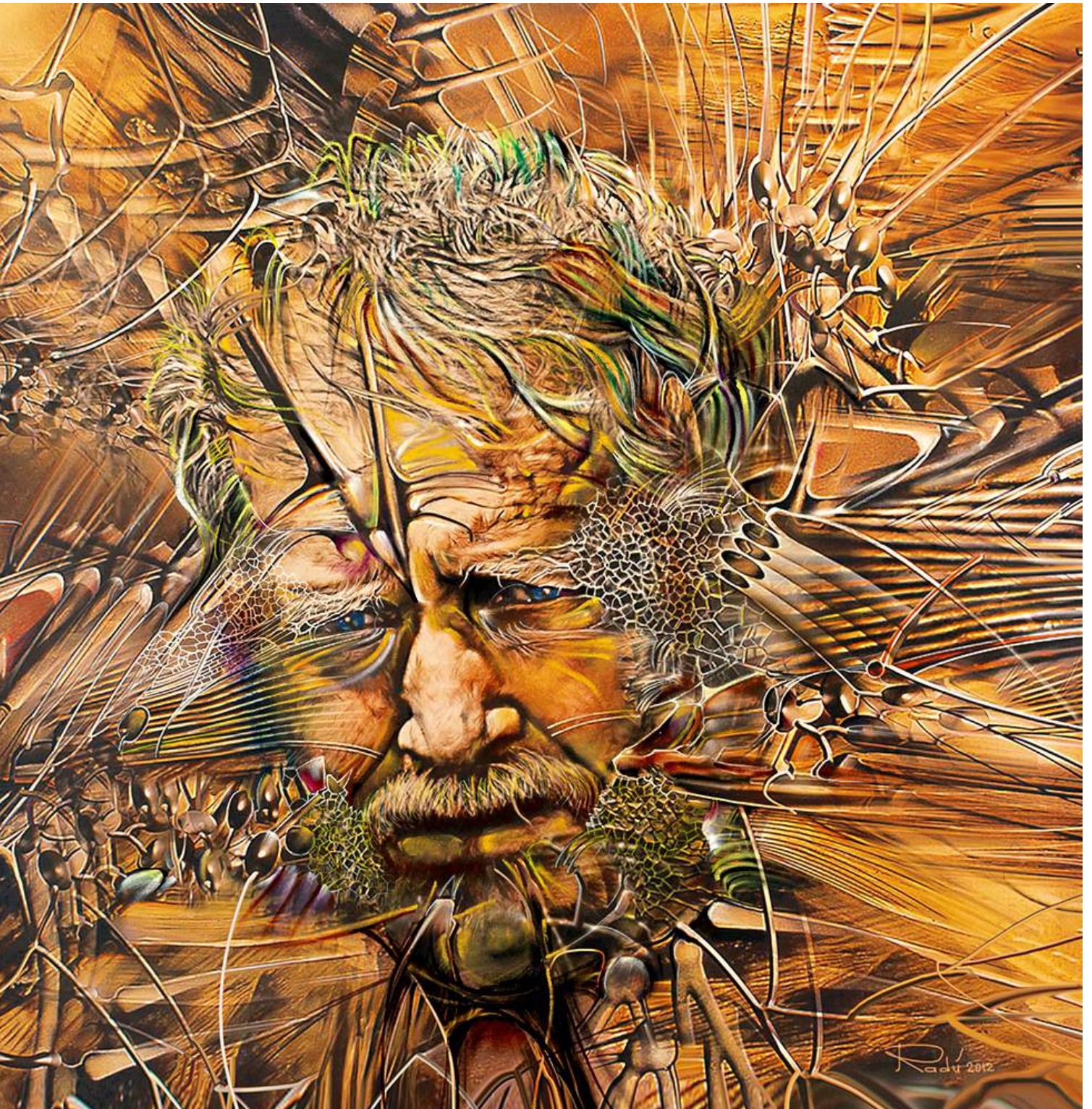
Textul reprezintă fragmente din lucrarea „Relația muzeelor cu publicul”.

Sonia-Ștefana Corbu este absolventă a Universității din București, Facultatea de Istorie, Specializarea Istoria Artei

Bibliografie:

- „Caiete Culturadata Barometrul de Consum Cultural 2014. Cultura între global și local”, Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, București, 2015.
- „Ghidul muzeelor și colecțiilor din România”, Editori Irina Oberländer-Târnoveanu și Aurelia Duțu, cIMeC-Institutul de Memorie Culturală București, 2006.
- „Raport de bune practici către ecosisteme financiare mai eficiente: instrumente inovatoare pentru facilitarea accesului la finanțare pentru sectoarele culturale și creative”, 2015.
- „Strategia Sectorială în Domeniul Culturii și Patrimoniului Național pentru perioada 2014-2020”, Centrul de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii, București, 2015.
- Răzvan-Andrei Corbos, Ruxandra Irina Popescu, „Museums, Marketing, Tourism and Urban Development. The British Museum – A Successful Model for Romanian Museums” în „Management&Marketing”, volume ix, issue 2/2011.
- Radu Florescu, „Bazele Muzeologiei Valahia”, Târgoviște, 1999.
- Anne d'Harnoncourt, Paul J. DiMaggio, Marilyn Perry, and James N. Wood, „The Museum and the Public”, University of Chicago Press, 1991.
- „Management Muzeal și Educație Muzeală în România”, Asociația muzeelor din Olanda, Amsterdam, 2010.
- „Muzeu și colecții din România”, Irina Oberländer-Târnoveanu, Aurelia Duțu (editori), cIMeC – Institutul de Memorie Culturală, 2009.
- Aniela Lavinia Popa, „Muzeul și publicul. Tendințe Actuale”, http://diam.uab.ro/istorie.uab.ro/publicatii/colectia_bcss/bcss_9/26_popa.pdf.
- Dan Eugen Rațiu, „Statul și cultura: Concepte valori și justificări ale politicii culturale în România postcomunistă”, în „Politica Culturală și Artele: Local, Național, Global”, editor Dan Eugen Rațiu.
- Alexandra Zbucă, „Educație formală și informală în muzeu”, în „Revista Muzeelor”.
- Alexandra Zbucă, „Marketingul în slujba patrimoniului cultural”, Editura Universitară București, 2008.
- Alexandra Zbucă, „Marketingul Muzeal în România. Caracteristici și direcții de dezvoltare” în academica.edu.
- Alexandra Zbucă, „Rolul cercetării de marketing în cunoșterea comportamentului vizitatorilor unui muzeu”, în „Revista Muzeelor”.
- Zbucă, A. și Ivan, L. Muzeu focus. „Cum să cunoaștem vizitatorii muzeelor”, București, 2008.

RADU-ANTON MAIER
AUTOPORTRET, 2012

români în lume

„Am muncit
pentru
integrare și,
deopotrivă,
pentru
existență”

INTERVIU CU ARTISTUL
RADU-ANTON MAIER

**„Radu-Anton Maier, pictor român stabilit
în Germania” sau „Radu-Anton Maier,
pictor german de origine română”?**

Radu-Anton Maier: Apartenența la un grup social, la o etnie, la o familie ne este predestinată. Nu ne-o putem alege sau modifica la un moment dat, de aceea răspunsul la această întrebare se va desprinde din context. Să începem cu originea mea. M-am născut la Gilău, copilăria și adolescența mi le-am petrecut la Cluj.

Diverși factori de natură geografică, tradițională, familiară, afectivă și nu în cele din urmă educativă au contribuit substanțial la formarea, adaptarea și consolidarea mea, a unui tânăr artist plastic în România de după război. Tatăl german și mama româncă născută în Gilău au avut repetate dificultăți în precizarea, educarea și adaptarea celor doi copii – eu și fratele meu – la diversele „fluctuații” politice, naționale, strategice sau... materiale. Din 1967 sunt acasă în Bavaria, fiind obligat din motive politice să părăsesc țara în care m-am născut. O delimitare categorică și o predilecție clară spre un calificativ sau altul sunt imposibile, ținând cont de orientarea dublă de care beneficiaz până astăzi.

În acest context, mărturisesc cu o oarecare apăsare că aș fi făcut uz, în anumite situații, atât în România dictatorială, cât și în Germania postbelică de formulările cu duble semnificații „pictor german, de origine română” sau „pictor român, de origine germană”. Mă simt însă la fel de atașat de ambele culturi: de originea mea, de țara în care m-am născut, dar și de rezervorul spiritual german nelimitat. Expoziția mea actuală, „Față în față. Portrete și autoportrete de Radu Maier”, care a fost deschisă oficial în data de 24 mai în Galeria RADUART din Fürstfeldbruck – inedită prin tematica propusă – este o mărturie a permanentului dialog creativ dintre cele două culturi. Am contrapus intenționat în același spațiu simboluri

identitare care diversifică, dar și subliniază simbioza culturală germano-română din întreaga mea creație.

Diferențe între mediul artistic din România și mediul artistic din Germania? Evoluția lor de-a lungul timpului?

Radu-Anton Maier: Făcând abstracție de faptul că în România din perioada dictaturii comuniste artele plastice nu dispuneau de o independență practicabilă și etalabilă, diferențele dintre mediile artistice ale celor două țări – România și Germania – nu puteau fi concretizate până în 1989, deoarece criteriile de evaluare lipseau cu desăvârșire.

Dacă însă ne-am permite să aducem la un numitor comun artele plastice practicate în Germania comunistă a lui Honecker cu cele din România, vom descoperi un catalog întreg de asemănări, ba chiar identități, cum ar fi servilitatea totală față de casta politică, lipsa unei toleranțe pentru arta modernă, o cenzură a cuvântului și a atitudinii față de anumite realități stringente. Diferențele între cele două medii artistice se nasc din modele de comportament creator și de prelucrare a tradiției, furnizate deopotrivă de surse germane, localizate în centrul Europei și cu o permanentă și nemijlocită influență de curente artistice de dimensiuni continentale. Sursele române, fără speranțe de carambolaj cu mișcări creatoare de

Galeria RADUART, deschiderea expoziției, mai 2019

anvergură, aveau să rămână secole de-a rândul izolate în Balcani. Actualitatea ne-a convins de o spectaculoasă schimbare a întregii arte conceptuale, precum și de noua atitudine a artiștilor față de ceea ce este dat de redat, dar și față de ceea ce nu este dat de redat. Salutabil este faptul că arta din România a pătruns tot mai pregnant în actualitatea internațională, acolo unde își are locul.

Cazul meu a rămas un exemplu convingător de reciprocitate nu numai de natură ideatică sau formal-tradițională, ci și de natura soluțiilor tehnice, care includ metode moderne de transpunere a culorii pe pânză, de combinare a materialelor de fabricație diversă, de păstrare și de conservare a artei.

Integrarea într-un spațiu cultural de adopție. Artistul solitar sau artistul în mijlocul unei comunități?

Radu-Anton Maier: Tema integrării individului într-un mediu străin este una de stringentă actualitate, temă cu care ne confruntăm zilnic și constatăm că ia forme tot mai diverse. Este de o altă natură situația artistului în societatea contemporană? Orice schimbare de domiciliu, adresă, țară sau continent poate fi abruptă, ireparabilă și de dimensiuni geologice. Artistul este dintr-odată parașutat într-o atmosferă în care „oxigenul artistic” nu

numai că are o altă prioritate atmosferică, ci și cei care-l „respiră” sunt înzestrați cu alte capacități receptive, sunt supuși unui atac artistic de o variabilitate aparte atât cantitativ, cât și calitativ. Au însă oricând la dispoziție criterii de comparație, nu numai universal acceptate, ci și prevăzute cu valorificarea muzeală corespunzătoare.

Integrarea ca noțiune poate avea – desigur! – mai multe semnificații, chiar dacă este vorba doar de cea care vizează artele, în speță artele plastice. Desigur că și situația financiară are o influență – uneori nefastă – asupra creației. „Filtrul bancnotei este uvertura decesului creativ”, îmi spunea în repetate rânduri sculptorul Aldo din Florența, în perioada studiului meu din Italia. Și cu siguranță avea dreptate.

Odată cu utilizarea în masă a rețelelor sociale, eventualele frontiere de izolare a artiștilor au fost reduse considerabil, aproape până la anulare. Indiferent de mediul cultural în care ne aflăm, deschiderea interioară joacă un rol important de catalizator între publicul iubitor de artă și mesajul artistic al fiecărui producător de artă.

Artistul, oricât ar dori să se separe de mase, este un produs al acestora și al mediului cultural, etnic și geografic în cauză. Legătura dintre emițător și receptor este una foarte fragilă și – de la caz la caz – greu estimabilă, de aceea necesită o permanentă adaptabilitate.

Galeria RADUART, deschiderea expoziției, mai 2019

Condiția primă și optimă este, fără îndoială, posedarea limbii și a culturii țării în cauză. La fel de important este să ai niște rădăcini sau să ți le inițiezi, să ți le cultivi și să ți le dezvolți. Contactele sociale, religioase, literare, dar și cele politice și sportive, pe care le-am acumulat chiar de la bun început, au fost punți de legătură care m-au introdus într-un mediu fecund și propice. A fost un proces în care am muncit pentru integrare și, deopotrivă, pentru existență. Ca desenator fin de hărți în perioada când încă nu existau computere, trebuia să am și un caracter de filosof grafician, în procesul de suprapunere a concepțiilor strict religioase cu cele care erau date deja pe hârtia simplă sau pe hârtia deja cartografiată. Nenumăratele expoziții pe care le-am organizat în diverse galerii și muzee din întreaga Germanie au constituit cel mai important factor de integrare și de recunoaștere a mea ca artist plastic și, în cele din urmă, adevărata mea consacrare în arta contemporană modernă.

Nostalgia pentru spațiul românesc sau legătura dinamică și continuă cu acesta?

Radu-Anton Maier: Spațiul românesc constituie pentru mine un amalgam de definiții atmosferice care se degajă din opera mea. Reflexia acestuia este redată nu numai prin coloritul strict romantic al unei primăveri în Ardeal sau prin oglindirile spectaculoase din lacul Tarnița, ci și prin adierea mirosurilor și parfumurilor locale, prin puritatea inconfundabilului albastru de Voroneț, prin modulațiile reliefului blând al Ardealului Central sau prin monumentalitatea lanțurilor carpatine.

Legătura dinamică și continuă cu spațiul original este o permanență în majoritatea lucrărilor mele și este redată prin multitudinea vaselor comunicante, a firelor, a rădăcinilor, a crengilor, a tulpinilor și a coroanelor arborifere, laitmotive care sunt plasate la intersecția planurilor spațiale jos-sus, stânga-dreapta, efectuând astfel conexiuni durabile și comunicative, cumulându-le într-o „opera aperta” sui-generis. Tema nostalgiei o abordez într-un fel special și prin actuala expoziție, în care mă detașez de peisaj și aduc în prim-plan chipul uman, cu întreaga sa geografie facială sau corporală. Efectul de atracție al diferitelor reprezentări umane, ca realitate sau ca mască, m-au însoțit de-a lungul întregii mele vieți. ■

Pictor, grafician, desenator și ilustrator de cărți, pictorul Radu-Anton Maier este o figură importantă pe scena artei internaționale, fiind considerat unul dintre exponenții de bază ai post-avangardismului. Forța impresionantă a portretelor și puterea imaginară a chipurilor create de Radu-Anton Maier, cu o carismă interioară inconfundabilă, au îmbogățit istoria artei cu exemple pregnante.

Începând cu 24.05.2019 galeria RADUART prezintă în premieră expoziția „Față în față. Portrete și autoportrete de Radu-Anton Maier”, care include circa 30 de lucrări ale artistului: portrete la comandă, portrete ale personalităților, portrete simbolice și autoportrete. Acest eveniment cultural este organizat cu prilejul zilei sale de naștere. Expoziția va fi deschisă până în data de 10 august 2019, la adresa Ledererstraße 12, în Fürstenfeldbruck, Germania. Program cu publicul este miercuri și vineri, orele 14.00-17.00 și sâmbătă - 11.00-13.00. Informații suplimentare: <https://www.raduart.de/portrete-de-radu-maier>. Facebook: facebook.com/raduart.de, facebook.com/radu.a.maier. Persoană de contact: Dr. Svetlana Maier, T +49 (0) 151 252 252 27, presse@raduart.de.

Galeria RADUART, deschiderea expoziției, mai 2019

Noul val al filmului românesc

Reflecții personale

MARGARET PARSONS

PREFAȚĂ
Scenariul 1: Privirea ne rămâne fixată îndelung asupra unui bloc de apartamente lugubru, în stil sovietic, dintr-un cartier semi-urban. Auzim la întâmplare zgomote de copii, amestecate cu un ocazional cântec de pasăre sau cu zgomotele străzii. Scena se mută în interiorul unuia din apartamente. O fereastră este spartă, un bărbat intră din altă cameră, surprins de zgomotul geamului spart. Iese grăbit din apartament ca să caute făptașul. Mișcările bărbatului sunt urmărite de o cameră de filmat care este ținută aproape de ceafa bărbatului. Acesta aleargă câțiva metri, așteaptă să treacă un tren, apoi abandonează urmărirea. Reintrând în apartament, vedem o fată, o adolescentă (fiica bărbatului) care se pregătește să meargă la școală. Este clar că mama fetei este bolnavă, aceasta rămânând în dormitor, cu ușa închisă. Cu excepția geamului spart, lucrurile din această mizanscenă par a fi complet normale. Cu toate acestea, există o complexitate palpabilă în această simplă secvență. În cadrul următor,

***Amândouă filmele
ar putea să intre
lejer pe lista oricărui
critic care să
cuprindă cele mai
importante lucrări
cinematografice
narative
internaționale din
ultimii 25 de ani.***

aparatul de filmat se află în poziție pe bancheta din spate a unei mașini în care, împreună cu tatăl și fiica, iese din cartier – din nou, obiectivul aparatului este aproape de ceafa bărbatului, iar noi, ca spectatori, vedem lumea din punctul de vedere al acestei persoane. În coloana sonoră a filmului putem discerne o arie dintr-o operă – după toate aparențele, aceasta emanează din aparatul de radio al mașinii. Tatăl și fiica vorbesc despre viitoarea plecare la facultate a fetei. Mașina se oprește, fata se dă jos. Bărbatul demarează, parchează mașina și, dintr-odată, avem din nou o abruptă schimbare de scenă: o femeie parțial dezbrăcată, în interiorul unui apartament (asemănător cu cel de dinainte, dar în mod clar nu este același loc), îl sărută pe tată. Sună un telefon și, din nou, avem o altă schimbare de scenă – iar spectatorul își dă seama că fiica tocmai ce a fost atacată de un străin pe stradă, la numai câteva momente după ce s-a dat jos din mașina tatălui ei.

Scenariul 2: Un cadru extins se concentrează pe exteriorul unei clădiri întunecate, murdărită de graffiti, într-o zonă comercială a Bucureștiului. În ceea ce privește timpul, pare că ne aflăm la jumătatea dimineții, iarna. Auzim zgomotele traficului și aglomerației. O femeie bine îmbrăcată și o fetiță intră din stânga cadrului, în plan mediu, ducând sacoșe cu cumpărături. Mișcările lor sunt rapide și precise; sunt prinse într-un dialog abia auzit dar care este în mod clar plin de anxietate. Se mișcă în direcția clădirii acoperite de graffiti, în care vor intra. Cadrul lung continuă, spectatorul poate să observe de aproape peisajul stradal aglomerat, uitându-se la o mașină care face manevre pentru a evita blocarea unui camion de livrări. În sfârșit, mama iese din clădire ducând și

mai multe sacoșe, dar fără fiica ei. I se alătură tatălui într-o mașină care abia se mișcă din loc din cauza aglomerației. Aparatul de filmat se mută pe bancheta din spate a mașinii, poziționându-se exact în spatele cuplului, aproape de ceafele celor doi, care încep o discuție aprinsă despre un lucru minor referitor la fetiță. Pe măsură ce mașina înaintează prin trafic, bărbatul și femeia își continuă conversația până ajung la destinație – un cartier rezidențial într-o altă parte a orașului. Parchează mașina și intră în holul unui bloc îngrămădit, iar apoi în lift. Când ies din lift, ușa unui apartament se deschide; vedem holul cuprins de activitate febrilă iar cuplul intră imediat în atmosfera a ceea ce pare a fi o adunare de familie, de mari dimensiuni, care abia a început. Aceste scene aparent modeste reprezintă începutul a două filme românești de dată recentă – „Bacalaureat” și „Sieranevada”. În ciuda aparențelor deprimante, amândouă filmele ar putea să intre lejer pe lista oricărui critic care să cuprindă cele mai importante lucrări cinematografice narative internaționale din ultimii 25 de ani. Împreună cu alte titluri din așa-zisul „Nou Val al cinematografiei din România”, sunt parte a unui opus relativ mic, creat de un grup de artiști din domeniul filmului care sunt responsabili de renașterea unei puternice tradiții cinematografice în România. Această dezvoltare artistică de dată relativ recentă ar trebui, după mine, să fie văzută ca fiind de același rang, din punct de vedere estetic, cu „noile valuri” din Franța și Cehoslovacia, amândouă aceste valuri apărând în urmă cu aproape 60 de ani și schimbând cursul artei cinematografice.

Găsirea unui echilibru

Am crescut la mijlocul secolului XX într-o zonă retrasă din centrul Statului New York. Familia mea locuia într-un oraș predominant proletar care, odată, fusese un centru de succes al industriei textile. Dar, până să apar eu, fabricile fuseseră deja abandonate. Lunile de iarnă în zonă erau crude și mohorâte, singurul amuzament adevărat fiind filmele, întrucât „cultura înaltă” nu era la îndemâna noastră pentru majoritatea anului – nici nu putea fi vorba de o călătorie cu mașina spre locuri ca New York City sau Buffalo, la distanță de patru ore de condus. Astfel, filmul – mai bine spus, un regim cu filme de la Hollywood – a devenit o parte stabilă a tinerei mele vieți. Până să ajung adolescentă, deja mergeam la cinema cel puțin o dată sau de două ori pe săptămână, absorbind miturile și moralitatea oferite de Hollywood. Din fericire, orașul avea multe cinematografe – cel puțin unul în fiecare cartier, plus cinema-ul „palat” de pe strada principală a orașului. Proiecțiile erau mai mult sau mai puțin la fel cum fuseseră și în anii de dinainte de război – desene animate și filme de știri proiectate împreună cu un film artistic, scaune de culoare roșu-închis, pereți decorați, floricele și bomboane. Televiziunea era deja ceva obișnuit, beinînțeles, dar nu toată

lumea deținea un televizor și, chiar dacă aveai unul, filmele încă erau mai populare pentru că puteai să ieși afară din casă. Practic, toate cinematografele din oraș prezentau produse americane în fiecare zi, cu toate că, ocazional, mai apărea și câte un film străin, dacă părea să fie ceva care aduce bani – filme ca „Zorba grecul” sau „A șaptea pecete”, de exemplu, puteau să se ia la întrecere cu ultimul hit semnat de Alfred Hitchcock sau Billy Wilder și nici nu se descurcau prea rău la vânzări.

Mulți ani mai târziu, când am mers la facultate în regiunea New England, am descoperit cinematografia internațională mai puțin cunoscută, așa-numitul „cinema de artă” prezentat în sălile de cinema urbane. Gustul meu brusc pentru filme străine părea a fi un lucru bun, atrăgându-mă spre o lume mult mai complicată, în afara granițelor noastre. Farmecul specific, celebritatea și bogăția asociată imediat cu Hollywood-ul m-a neliniștit puțin, recunosc – chiar și atunci când râdeam și plângeam văzând melodrama hollywoodiană, împreună cu restul lumii. De ce, mă gândeam, trebuie să ne așteptăm să idolatrizăm actorii de pe ecran și să ne mulțumim cu povești care, de cele mai multe ori, sunt „de toată ziua”. Încet-încet, am început să capăt un gust pentru noile filme din Franța, Italia și Anglia, cu toate că, ușor-ușor, am descoperit și comori mai rare – filmele japoneze ale anilor 1950 și 1960, cum ar fi „Ugetsu” de Mizoguchi și „High and Low” de Kurosawa, sau cinematografia filosofică stilată a suedezului Ingmar Bergman, care aduceau o anume greutate și aveau o anume magnitudine. Ca mulți alți americani ai acelor vremuri, am început să îmi dau seama că, atunci când eram copil, am fost condiționată cu blândețe prin „propagandă” de sistemul de la Hollywood, fapt care, în mod conștient sau nu, m-a pregătit să intru în așa-zisul sistem american de valori. Pe cealaltă parte, eram recunoscătoare că am putut trăi acele după-amiezi trecute de sâmbătă, acasă, mergând la cinema; chiar am plecat de acolo cu o dragoste nouă – filmele străine. Menționez acest fundal numai pentru a ilustra faptul că punctul meu de vedere asupra cinematografului american nu era tipic pentru cineva care a crescut scufundat pe deplin în convențiile folosite de acesta.

Cu toate că întotdeauna au existat multe curente divergente în cinematografia din America – cu toate că sistemul studiourilor de producție nu mai funcționează în aceeași manieră bine orânduită ca pe vremuri – industria din Hollywood a reprezentat bine-cunoscutul standard acceptat al acestei țări și, automat, a fost „cinematografia noastră națională”. În general, majoritatea americanilor încep să consume produsele hollywoodiene de la o vârstă fragedă, apărând mai apoi o fascinație naturală pentru istoria Hollywood-ului, pentru mogulii săi, pentru starurile de cinema și chiar pentru nesfârșitele râuri de publicitate. Marile tematici, stiluri și genuri văzute în diferite vâruri

În general, majoritatea americanilor încep să consume produsele hollywoodiene de la o vârstă fragedă.

ale producțiilor de la Hollywood sunt cunoscute multor americani. Puțin mai curios este, poate, că e de la sine înțeles și acceptat că Hollywood-ul poate mișca cursul opiniei publice și al evenimentelor prin lansarea unor filme planificate să manipuleze și să refacă unele politici sociale sau politice. Două exemple majore ale celui de-al doilea tip de film ar fi „All the President’s Men” (1976) și „Erin Brockovich” (2000). Manipularea emoțională în cinematograful se face în mai multe feluri. Muzica și suprafolosirea coloanei sonore sunt, posibil, mijloacele cele mai evidente de a manipula publicul. Compozitorii de muzică de film sunt pricepuți în a atrage emoții; este un lucru normal să se comande o coloană sonoră pentru aproape orice producție de la Hollywood (există chiar și o categorie a premiilor Oscar pentru Cea mai bună compoziție muzicală). Atragerea unei anume emoții – furie, frustrare, disperare sau frică, poate fi făcută nu numai prin intermediul muzicii, dar și prin structură, montare și direcție de imagine. Se folosesc, de asemenea, game de culoare pentru scenografie și direcția de imagine – după cum știm, culorile pot afecta trăirile. Punerea în scenă poate, de asemenea, afecta emoțiile – comediiile, de exemplu, întrebunțează adesea scenografiile aglomerate; de exemplu, seriilele tip sit-com de la televizor. Cinematografia de la Hollywood este în mod clar plină de măiestrie, dar este chiar previzibilă în modul în care manipulează.

Motivul pentru care am citat aceste maxime despre cinematografia americană este pentru a crea un fundal adevăratei premize a scurtului meu eseu. Punctul meu de vedere nu a izvorât din faptul că aș fi un curator sau cărturar, ci dintr-o motivație care este pe de-a întregul personală – un entuziasm pentru recente filme românești ale „noului val”. Această fascinație s-a născut în clipa când

***Filmele românești
trebuie să fie
văzute, cel puțin în
instituții de cultură,
dacă nu în cadrul
cinematografelor
comerciale.***

am dat peste câteva titluri, acum mai bine de un deceniu în urmă, la un festival de film în Rotterdam, în Olanda. Aceasta era înainte ca „mișcarea” din cinematografia românească să fi fost identificată ca atare. Am început să cred că spectatorii americani ar putea trage beneficii dacă ar fi mult mai familiarizați cu aceste filme, dar și că filmele românești trebuie să fie văzute, cel puțin în instituții de cultură, dacă nu în cadrul cinematografelor comerciale. Motivată de acest lucru, am organizat o serie de proiecții în toamna anului 2007, la Galeria Națională de Artă din Washington DC, „Bucharest Stories: New Cinema from Romania” („Povești din București: Noua cinematografie din România”).

Până în urmă cu doisprezece ani, știam oarecum puțin despre istoria României sau despre tradiția sa cinematografică. S-a întâmplat în acel ianuarie, în Rotterdam, să văd pentru prima dată filmul lui Cristi Puiu, „Moartea domnului Lăzărescu” (2005), sumbra poveste a lui Dante Remus Lăzărescu, un om care este purtat pe targă de la un spital la altul de personalul de la ambulanța care a răspuns apelului de urgență. Acest film este un portret tragicomic și amar al disfuncției oficializate, urmărindu-l pe protagonist până în momentul în care Lăzărescu pare finalmente a sucomba. Cu toate că în acele momente nu mi-am dat seama că fabula spusă de Puiu era, într-o mare măsură, o serioasă ruptură cu tradiția cinematografică anterioară, dar și o reacție la moștenirea adusă de uzul alegoriei, de dramele istorice și de adaptările după clasicii literaturii (cinematografia oficial acceptată în România) – moștenire pe care Puiu și generația lui o cunoșteau prea bine din copilărie – toate acestea nu au contat pentru mine în acele momente. Ceea ce am observat imediat, însă, a fost greutatea morală a modului în care se spunea povestea, tratarea plină de măiestrie a unor situații de viață grave, inconveniente,

printr-o abordare aproape literară, dar și surprinzătorul simț al unui catharsis emoțional. Ceea ce vedeam era „filmul ca teatru naturalist”, acompaniat de tot ce poate fi sugerat de această sintagmă: realism crescut; mizanscenă și scenografie aproape arbitrară prin candoarea abordării; personaje din clasa muncitoare care par a fi victime neajutate ale împrejurărilor create de ei înșiși; subiecte dificile și ușor tabu, tratate cu intensitate umanistă; intriga puțin dezvoltată, cu accent pe expunerea unei singure situații. În plus, ținând cont că mă uitam la un film și nu la o piesă de teatru, am fost impresionată de absența completă a muzicii (până în momentul genericului) și de filmarea făcută cu camera pe umăr, dar într-un mod atent controlat.

Unul din scopurile la care ar trebui să aspire filmul narativ este catharsisul – o eliberare emoțională și intelectuală a spectatorului prin atenta ilustrare a emoțiilor umane, cum ar fi angoasa sau suferința emoțională. Dacă starea de spirit este corectă, spectatorul poate să-și formeze un sentiment de empatie și să simtă o defulare a emoțiilor amare. Acesta este cel mai eficient și mai puternic tip de narațiune și numai rareori va avea succes în filme, cel puțin în sensul clasic al expresiei. Cu toate acestea, este exact ce am descoperit când am văzut „Moartea domnului Lăzărescu”, un film aproape perfect realizat.

Profesoara universitară în studii de film Dominique Nasta, scriind în „Contemporary Romanian Cinema: The History of an Unexpected Miracle” (2013, Columbia University Press), prezintă un studiu avizat și detaliat asupra istoriei cinematografului românesc, de la începuturi până în secolul XXI, astfel contribuind cu un cadru contextual important la curenta renaștere a acestei tradiții artistice, concentrându-se în același timp asupra bazelor intelectuale și culturale ale noului val. Cartea este prima lucrare de dimensiuni importante, apărută în limba engleză, dedicată istoriei filmului românesc. Poate că lipsa precedentă a unor analize critice nu este surprinzătoare sau lipsa unei istorii a cinematografului românesc în limba engleză, care să fi fost publicate în Statele Unite – ținând cont, în special, de faptul că informațiile despre cultura din România nu au fost foarte prezente (în cazul în care ar fi fost prezente în orice fel) în școlile publice americane, poate cu excepția capitolului obligatoriu despre teatrul absurd – o mișcare artistică predată cu regularitate prin accentul pus asupra pieselor lui Eugène Ionesco, unul din reprezentanții principali ai teatrului de avangardă.

Studiul întreprins de Nasta include o analiză amănunțită a importanței sferei politice și evenimentelor internaționale (și efectele aduse de acestea), prezentând începuturile timpurii ale producției și proiecției de film în România, văzute în lumina dificilei și complicatei situații sociopolitice din țară, dar prezentând și relația dintre cinematografie și tradițiile poetice, artistice și dramatice existente. Cu toate acestea,

atenția autoarei se concentrează în principal asupra unui număr de importanți înaintași ai noului val, incluzându-i pe Dan Pița, Mircea Daneliuc, Lucian Pintilie, Nae Caranfil, dar și abordând subiecte mai generale, cum ar fi dezghețul de scurtă durată din anii 1960 și cinematografia românească a anilor 1970, în perioada care a precedat căderea dictaturii. Întorcându-ne scurt la „Moartea domnului Lăzărescu”, iată interpretarea oferită de Dominique Nasta reacției lui Cristi Puiu privind filmul românesc de dinainte de 1989:

„Ne putem imagina că, în această secvență, Puiu reacționează împotriva rigidității formale și tematice care a marcat cinematografia din tinerețea sa. Într-unul din multele fascinante cadre lungi ale filmului, Puiu a optat să includă personaje bolnave care nu fuseseră încă prezentate pe ecran și care nu au o valoare esențială în cadrul povestirii. Puiu se îndepărtează de protagonistul său pentru a arăta tristețea și suferința generală a spitalului – mai bine zis, a sistemului de sănătate din România – deplângând starea națiunii, dar și exercitându-și drepturile sale de autor de film, dreptul de a se concentra asupra lucrurilor mundane, asupra urâtului, asupra a tot ceea ce crede că este necesar pentru a-și exprima viziunea într-un mod cinematografic. Avem aici antiteza unei scene tipice dintr-un film românesc clasic. În filmul contemporan românesc, libertatea de exprimare este transpusă pe ecran într-o manieră sublim minimalistă și, în mod frecvent, prin cadre lungi... Niciun film din vremea lui Ceaușescu nu ar fi putut, nici măcar ca idee, să favorizeze trăirea mai degrabă decât întâmplarea, ca să nici nu mai vorbim de trăirile marcate de o exprimare laconică, de austeritate, dar și de o exprimare implicată sociopolitic, tăioasă și rebelă.”

Este important să ne aducem aminte că discuția privind cinematografia ca parte vitală a oricărei culturi naționale reprezintă o paradigmă legitimă, în ciuda variațiilor care apar în procesul producției. „Cinematografie națională” este un termen provenind din teoria de film din secolul XX – un mod convenabil de a categoriza sau eticheta producția de film asociată cu o țară suverană, sau cu o populație care are simțul unei etnicități comune, a unei regiuni geografice sau naționalități. (La un nivel mult mai pragmatic mai există și problema finanțării de către stat sau a producției regionale de film). Recunoaștem din experiența noastră generală că filmul îi permite spectatorului să observe o cultură anume prin diferite procese și artefacte, incluzând arhitectura, peisajul, limba, ritualul, instituțiile, precum și convențiile de gestică, îmbrăcăminte, sau mobilier. În cazul noului val al filmului românesc, nu numai că putem observa cu adevărat aceste elemente de viață de zi cu zi în exprimarea lor cea mai de bază, până la detalii minuscule și pline de semnificație, dar, mult mai important, beneficiem acum de un mare număr de exemple de critică și analiză academică a filmelor recente produse în România, texte care aduc o disecție și un comentariu exact asupra acestui punct. Luete

Beneficiem acum de un mare număr de exemple de critică și analiză academică a filmelor recente produse în România.

În totalitate, toate aceste scrieri își exprimă admirația și notează concentrația de talent în stare pură care a fost astfel prezentată – chiar admitând o estetică vizuală și baze filosofice comune. Cu toate că avem de-a face cu stiluri individuale care sunt reprezentate în cadrul noului val, dacă luăm lucrurile în ansamblu, filmele prezintă realități fundamentale ale societății românești, amintiri despre viața de sub regimul comunist și de viața sub conducerea lui Ceaușescu, precum și evidentul fundal cultural comun al regizorilor, în special după Revoluția din 1989 și căderea comunismului.

Un inventar al invenției

Cu toate că majoritatea ideilor, tehnicilor și metodelor prezente în noul val al cinematografiei din România nu sunt noi, modul plin de inspirație în care acestea au fost combinate marchează mișcarea ca fiind plină de inovație și originalitate. Am compilat un sumar al mai multor caracteristici pe care le consider foarte eficiente în colecția de filme a noului val românesc, filme pe care am reușit să le văd în ultimii câțiva ani – cu toate că, mă grăbesc să adaug, nu am văzut fiecare film din acest șir canonic. Mai degrabă, lista prezintă lucrurile pe care le consider personal ca fiind de excepție sau importante, astfel putând arăta, parțial, puternicele efecte asupra mea în acești ultimi ani. De asemenea, acest inventar semnalează câteva învățăminte, dacă pot spune așa, care cred că sunt încorporate în această mișcare – lecții de istorie, de etnicitate, antropologie și chiar literatură.

În capul listei avem faptul că aceste filme, atunci când au apărut prima dată, păreau să se fi materializat din neant, din cenușa unor fundații sfărâmate – nu prea erau multe în industria de film din România la începutul anilor 1990 cu care să poți lucra. Bugete, idei, echipament, toate erau greu

Se pare de multe ori că există un fel de tipar de gândire filosofică care se aplică aici, astfel dând o anume greutate intelectuală, dar care nu va distrage spectatorul de la narațiune.

de găsit. Este posibil ca ingeniozitatea și alegerile istețe să intervină numai atunci când e nevoie să te descurci cât de bine poți într-o situație dură? Există o anume vulnerabilitate, o slăbiciune gravă care face parte din producția unui film la care toate lumea se așteaptă să fie pe placul publicului, pe placul unui festival, sau al unei agenții de finanțare. Dar, în România acelor ani de după comunism, acest pericol nu exista.

Exista un sentiment, în anii de început ai noului val, că mare parte din folosirea în comun a resurselor și schimbul de idei era ceva necesar. Aceasta este complet împotriva paradigmei normale a studiourilor naționale de filme înstărite, ilustrând faptul că atât bogăția, cât și (aparenta) concurență pot avea un efect negativ. În cazul României, folosirea în comun a resurselor s-a dovedit a fi un avantaj. Caracteristicile generale care, atunci când sunt văzute laolaltă, pot diferenția în mod colectiv filmele românești de alte filme sunt sursa vigoriei acestei cinematografii naționale: de exemplu, cadrele lungi¹; cadrele statice sau aproape fără nicio mișcare; iluminarea naturală; întrebuințarea frecventă a aparatului de filmat ținut pe umăr – o filmare plină de

nuanță, controlată; lipsa completă a unei coloane sonore special compuse, muzica incidentală fiind narativă sau venind dintr-o sursă vizibilă; mizanscena de tip experimental (întrucât aceasta este legată de aranjarea cadrelor sau încadrărilor – până și colțurile încadrărilor sunt uneori folosite într-un mod inedit); cunoașterea punctului de vedere de către spectator; și, în general, asumarea mai multor riscuri atunci când vine vorba de subiectele abordate – un simț al experimentului și o lipsă de respect pentru vechile convenții. Estetica generală a multora din aceste filme pare a fi semi-documentară: altfel spus, avem o reprezentare a realității aproape lipsită de frică (detaliile banale sau de toată ziua nu sunt date la o parte nicicând, suntem înconjurați de imagini mundane exact așa cum se întâmplă în viața de zi cu zi); și absența unui stil de joc actoricesc exagerat și plin de hiperbolă. Finalmente, schemele de culoare sunt în general delicate și există o sensibilitate interesantă pentru coregrafia mișcărilor actorilor.

Chiar și mai important de observat, se pare de multe ori că există un fel de tipar de gândire filosofică care se aplică aici – de exemplu, am putea cita existențialismul, absurdismul, sau chiar nihilismul uneori – astfel dând o anume greutate intelectuală, dar care nu va distrage spectatorul de la narațiune. Spre deosebire de ceea ce se întâmplă într-o bună parte a cinematografului popular din ziua de azi, emoțiilor noastre li se dau relativ puține lovituri abrazive. Manipularea spectatorului pare mai puțin importantă decât conținutul intelectual al filmului. La fel ca în literatura de calitate, spectatorul poate decide dacă vrea numai să observe sau dacă vrea să trăiască prin intermediul personajelor, cu posibilitatea de a simți un catharsis.

Voi termina aici citând trei filme românești pe care le consider nu numai în măsură să evoce punctele expuse anterior despre puterea cathartică a filmelor românești, dar și filme pe care le consider personal a avea efecte terapeutice și eliberatoare în momentul primei vizionări. Primul din acestea este „După dealuri” (Cristian Mungiu, 2012), o povestire riguroasă dramatică despre religia dusă la extrem și provocările acesteia. „După dealuri” devine un fel de întrebare filosofică despre natura precisă a moralității și a salvării.

Povestea, care are loc într-o mănăstire ortodoxă dintr-o zonă rurală îndepărtată a României, într-o locație aspră, în miez de iarnă, se bazează pe prietenia dintre două tinere femei, novice la mănăstire. Pe măsură ce povestea înaintează treptat în timp, spectatorul ajunge să se angajeze într-un sejur în mijlocul rutinei și disciplinei vieții monastice. Complexitatea relației dintre cele două protagoniste, precum și dominanța unui preot tânăr care conduce mănăstirea cu o voință de fier, în vreme ce luptă în mod obsesiv cu poziția credinței și religiei în lumea contemporană, sunt de asemenea puncte cheie în acest film. În ciuda diferențelor de timp și loc și în ciuda specificității religiei – chiar și cu aura aproape alegorică a unui scenariu dincolo de viața

¹ Istoricul de film David Bordwell a remarcat, “[cadrele lungi] pot fi și un semn de virtuozitate, o calitate de preț în majoritatea tradițiilor artistice. Un cadru lung bine executat poate fi ca o arie bine susținută într-o operă; autoritatea sa plină de încredere îți poate aduce un zâmbet pe buze.”

normală – consider că filmul a fost edificator în contextul întâmplărilor din viața mea personală, chiar aducându-mi, până la finalul filmului, un delicat sentiment al mântuirii. Când eram copil, m-am răzvrătit împotriva constrângerilor unei secte protestante fundamentaliste de tip nou, pe care o consideram, pentru mai multe motive, sufocante și chiar înspăimântătoare. În „După dealuri” vedem o expresie a luptei duse în interiorul unei culturi pline de dogmatism și fanatism, dar și compasiunea inerentă pentru slăbiciunea umană și o anume grijă pentru inocenții care nu realizează consecințele alegerilor făcute; toate acestea mi-au dat un sentiment al transcendenței.

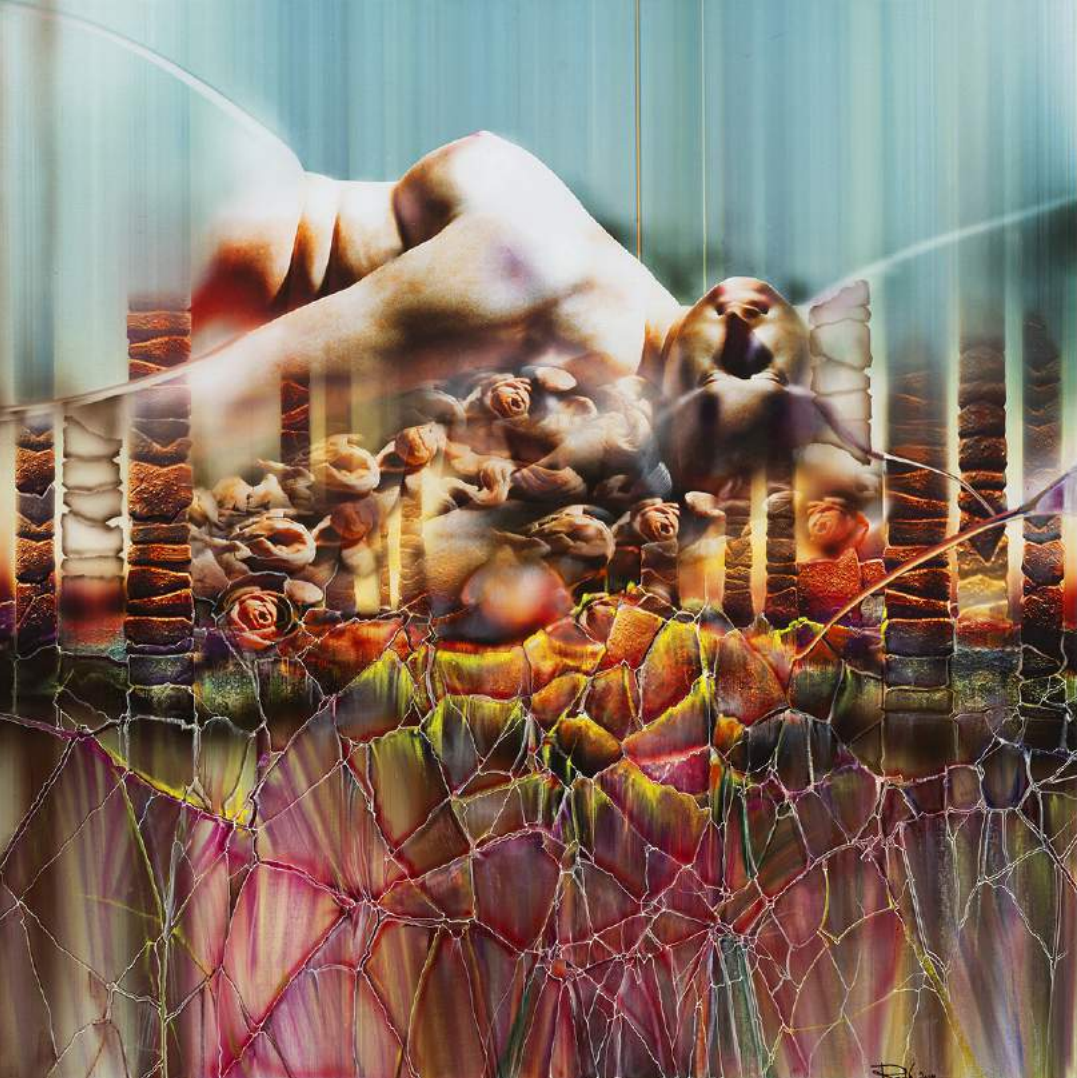
Celelalte două exemple de film românesc pe care, personal, le consider transformative în momentul primei vizionări sunt filmele de care am vorbit în trecere la începutul acestui eseu, „Bacalaureat” (Cristian Mungiu, 2016) și „Sieranevada” (Cristi Puiu, 2016). „Bacalaureat” țese o parabolă cu multe straturi despre nepotism, indulgență, etică și, cel mai important, fragilitatea umană. Un doctor și soția lui își doresc tot ce e mai bun în viață pentru singurul lor copil, Eliza, o fată inteligentă și cu importante performanțe școlare. Părinții speră ca viitorul ei să fie departe de existența lor deprimantă în orașul Cluj-Napoca. Eliza, elevă în ultimul an de liceu, a primit deja o ofertă de bursă la o prestigioasă universitate britanică; dar bursa este strâns legată de rezultatele examenelor finale de la liceu. Astfel, Eliza are șansa să plece din Cluj pentru totdeauna, ceva ce ar împlini visul părinților de o viață mai bună pentru fiica lor și, de asemenea, ar asigura ca fata să fie departe de influența prietenului ei indolent. Într-un moment brusc și greu de crezut, chiar înaintea ultimului examen, Eliza este atacată de cineva, ceea ce-i provoacă traume nervoase și psihologice; în plus, incidentul pare să deschidă în mod misterios posibilitatea ca Eliza să fi devenit conștientă de aventura extraconjugală a tatălui ei. În final, încercând să asigure un rezultat bun pentru examenele Elizei, tatăl ei intră, cu rezerve, într-un sistem clandestin de mite și indulgențe care să asigure că Eliza poate să treacă mai departe. Mai mult de atât, Eliza însăși trebuie să ia parte la această schemă de prost-gust pentru ca schema să funcționeze. Complexitățile morale sugerate de „Bacalaureat” nu sunt numai pe același plan cu condițiile deranjante văzute personal la prietenii de demult din școală dar, în mod interesant, evocă și recente scandaluri de înalt nivel din Statele Unite care au implicat conspirații de natură penală pentru influențarea admiterii la facultate, în cadrul mai multor universități americane respectate. Cu toate că rușinea adusă de aceste scheme americane implica plățile ulterioare de bani, mai degrabă decât trișatul în acordarea notei examenului, daunele aduse integrității sistemelor școlare, cât și daunele personale care reies din această situație, sunt asemănătoare cu cele pe care le vedem în „Bacalaureat”.

Estetica generală a multora din aceste filme pare a fi semi-documentară: altfel spus, avem o reprezentare a realității aproape lipsită de frică.

Cel de-al treilea film care îmi creează puternice referințe personale este „Sieranevada”. Într-un fel, acesta este filmul cel mai radical și cel mai plin de măiestrie. Intriga filmului se bazează pe o familie urbană impetuoasă care se întâlnește pentru un parastas de comemorare a tatălui de familie recent decedat, iar adunarea are loc în apartamentul din București al fiului său. Momentul acestei adunări este precis – toamna anului 2001, la puțină vreme după evenimentele din 11 septembrie. Aparatul de filmat înregistrează în mod extraordinar, în ceea ce pare a fi timp real, o coregrafie complicată executată de personajele care intră și ies dintr-o cameră în alta, capturând în toată această vreme stilul de certuri de familie, dar și umorul și conflictul interior care caracterizează acest trib aparte. Lumea încurcăturilor evocate de „Sieranevada” în acest mic apartament nu este numai o metaforă despre familii în general, dar și despre societate în sine (și, bineînțeles, societatea românească în special, cu toate că aș putea argumenta că lucrurile merg mai departe de atât) precum și faptul că neînțelegerile omenești și comunicarea dificilă sunt mult mai mult decât lucruri de toată ziua și că, de fapt, sunt o hârtie de turnesol, măsura vieții înseși. Mai simplu spus, avem de-a face aici condiția umană prezentată în toată splendoarea și urâtenia ei. În final, acesta este lucrul care se transformă în puterea mântuitoare a acestui film – același lucru poate fi zis și despre noul val românesc, în general. ■

(Traducere: Ramona Mitrică)

Margaret Parsons este șef al Departamentului de Film la National Gallery of Art, Washington D.C.

RADU-ANTON MAIER
ÎNGERUL ZBURĂTOR, 2019

Bolnavi de bogăție?

MONICA SĂVULESCU VOUDOURI

Probabil că patologia e veche de când lumea. Și indicațiile curative de asemenea. În Cartea Profeților apar clar formulate. Vezi Isaia 65: 21-22. Ce spune Profetul Speranței, cel care întrezărește lumea mântuită de rele a viitorului? Oamenii „vor construi case și le vor locui, vor sădi vii și le vor mânca rodul. Nu le vor

construi ca altcineva să le locuiască, nu vor sădi ca altcineva să mănânce... Se vor folosi din plin de lucrarea mâinilor lor”. Isaia era profet și... om politic instruit și cu experiență în probleme sociale, într-o perioadă de apogeu a marii puteri a statului asirian. Apogeu după care, cum bine știm, a început declinul. Fiindcă acesta este momentul prin care trec toate civilizațiile. Momentul când profeții întrezăresc sau profețesc societăți viitoare. Dacă profeția aceasta venea de la un om instruit, același lucru îl spunea cam în aceeași perioadă un țăran, dăruit și el cu darul previziunii. Care vorbește despre instinctul încălcărilor teritoriale, instinct

puncte de vedere

legat de bolnava acumulare de bogății. Vezi Mica 4.4: „Fiecare va sta sub vița lui și sub smochinul lui și nimeni nu-l va face să tremure”. Năvălitorii sunt, deci, de când lumea, un pericol. Năvălitorii care au făcut și mai fac istorie. Dacă nu chiar „ISTORIA” în sine. Oamenii sunt, așadar, de mii de ani, conștienți de pericolul abundenței. Cum de n-am învățat nimic, religioșii și laicii, din derularea istoriei? Acumularea de bogății a devenit și în zilele noastre un semn patologic al epocii. De speriat la nivelul societății. Și mai de speriat la nivelul individului, atacat și el de morb până în prăsele. Multimilionarii. Multimiliardarii. Ce sunt aceștia dacă nu niște oameni bolnavi? Cât se poate consuma într-o viață de om? Cât poți lăsa moștenire unei familii? Milioane? Miliarde? La toate nivelurile societății această boală se manifestă din plin. Galantarele magazinelor alimentare se rup de produse. De ce e nevoie de sute de feluri de brânză, când orice organism uman își ia dintr-un produs lactat doar atât cât are nevoie? De ce e nevoie de mii de magazine și case de modă când trupul uman suferă în același fel iarna de frig și vara de căldură? De ce se dă un decret prin care în unele părți ale lumii profesorii sunt obligați să vină înarmați la școală pentru a se apăra de elevii lor înarmați? Și elevii lor de ce vin să ucidă prin școli în loc să se țină de lecții?

Un film chinezesc recent, film care ține peste patru ore, explică acest lucru. Tânărul lui regizor de geniu s-a sinucis. Filmul demostrează, în ritm asiatic, cum o generație este dată complet peste cap fiindcă, ieșită din lumea patriarhală, este îngenuncheată de prea plinul societății contemporane. Patru ore despre... furtul unui telefon mobil. Se pare că nu ne mai putem concepe viața fără telefoane mobile. Și nu orice fel de telefoane. Unele care vorbesc singure, plâng, scrâșnesc, înjură la nevoie, se pliază, ies singure din buzunare și câte și mai câte. După cum nu mai putem trăi nici fără distracții, din ce în ce mai zgomotoase, mai kitschoase. Nu mai știm să râdem sau să plângem de unii singuri, trebuie s-o facem pe stadioane. Unde ideea nu este de-a ne auzi unii pe alții, ceea ce de fapt nu ne mai interesează de mult. Spectacolul nu mai este al actorului, al cântărețului, al dansatorului, spectacolul este al tehnicii și al aparatelor de produs senzații. Cine are bani îi investește în tehnică. Cine nu are... nu mai e artist. Uitați-vă cât de penibil a devenit acest show, în sine îndoielnic, al Eurovizionii. Nu există moment și nu există loc de unde să nu coboare asupra ta un efect care nu are

**Filmul demostrează,
în ritm asiatic,
cum o generație
este dată complet
peste cap, fiindcă,
ieșită din lumea
patriarhală, este
îngenuncheată de
prea plinul societății
contemporane.**

nimic de a face cu arta. Se aruncă din ceruri flash-uri de lumini, care de care mai colorate, care de care mai însoțite de bubuieli. Se ridică din pământ aburi, animale se plimbă prin scenă, monștri sunt proiectați pe pereți. Situație care nu este departe acum nici de spectacolul teatral. Tehnica omoară actorul. Se face „teatru” în jurul lui, el nu mai contează, el, care e singurul capabil să creeze emoția. În teatrele noastre cad plafoanele, se dărâmă arlechinii, se înnroșește scena, dacă nu și sala, se mișcă pereții... cine se mai preocupă de iubirea dintre Romeo și Julieta?

Mai deunăzi, o mare creatoare de costume de scenă mi se plângea că la ultimele prezentări de modă în haine sunt introduse becuri de neoane, lumini, luminițe, pocnitori, instalații. De ce adică am mai dori să ne arătăm unii altora în toată splendoarea trupului nostru? Și cui îi mai vine, neîndemânatec și emoționat, să-și dezbrace partenerul, în marea bucurie a actului împreunării? Cine e cel atât de stăpân pe sine încât să demonteze prize și instalații, până să ajungă la fapt? ■

RADU-ANTON MAIER
PEȘTELE SFÂNT, 1989

contribuții

Aventura Dada continuă

DAN SHAFRAN

Contribuția scriitorilor și a artiștilor plastici români la avangarda timpurie a secolului XX este bine-cunoscută și documentată, în special în poezie, sculptură și pictură. Curentul a fost dominat de nume precum sculptorul Constantin Brâncuși, stabilit la Paris în 1904, artistul Arthur Segal, arhitectul Marcel Iancu, care a lucrat în Elveția, Franța și apoi Israel, artistul Victor Brauner, activ la Paris, poetul Tristan Tzara, care s-a stabilit și a creat în Elveția, scriitorul Isidor Isou, fondatorul letrismului, scriitorul Benjamin Fondane, stabilit la Paris la vârsta de 25 de ani, precum și poeții Ion Vinea, Gherasim Luca, Ilarie Voronca, Gellu Naum, Geo Bogza. Toți aceștia s-au numărat printre fondatorii mișcării și au jucat un rol important în crearea avangardei europene.

Demn de subliniat este faptul că tendințele avangardiste și-au făcut simțită prezența în literatura română cu o anumită anterioritate față de alte țări. Am în vedere atât celebrele „Pagini bizare” ale lui Urmuz, scrise înainte de 1912, cât și faptul că Tristan Tzara a început să-și publice „Primele poeme” încă din 1915. Chiar dacă mișcarea dadaistă nu a provocat prea mare tumult în România, nu putem trece cu vederea importanța pe care a avut-o românul Tristan Tzara pe plan european. Mai mult decât Hugo Ball, Francis Picabia și André Breton, Tristan Tzara avea să devină vocea și sufletul dadaismului.

Ajuns la maturitate, Brâncuși mărturisea că în sculpturile sale nu face decât să caute linia continuă care există în forme. Spre deosebire de el, protagoniștii insurgenței de la Zürich și-au făcut un titlu de glorie din a căuta discontinuitatea, ruptura, negația radicală a tradițiilor culturale și înlocuirea lor cu un nou limbaj artistic. Această febră a înnoirii nu constituie ceva nou. Așa cum remarca

***Protagoniștii
insurgenței de
la Zürich și-au
făcut un titlu de
glorie din a căuta
discontinuitatea,
ruptura, negația
radicală a tradițiilor
culturale și
înlocuirea lor cu
un nou limbaj
artistic. Această
febră a înnoirii nu
constituie ceva nou.***

Marin Sorescu, de mii de ani, în ritmica generațiilor, „tinerii își pun mereu obrazul pentru vărsatul de vânt al înnoirii”. Unul dintre meritele incontestabile ale dadaismului este acela că urmele furtunii intelectuale pe care el a stârnit-o în arta și literatura occidentală între 1916 și 1922 se simt până în zilele noastre. Efectele curentului dadaist nu s-au stins nici astăzi, chiar dacă formele de manifestare nu sunt aceleași. Interesant în acest sens este de citit minunata carte a lui Andrei Codrescu „Ghid dada pentru posthumani. Tzara și Lenin joacă șah”.

Inițiativa deschiderii, acum câteva săptămâni, pe strada Toamnei din București, a Galeriei Dada este demnă de toată lauda. Scopul declarat al galeriei este să aducă din nou în lumină artiștii români care au participat la dezvoltarea și afirmarea mondială a artei moderne. Ni se promite, deci, că vom putea admira exponate legate de viața și creația avangardiștilor români și poate, cu timpul, și lucrări ale unora dintre cei mai cunoscuți artiști români contemporani, reprezentanți de valoare ai noii generații, stimulați de fenomenul Dada. Galeria este amplasată la parterul unei clădiri noi dintr-un vechi cartier bucureștean, iar expoziția inaugurală este dedicată operei grafice a lui Victor Brauner. Sunt expuse peste 300 de lucrări ale acestuia, atât gravuri, cât și desene și litografii originale, precum și întreaga colecție de cărți ilustrate, împreună cu o bogată colecție de reviste de avangardă la care a colaborat Victor Brauner. Următoarea expoziție îi va fi dedicată lui Marcel Iancu. Să sperăm că Galeria Dada, proaspăt deschisă, va găzdui în localul ei și prelegeri și dezbateri legate de mișcarea avangardistă.

Soarta a făcut ca exact în aceeași perioadă să se deschidă la celălalt capăt al continentului, în orașul Norrköping din Suedia, o expoziție amplă cu lucrările pictoriței suedeze Greta Knutson-Tzara, soția dadaistului Tristan Tzara. Este, de altfel, pentru prima oară când lucrările Gretei Knutson sunt reunite într-o expoziție de asemenea anvergură. Greta Knutson a venit la Paris la începutul anilor '20 ai secolului trecut și s-a integrat imediat mișcării avangardiste. Născută la Stockholm în anul 1899, Greta Knutson a studiat la Academia Regală de Arte de la Stockholm și apoi la Școala de Pictură „André Lhotes” din Paris. S-a căsătorit cu Tristan Tzara în anul 1925. În anul 1927 s-a născut fiul lor Christophe. Din moștenirea primită, Greta Knutson și-a construit o casă modernistă în Montmartre, proiectată de celebrul arhitect austriac Adolf Loos. „Maison Tzara” a devenit în scurt timp un loc de întâlnire pentru scriitorii și pictorii din Paris, în special pentru suprarealiști. Soții Tzara s-au despărțit în anul 1938 și au divorțat în anul 1942. Greta Knutson și-a continuat activitatea atât ca pictoriță, cât și ca poetă, romancieră, traducătoare și critic de artă până la moartea ei în 1983.

După cum se vede, interesul pentru mișcarea avangardistă și în special pentru dadaism este în continuare viu. Aventura Dada continuă... ■

contribuții

Știința în pericol de a-și pierde omenia

JEAN ASKENASY

„Fenomenul om”, spune Pierre Teilhard de Chardin, preot jezuit, filosof și paleontolog, este o consecință a evoluției devenite foarte complexă. Știința consideră evoluția drept responsabilă pentru apariția pe planeta Pământ a vieții și a omului. Fenomenul om este în continuu progres în ultimii 1,9 milioane de ani. Descoperirea genomului e considerată drept descoperirea alfabetului prin care omul vorbește cu Dumnezeu, marchează în anul 2000 un moment de mare cumpănă în istoria lumii, trecerea spre mileniul al treilea.

Odată cu descoperirea genomului uman apare și posibilitatea de a-l modifica. Ideea de a înlătura bolile grave ereditare prin manipularea genomului a devenit un scop moral, general adoptat de societatea științifică. Descoperirea de către Jennifer Doudna și Emanuel Sharpantia, în anul 2012, a metodei CRISPER, care a permis secționarea spiralei și manipularea genelor, a fost considerată inițial un element pozitiv. Dar întrevvedere posibilității de a ameliora genomul și de a crea copii dotați sau foarte dotați a deschis cutia Pandorei și l-a determinat pe profesorul David Blumenthal, coordonator național al medicinei în SUA, să elaboreze un Act Național de prevenire a manipulării genomului. Anul 2015, cu ajutorul metodei menționate mai sus, a permis modificarea genomului

***Oare ne aflăm,
istoric, în perioada
de tranziție
„spre transumani”
și spre societatea
transgenică?***

embrionar. Din cauza riscurilor enorme ale acestei acțiuni, la sfârșitul anului 2015 a avut loc la Washington întrunirea Comisiei Internaționale dedicate „Modificării genomului uman”, concluzia finală fiind: în acest stadiu al științei genetice, modificarea genomului uman este un act lipsit de responsabilitate și trebuie reprimat. În anul 2018 (adică anul trecut), în Hong-Kong, Comisia Internațională s-a întrunit din nou, ca urmare a faptului că cercetătorul chinez profesor Giankin He, de 34 de ani, specialist în biofizică al Universității de Știință și Tehnologie Shenzhen, a utilizat metoda Crispr/cas 9 și a modificat genomul a doi embrioni. Ca urmare, s-au născut două fetițe gemene, Lulu și Nana, în luna octombrie 2018. Pentru prima oară în istoria lumii, contrar tuturor recomandărilor, s-a realizat în China „femeia recodificată genetic”. În noiembrie 2018, autoritățile chineze i-au suspendat profesorului Giankin He orice activitate. Profesorul He este ținut sub supraveghere la domiciliul său, având voie doar să se plimbe în jurul casei cu soția sa, o dată pe zi. În luna ianuarie 2019, a fost expulzat din rândurile Universității Shenzhen. În ciuda acestor condiții, tânărul revoluționar a inițiat un start-up intitulat „Direct Genomics” care asigură manipularea unei singure secvențe a genomului, acțiune foarte importantă pentru manipularea lui.

În ziua de 3 mai 2019 patru cercetători chinezi în biofizică, bine cunoscuți în lumea științifică, au publicat în revista de mare circulație în lumea științifică „Nature” o critică foarte severă la adresa profesorului Giankin He. Se pune întrebarea: oare, după nașterea lui Lulu și Nana, va mai fi posibil de stăvilit recodificarea genomului uman după

voia părinților, în ciuda dispozițiilor savante? Oare va exista vreo autoritate internațională care să stipuleze legi contra recodificării genomului și să elaboreze sentințe de condamnare cu ani de temniță a cercetătorilor nesupuși?

Șaptesprezece cunoscuți cercetători în genetică au publicat o declarație „moratorium” care consideră că boli foarte grave cu o precisă mutație ereditară, care pune în primejdie viața omului, cum este boala lui Huntington și mutația BRCA, care favorizează apariția cancerului, să fie acceptate pentru recodificare. Iată de-acum o spargere a frontului responsabilității morale. Poate cineva ști ce alte consecințe pot avea aceste recodificări? Fără a verifica pe animale? Fără un lung și aprofundat studiu? Disputele, controversile și contradicțiile între genticieni sunt la apogeu. Institutul Weizman din Israel consideră că în actualitatea științifică de azi o recodificare a genomului are certitudini de 50-60%, și că, până la realizarea unei certitudini de 90%, recodificarea nu trebuie acceptată.

Care este viitorul spre care ne îndreptăm? Oare ne aflăm, istoric, în perioada de tranziție „spre transumani” și spre societatea transgenică? Viitorul ne îndreaptă spre trecerea de la stadiul de cyborg (organism cibernetice), în care organismul uman a fost ameliorat prin introducerea de piese cibernetice în procesul de percepție și memorizare, la stadiul de transumanism (organism recodificat genetic).

Cu alte cuvinte, din stadiul de robo-sapiens (oameni îmbunătățiți) la stadiul de trans-sapiens (oameni recodificați genetic). Deocamdată știință, ficțiune, în viitor realitate. Repetarea istoriei Jules Verne are loc sub ochii noștri. Stephen Hawking susține: „Viața pe planeta Pământ devine un permanent pericol ca urmare a creșterii exponențiale a dezastrelor posibile, ca permanenta încălzire a atmosferei și războiul nuclear, care conduc la concluzia că rasa umană, dacă nu-și construiește posibilitatea de a circula în spațiul galactic, este supusă stingerii”. Se pune întrebarea dacă transformarea omului din cyborg în transuman va favoriza trecerea de la viața planetară la viața interplanetară?

Perioada de post-umanism în care ne aflăm, fără să fim conștienți de ea, deși prelungește viața și elimină suferința inutilă, crește cu mult riscul existenței noastre ca specie. Se impune din partea noastră ridicarea moralității la rangul de demnitate umană, singura modalitate de ne păstra „omenia”. ■

contribuții

O istorisire cu prieteni risipitori și risipiți

IOVAN DREHE

Anton Adămuț
„Amicus Plato sed magis amica veritas.
Istoria spusei de la Homer la Tarski”,
Editura Institutul European, Iași, 2018

Iubitorii de înțelepciune ai Antichității se simțeau printre altele și prieteni ai unui personaj din suita acesteia: adevărul. Iar pentru intrarea în grațiile acestuia, „adevărul” părea câteodată a cere exclusivitate. Cartea scrisă de profesorul Anton Adămuț este despre relația dintre filosofi și acest adevăr capricios și are ca punct de plecare confesiuni din partea marilor figuri ale începutului filosofiei occidentale, în special Aristotel în „Etica nicomahică” (1096a11-15), confesiune care a făcut carieră mai ales în formularea latină: „Amicus Plato sed magis amica veritas”. Relația lui Platon cu Aristotel este una dintre cele mai celebre din istoria filosofiei, iar speculația și anecdota domină net din

punct de vedere cantitativ atunci când e să descriem ce știm. De pildă, se spune că Aristotel era cel mai apreciat discipol al lui Platon, dar în mod inexplicabil următorul scolarh sau conducător al școlii academice a fost nepotul lui Platon, Speusip. Abundă interpretările cu privire la acest gest, de la eventualul nepotism al lui Platon până la mai plauzibila lipsă de cetățenie ateniană a Stagiritului. Se presupune chiar existența unei relații tensionate între Platon și Aristotel, cum de exemplu aflăm dintr-o anecdotă transmisă prin Aelian („Varia historia”, 3, 19): odată, pe când Platon avea aproape 80 de ani, a rămas singur în Academie, Xenocrate fiind plecat, iar Speusip, bolnav. Aristotel și câțiva partizani de-ai săi au ales acel moment pentru a-l ambusca pe bătrânul maestru printr-o chestionare agresivă, dovedind prin aceasta un comportament nedrept și lipsit de simțăminte. A fost Aristotel un fiu risipitor, iar Speusip, fratele acestuia? Mutatis mutandis, povestea lor se poate încadra în aceste tipare, fiindcă acolo unde nu avem prea multe informații, imaginația noastră nu se sfiște să umple golurile în așa fel încât să fim liniștiți în propria noastră sete de coerență narativă. Și unele împliniri de acest fel sunt reușite.

Din punctul de vedere al structurii, lucrarea profesorului Adămuț este împărțită în trei capitole, primul abordând în amănunt istoria veche a ideii de amicitie cu adevărul, așa cum apare pe linia Homer-Socrate-Platon-Aristotel, la care vom reveni puțin mai jos. Al doilea capitol se focalizează asupra variantelor de formulare permise de expresia „amicus Plato” de-a lungul timpului, pe lângă expresia clasică „Amicus Plato sed magis amica veritas”, existând cel puțin alte patru versiuni: „Amicus Socrates sed magis amica veritas”, „Amicus Socrates, amicus Plato sed praeponderanda veritas”, „Et veritatem diligimus et Platonem sed rectius est diligere veritatem”, „Minime vero veritate praeferendum est vir”. În sfârșit, capitolul al treilea are în vedere istoria expresiei din antichitate – Cicero și Iustin Martirul – via Ev Mediu, Renaștere și modernitate – Roger Bacon, Toma din Aquino, Luther, Cervantes, Newton et alii – până mai aproape de zilele noastre, când Alfred Tarski o răstoarnă: „Inimicus Plato sed magis inimica falsitas”.

Deși formularea cea mai influentă apare în „Etica nicomahică”, ea este, după cum se observă în carte, mai veche, apărând deja la Platon, în dialogurile „Republica” sau „Phaidon”, unde raportarea de acest tip este dinspre personajul Socrate către Homer. Aceasta este pusă în contextul „certei cu poezia” în urma căreia Platon ajunge să „dea afară poezii” din cetatea ideală, răfuială cu momente semnificative în dialoguri precum „Ion” sau „Republica”. Miza era, evident educația tinerilor, iar Platon nu a fost primul care l-a atacat pe Homer, el operând mai degrabă o sinteză a unor atacuri ce încep din perioada presocratică din partea lui Xenofan sau Heraclit. Dar poezia nu rămâne prea mult în această poziție în care este constrânsă de Platon, Aristotel reabilitând-o, arătându-i valoarea filosofică. Cartea ne prezintă, așadar, un întreg lanț în care amicitiiile, trădările, reîmpăcările etc. se țin una după alta: Homer, presocratici, Socrate, Platon, Aristotel, Cicero, sfinți părinți, scolastici medievali, umaniști sau reformatori renascentiști, literați și oameni de știință moderni ori filosofi mai contemporani nouă. Generații întregi de fii risipitori plecați și apoi întorși.

Dacă în subterana poveștii aflăm contrastul dintre fiul risipitor și fratele lui în lectura lui Constantin Noica, în paralel cu aceste infidelități și amicitii în favoarea sau defavoarea adevărului, găsim o istorie a trădării oralității și memoriei prin scriere și citire. Așa avem un pasaj gradual de la Platon („Mitul lui Theuth” din „Phaidros”, analizat de autor în amănunt) la Boethius care ajunge să prefere

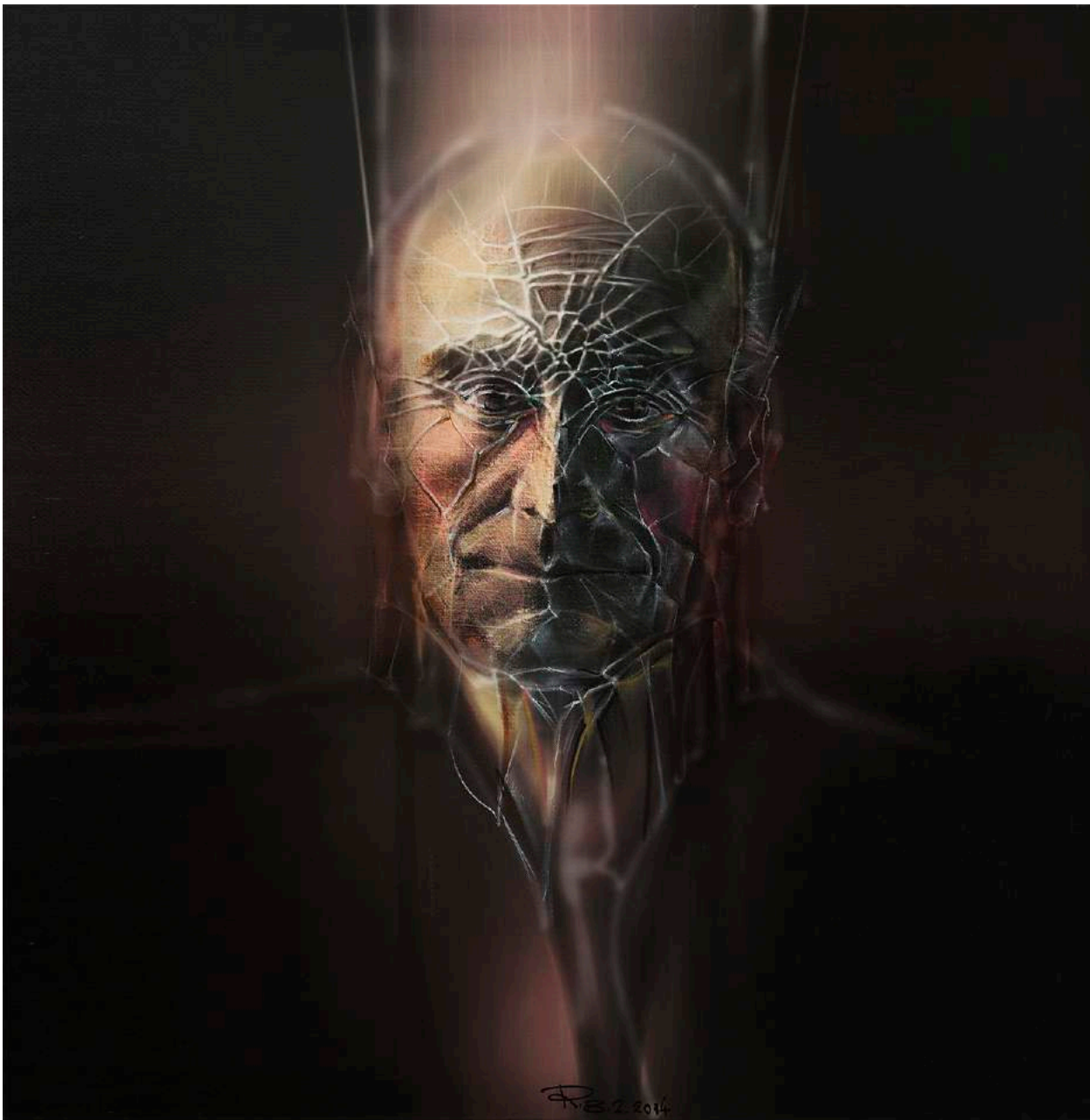
lectura în liniște și luciditatea scrierii în tăcere. Această trecere, șocul pe care l-a generat impresia stârnită de lectura tăcută, în contrast cu lectura cu voce tare, este ilustrat poate cel mai bine de un episod relatat de Sfântul Augustin, atunci când l-a surprins pe Sfântul Ambrozie citind „în gând”. Augustin scrie în „Confesiuni” astfel: „Când citea, ochii săi alunecau pe deasupra paginilor, iar spiritul său scurta înțelesul rândurilor, în vreme ce glasul și limba sa se odihneau. Adesea, când eram și eu prin preajmă – căci nu păzea nimeni la poartă și nici nu era obiceiul ca un nou-venit să fie anunțat –, îl vedeam cum citește în tăcere și niciodată în alt fel. Rămâneam așezat, într-o îndelungată tăcere – căci cine ar fi îndrăznit să tulbure o atât de mare adâncire în studiu?! – și apoi plecam, presupunând că nu voia să fie tulburat în scurtul răstimp când, ferit de larma treburilor celorlalți oameni, se putea dedica refacerii propriului spirit. Se ferea poate să citească cu voce tare, ca nu cumva vreun ascultător atent și interesat să-l silească să se angajeze în lungi lămuriri sau dezbateri pe marginea unor pasaje mai obscure, pierzând astfel o parte din timpul destinat cărților pe care voia să le studieze. Un alt motiv, poate încă și mai întemeiat, pentru care citea în gând era și nevoia de a-și cruța vocea, care i se deteriora cu ușurință. În sfârșit, oricare ar fi fost motivul său interior, acesta nu putea fi decât foarte întemeiat la un bărbat precum Ambrozie” (Augustin, „Confesiuni”, Cartea a VI-a, cap. III, trad. Eugen Munteanu, ed. Nemira, 2000). Cititul în liniște ca dovadă de profunzime spirituală se va păstra până mai târziu, fiind practicat și de figuri medievale mai cunoscute precum Alcuin. Evident, împrietenirea cu adevărul se poate face și în liniște.

În afară de acestea, cartea abundă de informații interesante cu privire la o mulțime de subiecte cum ar fi de exemplu disputa lui Nietzsche cu Wilamowitz-Moellendorff pornind de la „Nașterea tragediei”, scrisă de primul, conflict în care au fost angrenați și E. Rohde sau R. Wagner. De asemenea, lucrarea mai conține analize și treceri în revistă ale principalelor probleme ce țin de filologia poemelor homerice, în ceea ce privește datarea, compoziția, stilul, transmiterea, autorul lor, numele lui, locul său de origine, etimologia numelui, moartea lui, despre dialogul socratic „Ion” și contrastul dintre filosofi și poeți, despre conflictul dintre Erasmus și Luther cu privire la predestinare și liber arbitru și multe altele. Mai menționez două episoade. Unul este cel al lui Cicero care, în „Tusculanae disputationes”, ajunge să scrie: „Mai bine ne înșelăm cu Platon decât să avem dreptate împreună cu

filosofii aceștia”, filosofii aceștia fiind epicureii atunci când vorbeau pe tema morții sufletului. Cartea profesorului Adămuț ne oferă o discuție în detaliu în jurul acestui pariu pascalian pentru care părea că optează cel mai cunoscut retor al Antichității. Un alt episod este cel al lui Iustin Martirul, cel care folosește o variantă socratică a spusei „Amicus Plato”: este mai bine să punem adevărul mai presus de om. Rândurile cărții dedicate acestuia nu fac decât să ne întrebăm: Dar ce se întâmplă când omul este adevărul? Se poate răspunde că Iesus Christos nu a fost om în sensul în care au fost Platon sau Aristotel

sau noi. Dar atunci se pune problema în termeni mai eutyphronici: este Iesus zeu fiindcă este adevărul sau este adevăr fiindcă e zeu? În funcție de răspuns vom reveni fie la Homer, fie la dialecticianul zeiesc al lui Platon... Și nu e de mirare că la ieșirea dintr-un asemenea vertij epifanic unii se trezesc prieteni chiar cu adevărul.

Cine este la finalul acestei cărți fiu risipitor și cine frate? Cine este prieten al lui Platon și cine prieten al Adevărului? Fiecare va afla în funcție de unde-l va purta în tăcere lectura. ■

RADU-ANTON MAIER, LUCIAN BLAGA IV, 2014

Generația Z

RUBRICĂ REALIZATĂ DE
DANA BUZURA-GAGNIUC

România profundă și reală nu e nici zgomotoasă, nici agresivă. E discretă, așezată, preocupată, inteligentă. Uneori suntem tentați să cădem în capcana facilă a observării zgomotului. De aceea, vrem să scoatem discreția la lumină. Dialogul cu Diana Nicoleta Doroftei e ca un joc, printre cele 100 de vise și dorințe, enumerate pe blogul său. Un slalom printre lucruri aparent obișnuite și aspirații mărețe... care conturează o personalitate, o lecție despre cum se poate trăi frumos. Un dialog despre căutare și autocunoaștere, dar și despre importanța păstrării identității românești, ca un răspuns la întrebarea „Cine sunt?” într-un spațiu îndepărtat și, adesea, necunoscut...

INTERVIU CU
DIANA DOROFTEI

„Am un avantaj în a-mi păstra identitatea de româncă”

Povestindu-ți viața pe blogul personal, ar părea că hazardul are un loc important: „Nici acum nu știu de ce m-au ales pe mine!” – spui referindu-te la câștigarea Loteriei Vizelor în 2009... Mai crezi și acum că a fost hazard sau predestinare?

Dacă m-ai fi întrebat acest lucru la începutul experienței mele în Statele Unite, răspunsul ar fi tins mai mult spre hazard, însă, după zece ani de învățat în țara adoptivă, tind să cred că e mai mult o predestinare. Privesc oportunitatea prin prisma unei dorințe de a descoperi contribuția pe care trebuie să o aduc lumii și

de a o putea îndeplini la o scală mai mare. Blogul l-am început acum foarte mulți ani și nu mai scriu nimic care devine public. Cu cât înaintez în vârstă, cu atât sunt mai privată și mai egoistă cu împărtășirea experiențelor.

Vorbește-ne puțin despre tine, dincolo de ce se vede prezentat pe blogul personal. Hai să-i zicem... un CV mai romanțat...

De fapt, nu mai scriu pe blog pentru că timpul a devenit o resursă extrem de limitată. Locuiesc de patru ani în orașul care nu doarme niciodată, New York. Urmez acest trend

**În America,
statisticile arată
că, în medie, un om
are șapte cariere în
decursul vieții. Atâta
timp cât abilitățile
profesionale se pot
transfera într-un
un alt domeniu,
șansele ca direcția
vieții tale să o ia pe
o cale diferită sunt
foarte mari. În cazul
meu, am studiat
economie și lucrez
în tehnologie...**

de nesomn al orașului, pentru că, în timpul zilei, lucrez full time, iar noaptea studiez. Lucrez pentru una dintre cele mai mari companii de consultanță managerială din lume, Oliver Wyman, care face parte din compania Marsh and McLennan. Mă ocup de training pe partea de tehnologie și cyber securitate pentru cei 5000 de angajați răspândiți la nivel global. În timpul liber, serile, și în week-end-uri urmez un program de masterat de la Universitatea Columbia din

New York. Programul pe care îl frecventez este unul pentru executivi, iar focusul este pe Technology Management. Mi-am dorit foarte mult să gust din experiența educațională oferită în Statele Unite și, pe cât de dificilă este experiența de a lucra și studia în același timp, pe atât mă bucur de ea și sunt recunoscătoare că mi se întâmplă acum. E un adevărat test al tenacității și perseverenței.

Ce te-ai fi văzut făcând în România și ce faci acum acolo?

M-am născut în orașul Bârlad, județul Vaslui, și am locuit în România până la 21 de ani. Pentru că eram convinsă că-mi doresc să lucrez în bancă, am urmat Facultatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași unde am studiat Economie și Administrarea Afacerilor, specializarea Finanțe Bănci. Viața a avut alte planuri pentru mine. Imediat cum am terminat facultatea am aflat că am câștigat Loteria Vizelor și că SUA îmi deschidea brațele să mă mut ca rezident. Aveam doar 21 de ani când am aflat, așa că fără să mă gândesc prea mult la eșec, circumstanțe și opțiuni, m-am mutat în State cu un bagaj și foarte multe dorințe și planuri de viitor. Din momentul în care am pășit pe tărâm american, am putut deveni cine vreau, așa că am luat o traiectorie diferită și am lucrat pe poziția de consultant mulți ani, după care m-am refocusat pe partea de tehnologie, tot pentru o companie de consultanță.

Ce este de fapt „visul american”? Cum l-ai descompune, pentru a-l putea defini? Sau, mai degrabă, ce-a fost (sau n-a fost!) pentru tine?

Visul american, așa cum îl înțeleg și îl percep eu, este compus din trei lucruri esențiale: cine și ce îți dorești să devii, cât de mult ești dispus să lucrezi pentru a deveni și cine sunt oamenii care apar în călătoria ta de a deveni. Sună puțin filosofic, dar pot detalia pe baza experiențelor personale de până acum.

Primul ingredient pe care l-am descoperit, și fără de care nimic nu este posibil, este luciditatea ta ca om vizavi de cine și ce îți dorești să devii. În cazul meu, visul american nu m-a constrâns să devin doar ceea ce am crezut că pot deveni. Am întâlnit oameni care au fost pianişti și acum conduc companii foarte mari, ingineri care au afaceri de succes online, economişti care lucrează în tehnologie și oameni din lumea filmului care lucrează în finanțe. În America, statisticile arată că, în medie, un om are șapte cariere în decursul vieții. Atâta timp

cât abilitățile profesionale se pot transfera într-un alt domeniu, șansele ca direcția vieții tale să o ia pe o cale diferită sunt foarte mari. În cazul meu, am studiat economie și lucrez în tehnologie, iar dacă numărătoarea mea este corectă, sunt abia la a doua carieră, având câteva alte domenii de experimentat și de învățat.

Al doilea ingredient este tenacitatea cu care ești dispus să lucrezi pentru a deveni ceea ce îți dorești. În America, se lucrează foarte mult și se ia vacanță foarte puțin. Am întâlnit oameni străini care m-au ajutat să devin și să ajung până la punctul în care sunt acum, mai mult decât mulți cunoscuți. Ceea ce mă aduce la al treilea ingredient al visului american... oamenii...

Oamenii care te ajută să devii apar din circumstanțele cele mai neașteptate. Americanii sunt entuziaști în general să ajute, să contribuie, să facă parte dintr-o misiune de a-i ajuta pe ceilalți. Din fiecare moment de cumpănă am

ieșit cu ajutorul cuiva care a dorit să pună o cărămidă la fundația pe care încercam să o construiesc într-o nouă țară.

Ești foarte tânără și totuși percep la tine o abordare aproape nietzscheană a vieții, în special când vorbim de rolul autocunoașterii, al perfecționării. „Împodobindu-se pe sine, trandafirul împodobește grădina” – spune Nietzsche, deci...

Ești foarte poetică în cuvintele tale frumoase... Îți mulțumesc! Această nevoie de autocunoaștere a fost esențială încă de când am pășit în această țară. Eram foarte tânără și am crezut că o voi putea lăsa pe Diana în urmă și voi putea fi un burete care absoarbe absolut tot în jur, începând de la limbă și până la valori și principii. Am încercat câțiva ani această devenire de la exterior spre interior, pentru că îmi doream foarte mult să mă integrez și să aparțin noii mele țări adoptive. A fost o experiență destul de plăcută... însă numai până la un anumit punct, când

***Pentru a face
lucrurile să meargă
trebuie să fiu
fizic în țară, iar în
momentul actual nu
îmi permit timpul și
nici circumstanțele
vieții. Am renunțat
pentru moment,
însă am încredere
că, dacă e merit
să se întâmple,
viața îmi va aduce
în cale și oamenii
care să contribuie
la această misiune.***

Între cea care eram atunci când am plecat din România și cea care devenisem în State era un amestec confuz, așa că a trebuit să schimb tactica și am început să devin din interior spre exterior. Acela a fost momentul când am descoperit că am un avantaj în a-mi păstra identitatea, aceea de româncă. Deși sunt cetățean american și locuiesc în America de zece ani, când sunt întrebată de unde sunt, prima dată spun din România și după aceea intru în detalii despre partea țării sau a orașului în care locuiesc.

În călătoria mea de autocunoaștere am luat „drumul lung spre casă” și anume faptul că, la sfârșitul zilei, sunt Diana din România și apoi toate celelalte. În acest proces de autocunoaștere am publicat și o carte care se numește „The Little Book of Romanian Wisdom” („Micuța carte a înțelepciunii românești”). Am creat-o pentru a-mi onora originile și a invita lumea să ne cunoască, să ne afle cultura într-un mod în care era deja obișnuită și anume prin citate și proverbe. Cartea este menită să fie o punte de legătură între România și America sau, mai bine spus, între România și orice om care vorbește limba engleză. Pentru că viața m-a ținut în țara adoptivă tot acest timp, continui să contribuie de la depărtare prin cartea despre care am menționat, care se distribuie în Mare Britanie, Canada, Japonia, Mexic, Australia și în multe alte țări (<https://www.amazon.com/Little-Book-Romanian-Wisdom-English/dp/0975280260>).

Ai o listă cu 100 de vise și dorințe... o parte dintre ele fiind deja bifate... E o listă care s-a construit singură, în timp? Unele dintre dorințe sunt foarte îndrăznețe: ca de exemplu, să faci 1 milion de dolari într-un an... sau să ai prilejul de a asculta un discurs de-al lui Dalai Lama.

E o listă pe care am făcut-o acum câțiva ani, pe parcursul câtorva luni. A fost un proces de creație în care mi-am imaginat cum ar fi dacă nu ar exista limite, de timp, de oportunități, financiare... O mare parte din dorințe le-am pus pe listă mai mult în glumă decât în serios, ca mai târziu să îmi dau seama că ele deja s-au întâmplat. Sunt absolut fascinată de potențialul uman, de depășirea limitelor pe care le avem sau ne imaginăm că le avem, de faptul că mintea noastră nu poate face diferența între ceea ce e real și ceea ce ne imaginăm.

Este acolo o alăturare, probabil întâmplătoare, la dorințele 78 și 79, deși e limpede că nu se succedă oarecum în timp. La 78 – dorința de a face un milion de dolari, urmată – la 79 – de dorința de a te apropia de Divinitate. Din acel milion de dolari de la 78 bănuiesc vei îndeplini și dorința nr. 16 – aceea de a face un cămin de bătrâni în orașul tău natal – Bârlad...

Da, mi-aș dori foarte mult să fac ceva în orașul meu natal. Am avut o tentativă nereușită de a începe ceva și m-am împotmolit deja de la primii pași, acela de a dobândi o proprietate pe care acest cămin de bătrâni sau orice altceva să fie construit. Pentru a face lucrurile să meargă trebuie să fiu fizic în țară, iar în momentul

actual nu îmi permit timpul și nici circumstanțele vieții. Am renunțat pentru moment, însă am încredere că, dacă e menit să se întâmple, viața îmi va aduce în cale și oamenii care să contribuie la această misiune.

La dorința 79 îți propui să te apropii de Dumnezeu...

E o muncă într-un progres continuu. Ne cunoaștem mult mai bine acum și El este motivul pentru care îmi testez limitele și potențialul.

Apare Tina Turner de trei ori pe lista ta; o dată la dorința nr. 27, „Să conduc o decapotabilă pe autostradă ascultând la maxim melodia Tinei Turner „The Best”, apoi 41 și 42, dorința de a merge la un concert de-al ei și de a o întâlni personal. Acest „The Best” ce rol joacă în viața ta, sigur, din perspectiva ambiției, a dorinței de a fi cel mai bun?

Nu am realizat acest lucru, până acum când l-ai menționat tu. Sunt foarte inspirată de povestea ei de viață. A fost într-o căsnicie nefericită mulți ani și supusă violenței domestice și abuzului emoțional/mental de către soțul ei. Și-a găsit refugiul în muzică și meditație ca un mod de a evada din realitatea de zi cu zi. Din acel refugiu s-a născut Tina pe care o știm noi acum și toate aceste melodii. Pentru mine, Tina este o inspirație atât prin modul în care trăiește, cât și prin muzica pe care o face.

Inevitabila întrebare adresată tuturor tinerilor cu care am stat de vorbă: modelele tale?

Am modele pentru diferite aspecte ale vieții. Părinții îmi sunt modele în ceea ce privește principiile și valorile în viață. Am de asemenea foarte mulți mentori, atât la Universitate la Columbia, cât și la compania la care lucrez, Oliver Wyman. Sunt oameni ale căror nume vor rămâne mereu necunoscute, dar pe care îi sun ori de câte ori am nevoie de ghidare în ceea ce privește viața sau cariera. Cărțile se pot considera modele? Citesc foarte mult și, uneori, mă conectez cu autorii cărților în persoană. Am construit niște prietenii grozave datorită curiozității mele de a cunoaște oamenii din spatele mesajelor cu care mă identific atât de mult. Acum mulți ani, am citit cartea „Ce culoare are parașuta ta” de Richard Nelson Bolles („What Color is Your Parachute”). Este o carte care te ajută să îți identifice abilitățile pentru a putea găsi un job care să ți se potrivească și pentru a crește într-o carieră care să te reprezinte. Am ajuns

***Îmi tresare inima
când aud că se
vorbește româna pe
stradă și am făcut
o misiune aparte
din a propune
companiilor să își
deschidă birouri
în România sau să
angajeze români.***

să fim prieteni buni și am petrecut multe zile împreună cu el și cu soția lui în San Francisco. Am o recunoștință infinită pentru oamenii care mi-au fost modele atunci când nu aveam atât de multe de oferit înapoi.

După „Visul American” nu te-ai gândit că ar putea urma un „Vis Românesc”, o întoarcere acasă? Cum ar fi, dac-ar fi?

M-am gândit de foarte multe ori, mai ales în primii ani după ce m-am mutat în SUA. Acum, când sunt întrebată dacă m-aș mai întoarce vreodată, glumesc și spun că da, dacă aș avea opotunitatea să fiu președintele țării. Gluma aceasta vine din dorința de a contribui și de a da ceva înapoi țării care m-a format. De aici, de departe, se vede foarte bine potențialul ei și mi-aș dori să contribui la devenirea ei. Chiar și în ziua de astăzi îmi tresare inima când aud că se vorbește româna pe stradă și am făcut o misiune aparte din a propune companiilor să își deschidă birouri în România sau să angajeze români. ■

Programul „Literatură și Transmedia”

mă folosesc
de acest TEXT

pentru

te
întreba

nu dacă
ai înțeles

ce vreau să zic

ci dacă POT!

să vezi

MAI
MULT

Foto: Ygor Zăbil, volumul „Judei de pământ”

LITERATURA & TRANSMEDIA

INIȚIATIVĂ IMPLEMENTATĂ DE:

Fundația Culturală Augustin Buzura
în parteneriat cu:

Colegiul Național Elena Cuza
Colegiul Național Iulia Hasdeu
Colegiul Național Octav Onicescu
Liceul Teoretic Tudor Vladimirescu
Facultatea de Litere Universitatea București
Facultatea de Psihologie și Științele Educației Universitatea București

PROIECT CO-FINANȚAT DE

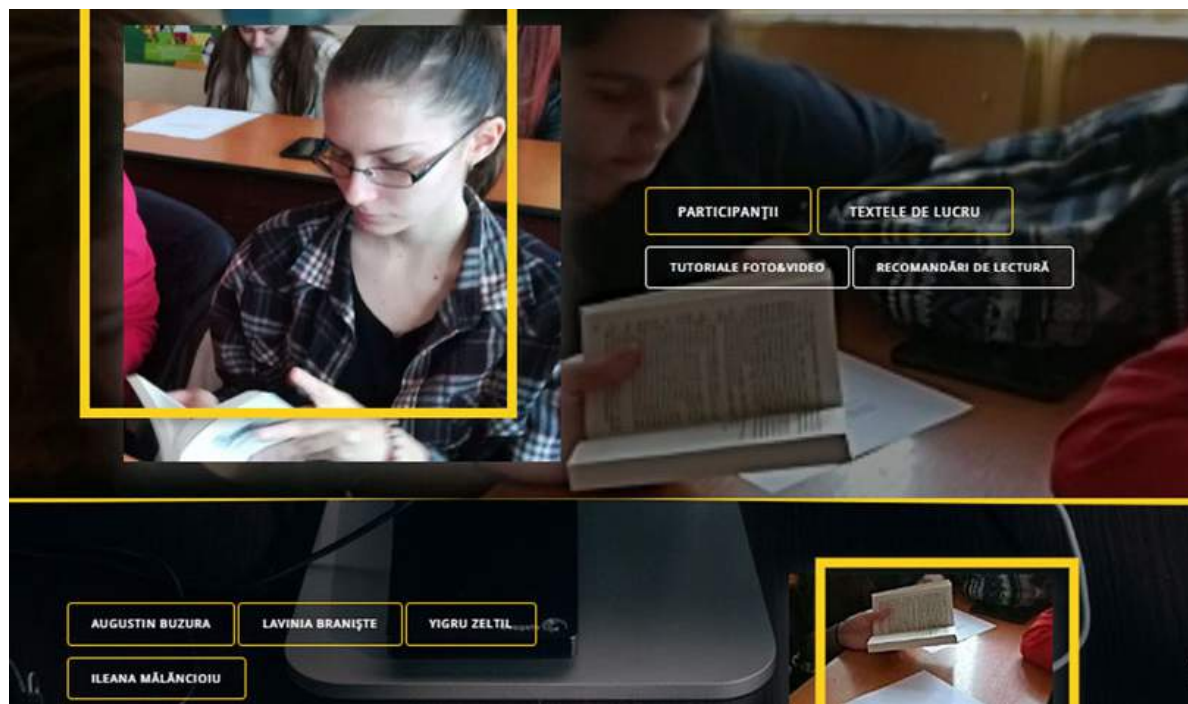
„Dacă poți să vezi mai mult”

Sunt numiți Generația Z. Sunt tinerii care au avut acces la tehnologiile digitale de la vârste foarte mici – sunt prima generație de „nativi digital” – și au o viziune relaxată asupra acestora, privindu-le ca pe un instrument esențial, valorizând latura lor practică. Sunt independenți, pun preț pe personalizare și au o oarecare doză de cinism, venită din nevoia de a se apăra în fața bombardamentului cu informație nesolicitată. Sunt interesați de teme sociale și politice mai mult decât generația precedentă și au doze mai mari de intoleranță și de radicalism. Dominanta prezentului lor este suprasolicitarea, iar cea a viitorului va fi ultramobilitatea. Conform barometrelor de consum cultural, accesează zilnic internetul și au acces larg la tehnologia smart. 86% dintre acești tineri au obișnuința de a viziona filme online. 75% dintre ei folosesc minim o dată pe săptămână serviciile de videosharing de tip YouTube. Filmul și fotografia sunt cele mai consumate produse culturale. O orientare majoră a lor către lectură nu este relevantă de studii.

Programul „Literatură & Transmedia” propune combinarea unor practici văzute cu reticență, cele de lectură, cu practici intens accesate, cele situate în zona folosirii noilor tehnologii și cele din zona consumului de

fotografie și video. Este un program care încurajează genuri noi de exprimare creativă: imagini pentru copertă de carte, grafică pentru afiș de lansare a cărților, book trailer pentru promovarea unor volume sau poeme cinematice construite în jurul unor fragmente literare. Demersul creativ pornește de la texte care aparțin autorilor Augustin Buzura, Lavinia Braniște, Yigru Zeltil și Ileana Mălăncioiu. Autorii au fost selectați astfel pentru diversitatea interpretărilor pe care le reclamă, pentru diversitatea formei și a facturii mesajului, pentru diversitatea expresiei și pentru apartenența lor la categorii diferite în perspectiva perioadei de creație și a genului.

Participă la program peste 40 de creativi de la Colegiul Național Elena Cuza, Colegiul Național Iulia Hasdeu, Colegiul Național Octav Onicescu și Liceul Teoretic Tudor Vladimirescu. Invitați, mentori și consilieri: prozatoarea Lavinia Braniște, poetul Yigru Zeltil, regizoarea multimedia Carmen Lidia Vidu, regizorul de film Daniel Sandu, Cătălin D. Constantin de la Facultatea de Litere a Universității București, Viorel Agheană de la Facultatea de Psihopedagogie și Științele Educației. „Literatură & Transmedia” este un proiect implementat de Fundația Culturală Augustin Buzura și este co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național. ■

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

TEXT APĂRUT ÎN NR. 39 (1449) AL REVISTEI „TRIBUNA”, DIN 27 SEPTEMBRIE 1984

Bloc notes

Pseudojurnal IV

AUGUSTIN BUZURA

Pe strada aceea lungă și monotonă, ignorată de soare și ocrotită de mașinile salubrității, primăvara sosește totdeauna mai târziu. Până în aprilie pe marginile trotuarelor se pot vedea adevărate dealuri de zăpadă și gheață, peste care se modelează mereu noroiul. Într-una din zile, la „poalele” unui asemenea deal, am descoperit un grup de elevi de școală primară, chinându-se fără succes să îl spargă. Uneltele erau mult prea grele pentru ei, iar cetățeanul care îi supraveghea de pe o altă ridicătură de gheață avea de grijă să nu-i slăbească o clipă.

– Sunt prea mici, n-au cum să izbutească, i-am spus indignat de adjectivele cu care le biciuia neputința.

– Cunoaștem și noi asta, mi-a explicat el după ce m-a studiat îndelung. Aici e nevoie de utilaje. Dar, știți cum e, i-am scos pentru a-i familiariza cu munca.

– Și învățătura, școala n-ar fi muncă? m-am interesat eu cu infinită candoare, iar el, convins că vreun șef de-al lui, vreun control – cu care probabil mă confundase la început – nu poate pune asemenea întrebări, m-a expediat în grabă:

– Școala e școală și munca e muncă!

Firește, nu m-am mirat; nu era primul întâlnit pentru care ideea de muncă este strict legată de anumite unelte moștenite de la strămoșii noștri, celelalte meserii fiind *altceva*, iar și mai altceva – cele din sfera meseriei mele.

Dacă mă gândesc bine la acest gen de indivizi aproape că îmi vine să le scuz ignoranța. Unii oameni se limitează să primească numai ceea ce li se dă, să nu pună întrebări,

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

să nu comenteze decât în șoaptă, acasă. Pe de altă parte, o școală făcută în grabă ori nefăcută la timp i-a obișnuit cu niște vechi și păgubitoare clișee care au însă avantajul că sunt ușor de asimilat: maimuța care a luat un băț pentru a doborî banana s-a decis să se facă om, în vreme ce calului nici nu-i trece așa ceva prin creier, deși muncește până cade în bot! Sau, cu alte cuvinte, și dincolo de glumă, că la baza educației, a formării omului, ar sta numai și numai anumite unelte. Mentalitate pe cât de comodă, pe atât de păgubitoare. Firește, trebuie respectată absolut orice muncă, dacă e făcută bine, și orice unealtă, dar e greu de ignorat, fără grave consecințe, adevărul că averea cea mai de preț a unui popor este aurul cenușiu, inteligența, or ea are mijloace specifice pentru a fi stimulată, făcută

productivă. Nu toate etapele evoluției trebuie repetate de către fiecare muritor. Și nici nu mai este timp pentru așa ceva. Relația dintre cultură, libertate și progres n-o mai pune la îndoială niciun om relativ conștient de anul în care trăiește!

Atunci însă, în zilele acelea de iarnă bezmetică, stârnit de cartea doamnei Yourcenar despre Hadrian, am cercetat pe îndelete nu numai secolul doi roman, ci și celelalte în care tirania cea mai abjectă alterna cu democrația, dar mai ales perioada dintre Cicero și Marc Aureliu când, cum spunea Flaubert, „nemaexistând zei, iar Hristos neexistând încă (...), sigur, doar omul a existat”. Atunci, așadar, l-am recitat și pe Gibbon unde, spre uimirea mea, am descoperit noi surse de optimism. Spunea celebrul istoric al Imperiului Roman: „... niciun stat nu poate menține mai mult de a suta parte din membrii săi sub arme sau în trândăvie fără a fi curând sleit”. Nu știu dacă în cei două sute de ani de la apariția celebrei *Istoriei*... opinia lui Gibbon a fost corectată sau măcar luată în serios, și nici nu m-am gândit câți trândavi am avea; nu e treaba mea să o fac și nici nu mă pricep la statistici, dar m-am gândit că munca acestor copii scade oricum – măcar în cartierul meu! – procentul „neproductivilor”, încât, *per total*, nu se poate să nu iasă bine, mai ales că, așa cum arată experiența, numai totalul contează. Norocul de a fi găsit la timpul potrivit cartea potrivită de istorie...

*

În celebra *Carte a ceaiului* am descoperit o splendidă definiție a zenismului: „...arta cum să simți Steaua Polară în cerul de Miazăzi”. Privind această „artă” dintr-un alt unghi, îmi dau seama că încă înainte de a fi parcurs studiul lui Francois-Albert Viallet, *Zen, l'autre versant*, și mult mai înainte de a-l fi citit pe Okakura Kakuzo, m-am străduit din răspuțeri să simt aici, în cerul de Miazănoapte, Crucea Sudului, convins că numai sub razele aceleiași stele unice fixe – Steaua noastră Polară! – timpul și tot ce acoperă el și duce spre moarte devine greu de suportat. Din când în când ești obligat să te lași în voia mecanismelor de autoapărare, trebuie să încerci să vezi Crucea Sudului sau să sperii că odată și odată o vei vedea. Dar câți domni Jourdain sau „zeniști” fără să o știe or fi existând! Poate toți cei ce se opun cu îndârjire spectrului morții psihice... ■

... trebuie respectată absolut orice muncă dacă e făcută bine, și orice unealtă, dar e greu de ignorat, fără grave consecințe, adevărul că averea cea mai de preț a unui popor este aurul cenușiu, inteligența, or ea are mijloace specifice pentru a fi stimulată, făcută productivă. Nu toate etapele evoluției trebuie repetate de către fiecare muritor. Și nici nu mai este timp pentru așa ceva. Relația dintre cultură, libertate și progres nu o mai pune la îndoială nici un om relativ conștient de anul în care trăiește!

Atunci însă, în zilele acelea de iarnă bezmetică, stârnit de cartea doamnei Yourcenar despre Hadrian, am cercetat pe îndelete nu numai secolul doi roman, ci și celelalte în care tirania cea mai abjectă alterna cu democrația, dar mai ales perioada dintre Cicero și Marc Aureliu când, cum spunea Flaubert, „nemaexistând zei, iar Hristos neexistând încă (...), singur, doar omul a existat”. Atunci, așadar, l-am recitat și pe Gibbon unde, spre uimirea mea, am descoperit noi surse de optimism. Spunea celebrul istoric al imperiului roman: „... nici un stat nu poate menține mai mult de a suta parte din membrii săi sub arme sau în trândăvie fără a fi curând sleit”. Nu știu dacă în cei două sute de ani de la apariția celebrei *Istoriei*... opinia lui Gibbon a fost corectată sau măcar luată în serios, și nici nu m-am gândit câți trândavi am avea; nu e treaba mea să o fac și nici nu mă pricep la statistici, dar m-am gândit că munca acestor copii scade oricum – măcar în cartierul meu! – procentul „neproductivilor”, încât, *per total*, nu se poate să nu iasă bine, mai ales că, așa cum arată experiența, numai totalul contează. Norocul de a fi găsit la timpul potrivit cartea potrivită de istorie...

*

În celebra *Carte a ceaiului* am descoperit o splendidă definiție a zenismului: „...arta cum să simți Steaua Polară în cerul de Miazăzi”. Privind această „artă” dintr-un alt unghi, îmi dau seama că încă înainte de a fi parcurs studiul lui Francois-Albert Viallet, *Zen, l'autre versant*, și mult mai înainte de a-l fi citit pe Okakura Kakuzo, m-am străduit din răspuțeri să simt aici, în cerul de Miazănoapte, Crucea Sudului, convins că numai sub razele aceleiași stele unice, fixe – Steaua noastră Polară! – timpul și tot ce acoperă el și duce spre moarte devine greu de suportat. Din când în când ești obligat să te lași în voia mecanismelor de autoapărare, trebuie să încerci să vezi Crucea Sudului sau să sperii că odată și odată o vei vedea. Dar câți domni Jourdain sau „zeniști” fără să o știe or fi existând! Poate toți cei ce se opun cu îndârjire spectrului morții psihice...

Augustin Buzura

CONCURSURILE FUNDAȚIEI CULTURALE AUGUSTIN BUZURA

Cea mai bună adaptare scenică va fi premiată de Fundația Culturală Augustin Buzura la ediția a II-a a Galei Premiilor FCAB. Publicăm mai jos regulamentul concursului și anexele de care vor trebui să țină cont concurenții.

Regulament concurs de adaptare scenică

Monolog

Organizator

Fundația Culturală Augustin Buzura, cu sediul în strada în Strada Ion Creangă nr. 15-17, apartament nr.2, parter, sector 5, București, cod fiscal 38867760, Registrul Fundațiilor și Asociațiilor 53/30.06.2017, cont RO13RZBR0000060020161318, reprezentată prin Anamaria Maior-Buzura, în calitate de președinte, numită în prezentul Protocol în calitate de Partener.

Obiect

Obiectul concursului îl reprezintă selecționarea unei adaptări scenice sub formă de monolog, dintr-o operă, la alegere, aparținând lui Augustin Buzura.

Termen de primire

Textele se primesc până la data de 30 iunie 2019 (data de trimitere), rezultatul concursului urmând să fie anunțat la ediția a doua a Galei Premiilor Fundației Culturale Augustin Buzura, care va avea loc în septembrie 2019.

Participanți

Concursul se adresează atât scenariștilor profesioniști, cât și altor autori.

Premii

În cadrul concursului se va acorda un singur premiu, în valoare de 5.000 euro, pentru adaptarea câștigătoare.

Condiții cumulative referitoare la adaptarea scenică

Pentru a fi acceptate la concurs, textele trebuie să îndeplinească în mod cumulativ următoarele condiții:

- Să fie originale;
- Să aparțină persoanei care le-a înscris în concurs;
- Să fie complete și să respecte regulile de formă prezentate în Anexa 2 din prezentul Regulament;
- Nu se vor accepta textele care se îndepărtează de tema concursului, care conțin elemente pornografice, defăimătoare, care incită la violență etc.

Înscrierea la concurs

Nu se percepe taxă de înscriere sau de participare. Înscrierea constă în trimiterea pe adresa Fundației Culturale Augustin Buzura a dosarului care va cuprinde documentele prevăzute la Anexa 1.

Jurizare

Comisia de jurizare va fi formată din 3 membri, care vor analiza textele trimise și vor întocmi fișele de evaluare ale acestora.

Evaluarea se va face prin acordarea de note de la 1 la 10 pentru fiecare criteriu prevăzut de fișa de notare (Anexa 3).

CONCURSURILE FUNDAȚIEI CULTURALE AUGUSTIN BUZURA

Criteriile de evaluare

La evaluare se va ține cont de următoarele criterii:

- Subiect
- Construcția dramatică
- Originalitate
- Fezabilitatea proiectului din perspectivă scenică/teatrală.

Nota acordată fiecărui text de către fiecare membru al juriului va rezulta din efectuarea mediei aritmetice a notelor acordate pentru fiecare criteriu de mai sus. Nota finală pentru fiecare text se obține din efectuarea mediei aritmetice a notelor acordate de fiecare membru al juriului. La finalul procesului de evaluare, juriul va stabili clasamentul.

Finalizarea selecției

Câștigător va fi monologul cu punctajul cel mai mare obținut de pe urma evaluării. În vederea adaptării scenice sau radiofonice pe baza monologului câștigător, concursul se va finaliza cu încheierea unui contract de cesiune de drepturi de autor, în baza căruia Fundația Culturală Augustin Buzura va achiziționa drepturile patrimoniale exclusive asupra exploatarea acestuia. Premiul de 5.000 euro reprezintă remunerația pentru cesiunea exclusivă a drepturilor de autor.

Fundația Culturală Augustin Buzura își rezervă dreptul de a păstra o copie a textelor înscrise în concurs, fără a încălca drepturile de autor.

Drepturi de autor

Fundația Culturală Augustin Buzura garantează respectarea legislației în vigoare cu privire la drepturile de autor și la drepturile conexe, precum și cu privire la orice alte drepturi convenite participanților la concursul de selecție, în condițiile stabilite pentru înscriere și participare.

Organizatorul nu își asumă nicio obligație în legătură cu protecția drepturilor de autor față de textele înscrise în concurs. Protejarea acestor drepturi revine în exclusivitate autorului /autorilor.

Dispoziții finale

Fundația Culturală Augustin Buzura nu răspunde pentru informațiile oferite de către concurenți în vederea înscrierii în concurs, decât în limitele verificărilor cu bună credință spre buna organizare și desfășurare a concursului. Depistarea, până la momentul desemnării câștigătorului, sau ulterior, a oricăror încălcări a condițiilor de înscriere la concurs, dă dreptul organizatorului să elimine monologul/monologurile respective și, dacă este cazul, să revoce premiul acordat.

Prezentul Regulament precum și întreaga documentație privind organizarea concursului vor fi publicate și pe pagina web a Fundației Culturale Augustin Buzura: www.augustinbuzura.org

CONCURSURILE FUNDAȚIEI CULTURALE AUGUSTIN BUZURA

Anexa 1**Documente necesare pentru înscrierea la concurs**

- Textul monologului original redactat conform cerințelor din **Anexa 2**;
- Sinopsis – maximum 1500 caractere (inclusiv spații), cu titlul scenariului;
- Treatment – maximum 3 pagini, în care va fi descris personajul precum și considerații despre stilul și modul de abordare a monologului, despre viziunea asupra punerii în scenă;
- O precizare explicită privind opera din care a fost inspirat/preluat monologul (titlul romanului/nuvelei, editură, an publicare, pagină)
- Orice altă documentație care poate să vină în sprijinul proiectului (dacă este cazul);
- CV-ul autorului/autorilor.

Anexa 2**Formatul de redactare**

Textul monologului se va depune într-un format care trebuie să respecte, cumulativ, următoarele cerințe:

- Scrise în limba română;
- Prezentare: un exemplar pe hârtie format A4 și un exemplar în format electronic, pe suport DVD sau stick;
- Întindere: maxim 10 pagini;
- Autorul trebuie să țină cont de faptul că, derularea monologului, cu intonație adecvată, pauze și mișcare scenică (acolo unde e cazul) nu trebuie să depășească 40 de minute;
- Textul va cuprinde recomandări asupra intonației, atitudinii și chiar a mișcării scenice (dacă e cazul);
- Recomandările privind atitudinea, mișcarea, intonația etc. se vor facepe într-un paragraf separat, deasupra căruia, în partea stângă, se va preciza: "Recomandare";
- Redactare: într-un program informatic de machetare scenarii sau în orice alt program de tehnoredactare computerizată, corp 12, cules la un rând;
- Paginile se vor numerota în colțul din dreapta sus. Pagina de titlu și prima pagină nu se numerotează. Pagina de titlu conține doar titlul monologului și numele autorului.

CONCURSURILE FUNDAȚIEI CULTURALE AUGUSTIN BUZURA

Anexa 3

FIȘĂ DE NOTARE

Numele candidatului _____

Dosar nr. _____

Titlul monologului _____

Criterii de evaluare - Note

(între 1 și 10)

1. Subiectul
_____2. Construcția dramatică
_____3. Originalitatea tratării temei propuse
_____5. Fezabilitatea proiectului din perspectivă scenică/teatrală

Nota scenariului _____

Semnătura Data

Despre noi

Fundația Culturală Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura a fost înființată în 2017, la puțin timp după dispariția academicianului Augustin Buzura. Inițiatorii sunt membrii familiei, animați de dorința de a păstra vie memoria academicianului Augustin Buzura și pentru a continua idealul de conștiință și responsabilitate pentru care scriitorul s-a luptat o viață. Urmând valorile și principiile profesate de academicianul Augustin Buzura, fundația se va preocupa de sensibilizarea societății românești asupra importanței păstrării și dezvoltării patrimoniului cultural național, va promova excelența și va sprijini valorile.

Fundația Culturală Augustin Buzura se va ocupa prin toate mijloacele de care dispune de promovarea în țară și în străinătate a operei literare și publicistice a scriitorului Augustin Buzura, precum și a filmelor realizate după scenariile sale. Se va îngriji, de asemenea, de perpetuarea numelui său și a actelor sale fondatoare și generatoare de cultură civică și instituțională.

Având ca scop sprijinirea și promovarea culturii, artei și civilizației românești, FCAB își propune să fie un factor activ în

societatea civilă, prin sprijinirea procesului de integrare și de afirmare culturală europeană și mondială, prin oferirea de soluții practice în domeniul culturii, artei și educației.

Fundația Culturală Augustin Buzura militează pentru încurajarea și stimularea creației originale în toate domeniile culturii, de la cercetarea științifică până la creația artistică, precum și pentru sprijinirea și promovarea tinerelor talente și protejarea și perpetuarea celor consacrate.

Promovarea și sprijinirea activităților de studiu și cercetare privind istoria și civilizația românilor, menținerea prin mijloace specifice a legăturilor cu alte fundații culturale din țară și străinătate reprezintă obiective relevante ale Fundației Culturale Augustin Buzura.

Fundația va organiza și va participa, singură sau în parteneriat, la expoziții, spectacole, festivaluri, concerte și alte manifestări cultural-artistice, în țară sau în străinătate.

Președinte al Fundației Culturale Augustin Buzura este Anamaria Maior-Buzura, fiica scriitorului.

FESTIVALUL DE PROZĂ AUGUSTIN BUZURA

festival.augustinbuzura.org

Proiect cultural realizat de Fundația Culturală Augustin Buzura, cu susținerea financiară a Ministerului Culturii și Identității Naționale.

MINISTERUL CULTURII ȘI
IDENTITĂȚII NAȚIONALE

Gala Festivalului de Proză „Augustin Buzura”

2019 - ediția I

7 iunie 2019, ora 10, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”, salonul „Carol”